

«ته‌ؤرات 14 - قسم»

«تاریخ -

ته‌زکیره «2»»

ئیککنچی قسمی

© مۇقەددەس كىتاب 2012

CC BY-SA 4.0

www.mukeddeskalam.com

«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 14-قىسىم

«تارىخ-تەزكىرە «2»»

سۇلايمان ئىسرائىل ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

1

¹ داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايماننىڭ ھۆكۈمرانلىقى مۇستەھكەملەندى؛ چۈنكى ئۇنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولۇپ، ئۇنى بەك بۈيۈك قىلدى.

² سۇلايمان پۈتكۈل ئىسرائىللارنى، مىڭبېشى، يۈزبېشى، سوراقچى ۋە پۈتكۈل ئىسرائىلنىڭ قەبىلە-جەمەت باشلىقلىرى بولغان ئەمەلدارلارنى چاقىرتىپ ئۇلارغا سۆز قىلدى. ³ سۇلايمان بارلىق جامائەت بىلەن بىرلىكتە گىبېئوننىڭ ئېگىزلىكىگە ⁽¹⁾ باردى؛ چۈنكى ئۇ يەردە خۇدانىڭ «جامائەت چېدىرى» ⁽²⁾، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ قولى مۇسا باياۋاندا ياساتقان چېدىر بار ئىدى. ⁴ خۇدانىڭ ئەھدە ساندۇقىنى بولسا داۋۇت كىرىئات-يېئارىمدىن ئېلىپ چىقىپ، ئۆزى ئۇنىڭغا تەييارلىغان يەرگە ئەكەلگەندى؛ چۈنكى ئۇ يېرۇسالېمدا ئەھدە ساندۇقى ئۈچۈن بىر چېدىر تىكتۈرگەندى. ⁵ خۇرنىڭ نەۋرىسى، ئۇرنىڭ ئوغلى بەزالەل ياسىغان مىس قۇربانگاھ بولسا گىبېئوندا، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ جامائەت چېدىرى ئالدىدا ئىدى؛ سۇلايمان جامائەت بىلەن بىرلىكتە بېرىپ، شۇ يەردە پەرۋەردىگاردىن تىلەك تىلدى. ⁶ سۇلايمان

¹ ياكى «گىبېئوندىكى «يۇقىرى جاي»غا».

² «جامائەت چېدىرى» ياكى «خۇدا بىلەن كۆرۈشۈش چېدىرى».

جامائەت چېدىرىنىڭ ئالدىدىكى مىس قۇربانگاھنىڭ يېنىغا، پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىغا كېلىپ، قۇربانگاھتا مىڭ مالىنى كۆيدۈرمە قۇربانلىق قىلدى.

⁷ شۇ كېچىسى خۇدا سۇلايمانغا ئايان بولۇپ، ئۇنىڭغا: – سەن نېمىنى تىلىسەڭ، شۇنى بېرىمەن، دېدى.

⁸ سۇلايمان خۇداغا: – سەن ئاتام داۋۇتقا زور مېھىر-مۇھەببەت ئاتا قىلغان، مېنى ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ قىلىدۇ. ⁹ ئى پەرۋەردىگار خۇدا، ئەمدى سەن ئاتام داۋۇتقا بەرگەن ۋەدەڭنى پۇختا ئورۇنلىغايىسەن؛ چۈنكى سەن مېنى يەردىكى توپىدەك نۇرغۇن خەلققە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان پادىشاھ قىلىدۇ. ¹⁰ ئەمدى سەن ماڭا بۇ خەلققە يېتەكچىلىك قىلغۇدەك ⁽³⁾ دانالىق ۋە بىلىم بەرگەيسەن؛ ئۇنداق بولمىسا سېنىڭ مۇنچىۋالا چوڭ بۇ خەلىقگە كىم ھۆكۈم سۈرەلسۇن؟ – دېدى.

¹¹ خۇدا سۇلايمانغا: – مەن سېنى خەلىقمىگە پادىشاھ قىلىپ تىكلىدىم. ئەمدى سەن مۇشۇنداق نىيەتكە كېلىپ، نە بايلىق، مال-مۈلۈك، نە ئىززەت-ھۆرمەت ۋە دۈشمەنلىرىڭنىڭ جانلىرىنى تىلىمەي، نە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشنى تىلىمەي، بەلكى بۇ خەلىقمىگە ھۆكۈم سۈرۈشكە دانالىق ۋە بىلىم تىلىگەن ئىكەنسەن، ¹² دانالىق ۋە بىلىم ساڭا تەقدىم قىلىندى؛ ۋە مەن ساڭا بايلىق، مال-مۈلۈك ۋە ئىززەت-ھۆرمەتمۇ بېرىي؛ شۇنداق بولىدۇكى، سېنىڭدىن ئىلگىرى ئۆتكەن پادىشاھلارنىڭ ھېچبىرىدە ئۇنداق بولمىغان، سېنىڭدىن كېيىن بولغۇسى پادىشاھلاردىمۇ ئۇنداق بولمايدۇ، دېدى. ¹³ بۇ ئىشتىن كېيىن سۇلايمان گىبېئون ئېگىزلىكىدىكى «جامائەت چېدىرى»دىن يېرۇسالېمغا قايتىپ كېلىپ، ئىسرائىل ئۈستىدە سەلتەنەت قىلدى.

¹⁴ سۇلايمان جەڭ ھارۋىلىرى بىلەن ئاتلىق لەشكەرلەرنى توپلىدى: – ئۇنىڭ بىر مىڭ تۆت يۈز جەڭ ھارۋىسى، ئون ئىككى مىڭ ئاتلىق لەشكەرى بار ئىدى؛ ئۇ بۇلارنى «جەڭ ھارۋىسى شەھەرلىرى»گە ھەم پادىشاھنىڭ يېنىدا تۇرۇش ئۈچۈن يېرۇسالېمغا ئورۇنلاشتۇردى. ¹⁵ پادىشاھ يېرۇسالېمدا ئالتۇن-

³ «بۇ خەلىققە يېتەكچىلىك قىلغۇدەك» دېگەن ئىبرانىي تىلىدا «بۇ خەلقنىڭ ئالدىدا چىقىپ-كرگۈدەك» دېگەن سۆزلەر بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

كۈمۈشلەرنى تاشلاردەك كۆپ، كېدىر دەرەخلىرىنى⁽⁴⁾ تۈزلەڭلىكتىكى ئۈجمە دەرەخلىرىدەك كۆپ قىلدى. ¹⁶ سۇلايماننىڭ ئاتلىرى مىسىردىن ھەم كۇۋەدىن كەلتۈرۈلەتتى؛ پادىشاھنىڭ سودىگەرلىرى كۇۋەدىن توختىتىلغان باھاسى بويىچە سېتىۋالاتتى⁽⁵⁾. ¹⁷ ئۇلار مىسىردىن سېتىۋالغان ھەرىس ھارۋىنىڭ باھاسى ئالتە يۈز كۈمۈش تەڭگە، ھەرىس ئاتنىڭ باھاسى بىر يۈز ئەللىك كۈمۈش تەڭگە ئىدى؛ ئات-ھارۋىلار يەنە ھىتىيىلارنىڭ پادىشاھلىرى ۋە سۈرىيە پادىشاھلىرىغىمۇ ئەنە شۇ سودىگەرلەرنىڭ ۋاستىسى بىلەن سېتىۋېلىناتتى⁽⁶⁾.

سۇلايمان ئىبادەتخانىنى سېلىش ئۈچۈن ماتېرىياللارنى توپلايدۇ

2

¹ سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ نامىغا ئاتاپ بىر ئۆي ھەم پادىشاھلىقى ئۈچۈن بىر ئوردا⁽⁷⁾ سېلىش نىيىتىگە كەلدى. ² شۇنىڭدىن كېيىن سۇلايمان يەتمىش مىڭ ئادەمنى ھامماللىققا، سەكسەن مىڭ ئادەمنى تاغدا تاش كېسىشكە، ئۈچ مىڭ ئالتە يۈز كىشىنى نازارەتچىلىككە تەيىنلىدى. ³ سۇلايمان تۇر پادىشاھى ھۇرامغا⁽⁸⁾ ئادەم ئەۋەتىپ: «ئۆزلىرى ئاتام داۋۇتنىڭ تۇرالغۇسى بولسۇن دەپ ئوردا سېلىشىغا كېدىر ياغىچى يەتكۈزۈپ بەرگەن ئىدىلغۇ، ماڭىمۇ شۇنداق قىلغايلا. ⁴ مانا، مەن ئەمدى پەرۋەردىگار خۇدايىمنىڭ نامىغا ئاتاپ بىر ئۆي سالماقچىمەن؛ ئۆي ئۆزىنىڭ ئالدىدا خۇشبۇي يېقىش، «تەقدىم نانلار»نىڭ ئۈزۈلمەي قويۇلۇشى، ھەركۈنى ئەتە-ئاخىشلىرىدا، شابات كۈنلىرىدە، يېڭى ئايىنىڭ بىرىنچى كۈنىدە ۋە پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بېكىتىپ بەرگەن ھېيت-ئايەملەردە كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنىڭ سۇنۇلۇشى ئۈچۈن

⁴ ياكى «كېدىر ياغىچى». لېكىن بىزنىڭچە سۇلايمان كېدىر ياغىچىنى ئىشلىتىپلا قالماي، شۇ چىرايلىق دەرەخلەردىن يېرۇسالېم ئەتراپىغا كۆپ تىكتۈردى («توپ»، 2:5 نى كۆرۈڭ).

⁵ ياكى «سۇلايماننىڭ ئاتلىرى مىسىردىن كەلتۈرۈلەتتى؛ پادىشاھنىڭ سودا كارۋانلىرى كۇۋەدىن توختىتىلغان باھاسى بويىچە تۈركۈم-تۈركۈم سېتىۋالاتتى»

⁶ تەۋرات، «قان»، 16:17 دە ئىسرائىل پادىشاھلىرىغا ئاتلارنى ئېلىش ئۈچۈن مىسىرغا بېرىش مەنىسى قىلىنغانىدى.

⁷ «ئوردا» — ئىبرانىي تىلىدا «ئۆي».

⁸ بەزى يەرلەردە «ھىرام» دەپ ئاتىلىدۇ.

بولىدۇ. بۇ ئىشلار ئىسرائىل خەلقىگە مەڭگۈلۈك بىر بەلگىلىمە بولىدۇ. ⁵ مەن سالماقچى بولغان ئۆي ئاجايىپ ھەيۋەتلىك بولىدۇ؛ چۈنكى بىزنىڭ خۇدايىمىز ھەممە ئىلاھلاردىن ئۈستۈندۇر. ⁶ لېكىن ئاسمانلار ۋە ئاسمانلارنىڭ ئۈستىدىكى ئاسمانمۇ ئۇنى سىغىدۇرالمىدىغان تۇرسا، كىم ئۇنىڭغا ئۆي سالالسىۇن؟ مەن كىم ئىدىم، قانداقمۇ ئۇنىڭغا ئۆي سالدۇرغۇدەك قۇدرەتكە ئىگە بولاي؟ مەن پەقەت ئۇنىڭ ئالدىدا قۇربانلىقلارنى كۆيدۈرگۈدەكلا ئادەممەن، خالاس! ⁽⁹⁾

⁷ ئەمدى ئۆزلىرى ماڭا ئاتام داۋۇت يەھۇدادا ۋە يېرۇسالېمدا تەييارلاپ قويغان ئۈستىلار بىلەن بىللە ئىشلەش ئۈچۈن، ئالتۇن-كۈمۈشتە، مىس ۋە تۆمۈردە ئىشلەشكە پىششىق، سۆسۈن، توق قىزىل ۋە كۆك رەڭلىك يىپ ئىشلەشكە پۇختا ھەم نەققاشلىقنى بىلىدىغان بىر ئۈستامنى ئەۋەتكەيلا. ⁸⁻⁹ ھەم ماڭا لىۋاندىن كېدىر، ئارچا-قارىغاي ۋە سەندەل دەرەخلىرىنى يەتكۈزۈپ بەرگەن بولسىلا؛ چۈنكى ئۆزلىرىنىڭ خىزمەتكارلىرىنىڭ لىۋاندا ياغاچنى كېسىشكە ئۈستىلىقنى بىلىمەن؛ مانا، ماڭا كۆپلەپ ياغاچلارنى تەييارلاپ بېرىش ئۈچۈن مېنىڭ خىزمەتكارلىرىم ئۆزلىرىنىڭ خىزمەتكارلىرى بىلەن بىللە ئىشلىسۇن؛ چۈنكى مەن سالىدىغان ئۆي ئىنتايىن ھەيۋەتلىك ۋە ئاجايىپ كارامەت بولىدۇ. ¹⁰ مانا، مەن ئۆزلىرىنىڭ ياغاچ كېسىدىغان خىزمەتكارلىرىغا يىگىرمە مىڭ كور بۇغداي ⁽¹⁰⁾، يىگىرمە مىڭ كور ئارپا، يىگىرمە مىڭ بات ⁽¹¹⁾ شاراب، يىگىرمە مىڭ بات زەيتۇن مېيى بېرىمەن» - دېدى.

¹¹ تۇرنىڭ پادىشاھى ھۇرام سۇلايمانغا جاۋابەن مەكتۇپ يوللاپ: «پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىنى سۆيگەچكە ئۇ ئۆزلىرىنى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە پادىشاھ قىلدى» - دېدى. ¹² ھۇرام يەنە: «ئاسمان-پەلەك بىلەن يەر-زېمىننى ياراتقان ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا بولغاي! چۈنكى ئۇ پادىشاھ داۋۇتقا يورۇتۇلغان، پەم-پاراسەتلىك، پەرۋەردىگار ئۈچۈن بىر ئۆي، ئۇنىڭ پادىشاھلىقى ئۈچۈن بىر ئوردا ⁽¹²⁾ سالالايدىغان بىر دانىشمەن ئوغۇل بەردى. ⁹ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «ئۆي پەقەت ئۇنىڭ ئالدىدا قۇربانلىقلارنى كۆيدۈرگۈدەك بىر جاي بولىدىغان تۇرسا، خالاس!».

¹⁰ بىر كور 220 لىتر، 20000 كور 44 مىليون لىتر، يەنى بەلكىم 44,000 توننا بولىدۇ.

¹¹ بىر بات 22 لىتر بولۇپ، 20000 كور 440,000 لىتر بولىدۇ.

¹² ئىبرانىي تىلىدا «ئۆي».

¹³ مانا مەن ھازىر ئۆزلىرىگە ھۈنەردە كامالەتكە يەتكەن، ئەقىل-پاراسەت بىلەن يۈرۈتۈلگەن، ھۇرام-ئايى دېگەن بىر ئادەمنى ئەۋەتەي. ¹⁴ ئۇنىڭ ئانىسى دان قەبىلىسىلىك بىر ئايال، ئاتىسى تۇرلۇق ئىكەن. ئۇ ئالتۇن، كۈمۈش، مىس، تۆمۈر، تاشلار، ياغاچچىلىق ئىشلىرىغا ماھىر، سۆسۈن، توق قىزىل، ئاق ۋە كۆك رەڭلىك يىپ ئىشلەشكە پۇختا، ھەرخىل نەققاشلىق ئىشلىرىغىمۇ ئۇستا، تاپشۇرۇلغان ھەرقانداق لايىھىگە ئامالنى قىلالايدۇ. بۇ كىشى ئۆزلىرىنىڭ ھۈنەرۋەنلىرى بىلەن ۋە ئاتىلىرى بولغان خوجام داۋۇتنىڭ ھۈنەرۋەنلىرى بىلەن بىللە ئىشلىسۇن. ¹⁵ ئەمدى خوجام تىلغا ئالغان بۇغداي، ئارپا، ماي ۋە شاراب بولسا، بۇلارنى ئۆز خىزمەتكارلىرىغا يەتكۈزۈپ بەرگەيلا. ¹⁶ بىز بولساق سىلىگە قانچە كېرەك بولسا لىۋاندا شۇنچە ياغاچ كېسىپ، سال قىلىپ باغلاپ، دېڭىز ئارقىلىق يوپىياغا يەتكۈزۈپ بېرىمىز؛ ئاندىن سىلى ئۇ يەردىن يېرۇسالېمغا توشۇپ كەتسىلە بولىدۇ» دېدى.

¹⁷ ئاتىسى داۋۇت ئىسرائىل زېمىنىدا تۇرۇشلۇق ياقا يۇرتلۇقلارنى ساناقىتىن ئۆتكۈزگەندەك، سۇلايمانمۇ ئۇلارنى ساناقىتىن ئۆتكۈزدى. ئۇلار جەمئىي بىر يۈز ئەللىك ئۈچ مىڭ ئالتە يۈز ئادەم چىقتى. ¹⁸ ئۇ ئۇلاردىن يەتمىش مىڭ كىشىنى ھامماللىققا، سەكسەن مىڭ كىشىنى تاغدا تاش كېسىشكە ۋە ئىش قىلىۋاتقانلار ئۈستىدىن نازارەت قىلىپ تۇرۇشقا ئۈچ مىڭ ئالتە يۈز كىشىنى تەيىنلىدى.

ئىبادەتخانىنى سېلىش

3

¹ سۇلايمان يېرۇسالېمدا پەرۋەردىگار ئاتىسى داۋۇتقا ئايان بولغان مۇرىيا تېغىدا، يەنى يەبۇسى ئورمانىنىڭ خامىنىدا، داۋۇت تەييار قىلىپ قويغان يەردە، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى سېلىش ئىشىنى باشلىدى. ² سۇلايماننىڭ سەلتەنتىنىڭ تۆتىنچى يىلى، ئىككىنچى ئايىنىڭ ئىككىنچى كۈنى ئۇ قۇرۇلۇشنى باشلىدى (¹³). ³ سۇلايمان سالغان خۇدانىڭ ئۆيىنىڭ ئۆلى مۇنداق: — ئۇزۇنلۇقى (قەدىمكى زاماندا قوللانغان ئۆلچەم بويىچە) ئاتمىش گەز،

¹³ بۇ ۋاقىت بەلكىم مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 966-يىلى، 4-5-ئايدا بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

كەڭلىكى يىگىرمە گەز ئىدى⁽¹⁴⁾. 4 ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى ئايۋاننىڭ ئۇزۇنلۇقى يىگىرمە گەز بولۇپ، ئۆيىنىڭ كەڭلىكىگە توغرا كېلەتتى؛ ئېگىزلىكى يىگىرمە گەز ئىدى⁽¹⁵⁾؛ ئۇ ئىچىنى ساپ ئالتۇن بىلەن قاپلاتتى. 5 ئۇ ئۆيىنىڭ چوڭ زېلىنىڭ تاملىرىنى ئارچا-قارباغى تاختايلىرى بىلەن قاپلاتتى، ئاندىن كېيىن ساپ ئالتۇن قاپلاتتى ۋە ئۈستىگە خورما دەرىخىنىڭ شەكلى بىلەن زەنجىر نەقىشلىرىنى ئويدۇردى. 6 ئۇ ئۆيىنى ئالامەت چىرايلىق قىلىپ تاملىرىنى يەنە ئېسىل تاش-ياقۇتلار بىلەن زىننەتلەتتى. ئۇ ئىشلەتكەن ئالتۇنلار پۈتۈنلەي پارۋايىم ئالتۇنى ئىدى. 7 ئۇ پۈتۈن ئۆيىنى، ئۆيىنىڭ لىملىرى، ئىشىك بوسۇغا-كېشەكلىرى، بارلىق تاملىرى ۋە ئىشىكلىرىنى ئالتۇن بىلەن قاپلىدى؛ ئۇ تامغا كېرۋىلارنىڭ نەقىشلىرىنى ئويدۇردى. 8 سۇلايمان يەنە ئەڭ مۇقەددەس جاينى ياساتتى؛ ئۇنىڭ ئۇزۇنلۇقى يىگىرمە گەز بولۇپ (ئۆيىنىڭ كەڭلىكى بىلەن تەڭ ئىدى)، كەڭلىكىمۇ يىگىرمە گەز ئىدى؛ ئۇ ئۆيىنىڭ ئىچىنى پۈتۈنلەي ساپ ئالتۇن بىلەن قاپلاتتى؛ ئالتۇن جەمئىي بولۇپ ئالتە يۈز تالانت ئىدى⁽¹⁶⁾. 9 ئالتۇن مىقنىڭ ئېغىرلىقى جەمئىي ئەللىك شەكەل⁽¹⁷⁾ بولدى. بالىخانلىرىنىڭ ئىچىمۇ ئالتۇن بىلەن قاپلاندى.

10 ئەڭ مۇقەددەس جاي ئىچىدە ئۇ ئىككى كېرۋىنىڭ ھەيكىلىنى ياساپ، ئۇلارنى پۈتۈنلەي ئالتۇن بىلەن قاپلىدى. 11 ئىككى كېرۋىنىڭ قانتىنىڭ ئۇزۇنلۇقى جەمئىي يىگىرمە گەز ئىدى؛ بىر كېرۋىنىڭ بىر قانتىنىڭ ئۇزۇنلۇقى بەش گەز بولۇپ، ئۆيىنىڭ تېمىغا تېگىپ تۇراتتى؛ ئىككىنچى تەرەپتىكى قانتىنىڭ ئۇزۇنلۇقىمۇ بەش گەز بولۇپ، ئىككىنچى بىر كېرۋىنىڭ قانتىغا يېتەتتى. 12 يەنە بىر كېرۋىنىڭ قانتىنىڭ ئۇزۇنلۇقىمۇ بەش گەز بولۇپ، ئۇمۇ ئۆي تېمىغا تېگىپ تۇراتتى؛ ئىككىنچى بىر قانتىنىڭ ئۇزۇنلۇقىمۇ بەش گەز بولۇپ، ئالدىنقى بىر كېرۋىنىڭ قانتىغا يېتەتتى. 13 بۇ ئىككى كېرۋىنىڭ

¹⁴ مۇقەددەس كىتابتا ئىشلىتىلگەن «گەز» ئادەمنىڭ قولىنىڭ جەينىكىدىن بارماقلىرىنىڭ ئۇچىغىچە بولغان ئارىلىقى (تەخمىنەن 45 سانتىمېتر) ئىدى.

¹⁵ كونا كۆچۈرمىلىرىنىڭ كۆپىنچىسى مۇشۇ يەردە «بىر يۈز يىگىرمە گەز» دېيىلىدۇ. بىز مۇشۇ يەردە كونا «سۇرىياك» تەرجىمىسى ۋە گرېك تىلىدىكى بىر كونا تەرجىمىسىگە ئەگىشىمىز.

¹⁶ 600 تالانت بەلكىم 18.4 توننا ئىدى.

¹⁷ 50 شەكەل بەلكىم 600 گرام.

قانائىتىلرى يېيىلغان ھالدا بولۇپ، ئۇزۇنلۇقى جەمئىي يىگىرمە گەز كېلەتتى؛ ئىككىلا كېرۇب ئۆرە تۇرغۇزۇلغان بولۇپ، يۈزلىرى ئۆيىنىڭ ئىچىگە قارايتتى.

¹⁴ سۇلايمان يەنە كۆك رەڭلىك، سۆسۈن رەڭلىك، توق قىزىل ۋە ئاق رەڭلىك يىپ توقۇلمىلىرىدىن ۋە نەپىس كاناپىتىن ئۆيىنىڭ ئىچىدىكى پەردىسىنى ياساتتى، ئۆيىنىڭ ئۈستىگە كېرۇبلارنى كەشتە قىلىپ توقۇتتى.

¹⁵ ئۆيىنىڭ ئالدىغا يەنە ئېگىزلىكى ئوتتۇز بەش گەز كېلىدىغان ئىككى تۈۋرۈك ياساپ قويدۇردى؛ ھەر تۈۋرۈكنىڭ بېشىنىڭ ئېگىزلىكى بەش گەز كېلەتتى.

¹⁶ ئۇ يەنە (ئىچكى كالاخمىندىكىدەك⁽¹⁸⁾) مارجانىسمان زەنجىر ياسىتىپ، تۈۋرۈك باشلىرى ئۈستىگە ئورناتتى؛ ئۇ يۈز دانە ئانار ياسىتىپ ئۇلارنى زەنجىرلەرگە ئورناتتى. ¹⁷ ئۇ بۇ ئىككى تۈۋرۈكنى ئۆيىنىڭ ئالدىغا، بىرىنى ئوڭ تەرىپىدە، بىرىنى سول تەرىپىدە تۇرغۇزدى؛ ئۇ ئوڭ تەرىپتىكىسىنى ياقىن، سول تەرىپتىكىسىنى بوناز دەپ ئاتىدى⁽¹⁹⁾.

4

¹ ئۇزۇنلۇقى يىگىرمە گەز، كەڭلىكى يىگىرمە گەز، ئېگىزلىكى ئون گەز كېلىدىغان بىر مىس قۇربانگاھ ياساتتى. ² ئۇ مىستىن «دېڭىز»⁽²⁰⁾

ياساتتى؛ ئۆيىنىڭ شەكلى دۈگىلەك بولۇپ، ئۇ گىرۋىكىدىن بۇ گىرۋىكىگىچە ئون گەز كېلەتتى؛ ئېگىزلىكى بەش گەز، ئايلىنىمىسى ئوتتۇز گەز ئىدى. ³ «دېڭىز» نىڭ سىرتقى ئاستا قىسمى بۇقنىڭ شەكلى بىلەن چۆرۈلدۈرۈپ بېزەلگەن بولۇپ، بۇقىلار ھەربىر گەزگە ئوندىن، ئىككى قاتار قىلىنىپ، مىس «دېڭىز» بىلەن تەڭ قۇيۇپ چىقىلغانىدى. ⁴ مىس «دېڭىز» نى ئون ئىككى مىس بۇقا كۆتۈرۈپ تۇراتتى؛ ئۆيىنىڭ ئۈچى شىمالغا، ئۈچى غەربكە، ئۈچى جەنۇبقا، ئۈچى شەرققە

¹⁸ «ئەڭ مۇقەددەس جاي» نىڭ «كالاخمىنا» دەپ ئاتىلىشىنىڭ سەۋەبى، ئۇنىڭدا خۇدا مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرغان «ئەھدە تاش تاختىلىرى» (خۇدانىڭ كالامى) سېلىنغان «ئەھدە ساندۇقى» بار ئىدى؛ ۋە ئۆيىنىڭ ئۈستىگە بەلكىم بەزى ۋاقىتدا، باش كاھىن شۇ «ئەڭ مۇقەددەس جاي» غا كىرگەندە، خۇدانىڭ بېشارەتلىرى ئۇلارغا كېلىشى مۇمكىن ئىدى.

¹⁹ «ياقىن» دېگەن سۆز «ئۇ مۇستەھكەملەيدۇ» دېگەن مەنىدە؛ «بوناز» بەلكىم «كۈچ بىلەن» ياكى «قۇدرەتتە» دېگەن مەنىدە بولۇشى مۇمكىن. ئىككى تۈۋرۈكنىڭ مەنىسى شۇ چاغدا «ئۇ (خۇدا) بۇنى (مۇقەددەس ئۆيىنى) قۇدرەت بىلەن مۇستەھكەملەيدۇ» دېگەنلىك بولىدۇ.

²⁰ «دېڭىز» — كاھىنلار يۇيۇنىدىغان چوڭ بىر داستۇر.

قاراپ تۇراتتى. «دېڭىز» بۇقىنىڭ دۈمبىسىگە ياتقۇزۇلغان بولۇپ، بۇقىلارنىڭ قۇيرۇقى ئىچى تەرەپتە ئىدى. ⁵ مىس دېڭىزنىڭ قېلىنلىقى بىر ئالقان بولۇپ، چۆرىسى چىنىنىڭ گىرۋىكىدەك نىلۋىر شەكلىدە قىلىنغان، ئۇنىڭغا ئۈچ مىڭ بات ⁽²¹⁾ سۇ پاتاتتى. ⁶ ئۇ يەنە ئون «يۇيۇش دېسى» ياستىپ، بەشىنى مىس دېڭىزنىڭ ئوڭ تەرىپىگە، بەشىنى سول تەرىپىگە قويغۇزدى؛ كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارغا ئىشلىتىدىغان بۇيۇم-ئەسۋابلىرىنىڭ ھەممىسى شۇ داسلاردا يۇيۇلاتتى؛ «دېڭىز» بولسا كاھىنلارنىڭ يۇيۇنۇشى ئۈچۈن ئىشلىتىلەتتى.

⁷ ئۇ يەنە بەلگىلەنگەن شەكلىدە ئون ئالتۇن چىراغدان ياستىپ مۇقەددەس جاينىڭ ئىچىگە ئورناتتى؛ ئۇنىڭ بەشىنى ئوڭ تەرەپكە، بەشىنى سول تەرەپكە قويدۇردى. ⁸ يەنە ئون شىرە ياستىپ مۇقەددەس جاينىڭ ئىچىگە قويغۇزدى؛ ئۇنىڭ بەشىنى ئوڭ تەرەپكە، بەشىنى سول تەرەپكە قويغۇزدى. ئۇ يەنە يۈز دانە ئالتۇن چىنە ياستاتتى.

⁹ ئۇ يەنە «كاھىنلار ھويلىسى»، چوڭ ھويلا ۋە چوڭ ھويلىنىڭ دەرۋازىلىرىنى ياستاتتى ۋە دەرۋازىلارنىڭ ھەممىسىنى مىس بىلەن قاپلاتتى. ¹⁰ ئۇ مىس «دېڭىز»نى ئىبادەتخانىنىڭ ئوڭ تەرىپىگە، يەنى شەرقىي جەنۇب تەرىپىگە قويغۇزدى.

¹¹ ھۇرام ⁽²²⁾ يەنە قازان، كۈرەك ۋە قاچا-قۇچلارنى ئەتكۈزدى. ھۇرام شۇ تەرىقىدە سۇلايمان پادىشاھ ئۈچۈن خۇدانىڭ ئۆيىنىڭ بارلىق قۇرۇلۇش خىزمىتىنى پۈتتۈردى، ¹² يەنى ئىككى تۈۋرۈك، ئىككى تۈۋرۈكنىڭ ئۈستىدىكى ئاپقۇرسىمان ئىككى باش ۋە بۇ ئىككى باشنى يېپىپ تۇرىدىغان ئىككى تورنى ياستىپ پۈتتۈردى. ¹³ شۇ ئىككى تور ئۈستىگە قايچىلاشتۇرۇلغان تۆت يۈز ئانارنى ياستاتتى؛ بىر تۈردە ئىككى قاتار ئانار بولۇپ، تۈۋرۈك ئۈستىدىكى ئاپقۇرسىمان ئىككى باشنى يېپىپ تۇراتتى. ¹⁴ ئۇ ئون داس تەگلىكى ۋە داس تەگلىكىگە قويۇلدىغان ئون «يۇيۇش دېسى»نى، ¹⁵ «مىس دېڭىز» ۋە ئۇنىڭ ئاستىدىكى ئون ئىككى مىس بۇقىنى ياستاتقۇزدى. ¹⁶ قازان، كۈرەك، ۋىلكا-

²¹ ئۈچ مىڭ بات مۇشۇ يەردە بەلكىم تەخمىنەن 30000 لىتر بولسا كېرەك ئىدى. ئىبادەتخانىدىكى سىخىملارنى كۆرۈڭ.

²² «ھۇرام» — يەنى ھۇرام-ئابى. 13:2 نى كۆرۈڭ.

ئىلمەكلەر، ۋە مۇناسىۋەتلىك بارلىق ئەسۋاپلارنى ھۇرام-ئابى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى دەپ سۇلايمان پادىشاھقا پارقىرايدىغان مىستا ياستىپ بەردى. ¹⁷ پادىشاھ بۇلارنى ئىئوردان تۈزلەڭلىكىدە، سۈككوت بىلەن زەرەداتتاھ ⁽²³⁾ ئوتتۇرىسىدا، شۇ يەردىكى سېغىز لايدا قېلىپ ياساپ، قۇيدۇرۇپ چىقتى. ¹⁸ سۇلايمان ياساتقۇزغان بۇ ئەسۋاپلارنىڭ سانى ئىنتايىن كۆپ ئىدى؛ كەتكەن مىسنىڭ ئېغىرلىقىنى ئۆلچەپ بولمايتتى.

¹⁹ سۇلايمان يەنە خۇدانىڭ ئۆيى ئىچىدىكى بارلىق ئەسۋابلارنى ياساتتى - يەنى ئالتۇن خۇشبۇيگاھنى، «تەقدىم نان» قوبۇلىدىغان شىرەلەرنى ²⁰ ۋە ساپ ئالتۇندا قىلىنغان چىراغلار بىلەن چىراغلىرىنى ياساتقۇزدى؛ بۇ چىراغلار بەلگىلىمە بويىچە ئىچكى «كالا مېخانا» ⁽²⁴⁾ ئالدىدا ياندۇرۇش ئۈچۈن بولدى. ²¹ ئۇ يەنە چىراغلارنىڭ گۈللىرى، چىراغ ۋە پىلىك قاچىلىرىنىڭ ھەممىسىنى ئالتۇندىن قىلدۇردى (ئۇلار ساپ ئالتۇندىن ئىدى). ²² ئۇ يەنە پېچاقلار ⁽²⁵⁾، تاۋاقلار، پىيالىلەر-قاچا ۋە كۈلدانلارنىڭ ھەممىسىنى ساپ ئالتۇندىن قىلدۇردى. ئۇ ئۆيىنىڭ ئىشىكلىرىنى، يەنى ئىچىدىكى ئەڭ مۇقەددەس جايغا كىرىدىغان ئىچكى قاتلىما ئىشىكلەر ۋە ئۆيىنىڭ «مۇقەددەس جاي»نىڭ تاشقىرىقى ئىشىكلىرىنى ئالتۇندىن قىلدۇردى ⁽²⁶⁾.

5

¹ شۇنىڭ بىلەن سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى ئۈچۈن قىلىدىغان بارلىق قۇرۇلۇشلار تامام بولغاندا، ئۇ ئاتىسى داۋۇت خۇداغا ئاتاپ بېغىشلىغان نەرسىلەرنى (يەنى كۈمۈش، ئالتۇن ۋە ھەممە باشقا بۇيۇملارنى) ئېلىپ كېلىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ خەزىنىلىرىگە قويدۇردى.

²³ ياكى «زارەتان» («1 پاد.» 46:17 نى كۆرۈڭ).

²⁴ «كالا مېخانا» — «ئەڭ مۇقەددەس جاي»نىڭ يەنە بىر ئاتىلىشىدۇر. 16:3 دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

²⁵ ياكى «پىلىك قاچىلىرى» ياكى «لاخشىگرلار».

²⁶ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى «ئۇ ئۆيىنىڭ ئىشىكلىرى، يەنى ئەڭ مۇقەددەس جاينىڭ ئىچىگە كىرىدىغان قاتلىما ئىشىكلەر ۋە ئۆيىنىڭ «مۇقەددەس جاي»نىڭ تاشقىرىقى ئىشىكلىرىنىڭ تۈرۈم-ئۆلگۈچەكلىرىنى ئالتۇندىن قىلدۇردى».

سۇلايمان ئەھدە ساندۇقنى ئىبادەتخانىغا ئېلىپ كىرىدۇ

² شۇ چاغدا سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ ئەھدە ساندۇقىنى «داۋۇت شەھىرى»دىن، يەنى زىئوندىن يۆتكەپ كېلىش ئۈچۈن ئىسرائىل ئاقساقاللىرىنى، قەبىلە بەگلىرىنى ۋە ئىسرائىل جەمەتلىرىنىڭ بەگلىرىنى يېزۇسالىمغا يىغىلىشقا چاقىردى. ³ بۇنىڭ ئۈچۈن ئىسرائىلنىڭ ھەممە ئادەملىرى ئېتانىم ئېيىدا، يەنى يەتتىنچى ئايدا، بېكىتىلگەن ھېيتتا پادىشاھنىڭ قېشىغا يىغىلدى ⁽²⁷⁾ ⁴ ئىسرائىلنىڭ ھەممە ئاقساقاللىرى يېتىپ كەلگەندە لاۋىيلار ئەھدە ساندۇقىنى كۆتۈرۈپ ماڭدى. ⁵ ئۇلار ئەھدە ساندۇقنى، جامائەت چېدىرى ⁽²⁸⁾ بىلەن ئۇنىڭ ئىچىدىكى بارلىق مۇقەددەس بۇيۇملارنى كۆتۈرۈپ ئېلىپ چىقتى. كاھىنلار بولغان لاۋىيلار مۇشۇلارنى ئېلىپ چىقتى.

⁶ سۇلايمان پادىشاھ ۋە بارلىق ئىسرائىل جامائىتى ئەھدە ساندۇقىنىڭ ئالدىدا مېڭىپ، كۆپلىكىدىن سانىنى ئېلىپ بولمايدىغان سان-ساناقسىز قوي بىلەن كالنى قۇربانلىق قىلىۋاتاتتى. ⁷ كاھىنلار پەرۋەردىگارنىڭ ئەھدە ساندۇقىنى ئۆز جايىغا، ئىبادەتخانىنىڭ ئىچكى «كالاخانا»سىغا ⁽²⁹⁾، يەنى ئەڭ مۇقەددەس جايغا ئېلىپ كىرىپ كېرۋىلارنىڭ قاناتلىرىنىڭ ئاستىغا قويدى. ⁸ كېرۋىلارنىڭ يېپىلىپ تۇرغان قانتى ئەھدە ساندۇقىنىڭ ئورنى ئۈستىدە بولغاچقا، ئەھدە ساندۇقى بىلەن ئۇنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان بالداقلارنى يېپىپ تۇراتتى. ⁹ بۇ بالداقلار ساندۇقنىڭ تۇتقۇچلىرىدىن ناھايىتى ئۇزۇن چىقىپ تۇرغاچقا، كالاخانىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ ئەھدە ساندۇقىنىڭ يېنىدىكى ئىككى بالادىنىڭ ئۇچلىرىنى كۆرگىلى بولاتتى، بىراق ئۇنىڭ سىرتىدا ئۇلارنى

²⁷ بۇ ھېيت «كەپىلەر ھېيتى» (يەنە «چېدىر ھېيتى» ياكى «مېۋە ھوسۇل ھېيتى» مۇ دەپ ئاتىلاتتى)، 7-ئاينىڭ 15-22 كۈنلىرىدە ئۆتكۈزۈلىدۇ («لاۋ»، 34:23). ئىسرائىلنىڭ ئەللىرى ئۇنىڭغا يېزۇسالىمدا قاتنىشىشى لازىم ئىدى.

²⁸ ياكى «جامائەت يىغىلىدىغان چېدىر»، يەنى «ئىبادەت چېدىرى».

²⁹ «كالاخانا» — «ئەڭ مۇقەددەس جاي»نىڭ يەنە بىر ئاتىلىشىدۇر. 16:3دىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

كۆرگىلى بولمايتتى؛ بۇ بالداقلار تاكى بۈگۈنگە قەدەر شۇ يەردە تۇرماقتا⁽³⁰⁾.
¹⁰ ئەھدە ساندۇقىنىڭ ئىچىدە مۇسا پەيغەمبەر ھورەب تېغىدا⁽³¹⁾ تۇرغاندا
 ئىچىگە سالغان ئىككى تاختايدىن باشقا ھېچنەرسە يوق ئىدى (ئىسرائىللار
 مىسىر زېمىنىدىن چىققاندىن كېيىن پەرۋەردىگار ئۇلار بىلەن ھورەبىدە ئەھدە
 تۈزگەندى).

¹¹ ۋە شۇنداق بولدىكى، كاھىنلار مۇقەددەس جايدىن چىقىشىغىلا (شۇ
 يەردە ھازىر بولغان بارلىق كاھىنلار، ئۆز نۆۋىتىگە قارىماي ئۆزلىرىنى خۇداغا ئاتاپ
 پاكىزلىغانىدى)⁽³²⁾؛ ¹² نەغمە-ناۋاجى بارلىق لاۋىيلار، جۈملىدىن ئاساف، ھېمان،
 يەدۇتۇن ۋە ئۇلارنىڭ ئوغۇللىرى ھەم قېرىنداشلىرى چەكمەن تونلىرىنى كىيىشىپ،
 قۇربانگاھنىڭ شەرقىدە تۇرۇپ چاڭ، تەمبۇر ۋە چىلتارلار چېلىشىۋاتقاندى؛
 ئۇلار بىلەن بىللە كاناي چېلىۋاتقان يەنە بىر يۈز يىگىرمە كاھىن بار ئىدى)،
¹³ ۋە شۇنداقلا كانايچىلار بىلەن نەغمە-ناۋاجىلار ھەممىسى بىردەك چېلىپ،
 بىر ئاۋاز بىلەن پەرۋەردىگارغا تەشەككۈر-ھەمدۇسانا ئېيتىۋاتقاندا، يەنى كانايلار،
 جاڭلار ۋە ھەرخىل سازلارنى چېلىپ، يۇقىرى ئاۋاز بىلەن «پەرۋەردىگار
 مېھرىباندۇر، ئۆزىگەرمەس مۇھەببىتى ئەبەدىلەن بەدەگىچىدۇر» دەپ پەرۋەردىگارنى
 مەدھىيەلەۋاتقاندا – شۇ ھامان ئىبادەتخانا، يەنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى بىر بۇلۇت
 بىلەن تولدۇرۇلدى؛ ¹⁴ كاھىنلار ئەشۇ بۇلۇت تۈپەيلىدىن ۋەزىپىلىرىنى ئۆتۈشكە
 تۇرالمايتتى، چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ جۇلاسى خۇدانىڭ ئۆيىنى تولدۇرغانىدى.

6

¹ بۇ پەيتتە سۇلايمان: – پەرۋەردىگار تۆم قاراڭغۇلۇق ئىچىدە تۇرىمەن،
 دەپ ئېيتقاندى؛ ² لېكىن، ئى پەرۋەردىگار، مەن سېنىڭ ئۈچۈن بىر

³⁰ «بۈگۈنگە قەدەر...» دېگەن سۆزلەر شۇنى ئىسپاتلايدۇكى، «تارىخ-تەزكىرە» نىڭ خاتىرىلىرىنىڭ
 كۆپىنچىسى ئىبادەتخانا تېخى ئۆز جايىدا تۇرغان ۋاقىتدا، سۈرگۈن بولۇشتىن ئىلگىرى يېزىلغان
 (36-باب، 11-23-ئايەتلەرنى بەلكىم كېيىنكى بىر خاتىرىچى قوشۇپ يازغان).

³¹ «ھورەب تېغى» سىناي تېغىنىڭ باشقا بىر ئىسمىدۇر.

³² مۇشۇ «پاكىزلاش» تەۋراتتىكى تاھارەت بەلگىلىمىلەرگە ئەمەل قىلىشتىن ئىبارەت ئىدى
 (مەسىلەن، «لاۋى» 21-باب، 1:22-9-نۇ كۆرۈڭ).

ھەيۋەتلىك ماكان⁽³³⁾ بولسۇن دەپ، سەن مەڭگۈ تۇرىدىغان بىر ئۆيىنى ياسىدىم، دېدى.

³ ئاندىن پادىشاھ بۇرۇلۇپ بارلىق ئىسرائىل جامائىتىگە بەخت تىلىدى: ئىسرائىلنىڭ بارلىق جامائىتى ئۇنىڭ ئالدىدا تۇراتتى. ⁴ ئۇ مۇنداق دېدى: — ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا تەشەككۈر-مەدھىيە بولغاي! ئۇ ئۆز ئاغزى بىلەن ئاتام داۋۇتقا ۋەدە قىلغانىدى ۋە ئۆز قولى بىلەن ئۇنى ئەمەلگە ئاشۇردى. ئۇ ئەسلىدە داۋۇتقا: —

⁵ «مەن ئۆز خەلقىم ئىسرائىلنى مىسىر زېمىنىدىن ئېلىپ چىققان كۈندىن بۇيان نامىم ئۈچۈن بۇ يەردە بىر ئۆي سالاي دەپ ئىسرائىلنىڭ ھەرقايسى قەبىلىلىرىنىڭ شەھەرلىرىدىن ھېچقايسىسىنى تاللىمىدىم، ياكى خەلقىم ئىسرائىلغا ھۆكۈمران بولۇشقا ھېچقايسى ئادەمنى تاللىمىدىم؛ ⁶ ھالبۇكى، مەن نامىم شۇ يەردە بولسۇن دەپ يېرۇسالېمنى تاللىدىم ۋە خەلقىم بولغان ئىسرائىلغا ھۆكۈمرانلىق قىلسۇن دەپ داۋۇتنى تاللىدىم» دېگەندى.

⁷ ئەمدى ئاتام داۋۇتنىڭ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ نامىغا ئاتاپ بىر ئۆي سېلىش ئارزۇ-نېيتى بار ئىدى. ⁸ بىراق پەرۋەردىگار ئاتام داۋۇتقا: «كۆڭلۈڭدە مېنىڭ نامىمغا بىر ئۆي ياساشقا قىلغان نىيىتنىڭ ياخشىدۇر؛ ⁹ ئەمما شۇ ئۆيىنى سەن ياسىمايسەن، بەلكى پۇشتۇڭدىن بولىدىغان ئوغلۇڭ، ئۇ مېنىڭ نامىمغا ئاتاپ شۇ ئۆيىنى سالىدۇ»، دېگەندى.

¹⁰ مانا ئەمدى پەرۋەردىگار ئۆز سۆزىگە ئەمەل قىلدى. مەن پەرۋەردىگار ۋەدە قىلغىنىدەك، ئاتامنىڭ ئورنىنى بېسىپ، ئىسرائىلنىڭ تەختىگە ئولتۇردۇم؛ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ نامىغا ئاتاپ بۇ ئۆيىنى سالىدىم. ¹¹ مەن بۇ ئۆيدە ئەھدە ساندۇقنى قويدۇم؛ ئەھدە ساندۇقى ئىچىدە پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىللار بىلەن تۈزگەن ئەھدە تاختىلىرى باردۇر» دېدى.

³³ «ھەيۋەتلىك ماكان» يەنە بىرخىل تەرجىمىسى «تۇرالغۇ-ماكان».

سۇلايمان ئىسرائىل ئۈچۈن دۇئا قىلىدۇ

¹² ئاندىن سۇلايمان ئىسرائىلنىڭ بارلىق جامائىتىگە يۈزلىنىپ، پەرۋەردىگارنىڭ قۇربانگاھىنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ قولىنى كۆتۈرۈپ: - ¹³ (چۈنكى بايا سۇلايمان مىستىن ئۇزۇنلۇقى بەش گەز، كەڭلىكى بەش گەز، ئېگىزلىكى ئۈچ گەز كېلىدىغان بىر پەشتاق ياستىپ، تاشقىرىقى ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىغا جايلاشتۇرغانىدى. ئۇ ئەنە شۇ پەشتاق ئۈستىگە چىقىپ تۇرۇپ، پۈتكۈل ئىسرائىل جامائىتى ئالدىدا يۈكۈنۈپ ئولتۇرۇپ، ئاسمانغا قاراپ غۇلجىنى يايغانىدى) ¹⁴ - ئۇ مۇنداق دۇئا قىلدى: - ئى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار! نە ئاسماندا نە زېمىندا سەندەك خۇدا يوقتۇر؛ سېنىڭ ئالدىڭدا پۈتۈن قەلبى بىلەن ماڭىدىغان ئۆز قۇللىرىڭ ئۈچۈن ئەھدەڭدە تۇرۇپ ئۆزگەرمەس مۇھەببىتىڭنى كۆرسىتىسەن. ¹⁵ چۈنكى سەن ئۆز قۇلۇڭ ئاتام داۋۇتقا بەرگەن ۋەدىدە تۇردۇڭ؛ سەن ئۆز ئاغزىڭ بىلەن ئېيتقان سۆزۈڭنى مانا بۈگۈنكىدەك ئۆز قۇلۇڭ بىلەن ۋۇجۇدقا چىقاردىڭ. ¹⁶ ئەمدى ھازىر، ئى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار، ئۆز قۇلۇڭ ئاتام داۋۇتقا: - «ئەگەر سېنىڭ ئەۋلادلىرىڭ ئۆز يوللىرىغا سەگەك بولۇپ سەن مېنىڭ ئالدىمدا ماڭغاندەك، قانۇنۇمغا ئەمەل قىلىپ ماڭسىلا، ساڭا ئەۋلادىڭدىن ئىسرائىلنىڭ تەختىدە ئولتۇرىدىغان بىر زات كەم بولمايدۇ» دەپ بەرگەن ۋەدەڭدە تۇرغايىسەن. ¹⁷ ئەمدى ھازىر، ئى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى، سەن قۇلۇڭ داۋۇتقا ئېيتقان سۆزلىرىڭ ئەمەلگە ئاشۇرۇلغاي، دەپ ئۆتۈنمەن!

¹⁸ لېكىن خۇدا ئۆزى راستلا يەر يۈزىدە ئىنسانلار بىلەن ماكان قىلامدۇ؟ مانا، ئاسمانلار بىلەن ئاسمانلارنىڭ ئاسمىنى سېنى سىغدۇرالمىدىغان يەردە، مەن ياسىغان بۇ ئۆي قانداقمۇ سېنىڭ ماكانىڭ بولالسىۇن؟! ¹⁹ لېكىن ئى پەرۋەردىگار خۇدايىم، قۇلۇڭنىڭ دۇئا ۋە ئىلتىجاسىغا قۇلاق سېلىپ، قۇلۇڭنىڭ ساڭا كۆتۈرگەن نىداسى ۋە تىلىكىنى ئاڭلىغايىسەن. ²⁰ شۇنىڭ بىلەن ئۆز كۆزلىرىڭنى كېچە-كۈندۈز بۇ ئۆيگە، يەنى سەن: «مېنىڭ نامىمنى ئۇ يەردە ئايان قىلىمەن» دەپ ئېيتقان جايغا كېچە-كۈندۈز تىككەيسەن؛ ئۆز قۇلۇڭنىڭ

ئۇ جايغا قاراپ قىلغان دۇئاسىغا⁽³⁴⁾ قۇلاق سالغايىسەن. ²¹ قۇلۇڭ ۋە خەلقىڭ ئىسرائىل بۇ جايغا قاراپ دۇئا قىلغان چاغدا، ئۇلارنىڭ ئىلتىجالىرىغا قۇلاق سېلىپ، ئۆز ماكانىڭ قىلغان ئاسمانلاردىن تۇرۇپ ئاڭلىغايىسەن، ئاڭلىغىنىڭدا ئۇلارنى كەچۈرگەيسەن.

²² ئەگەر بىرسى ئۆز قوشنىسىغا گۇناھ قىلسا ۋە شۇنداقلا ئىشنىڭ راست-يالغانلىقىنى بېكىتىش ئۈچۈن قەسەم ئىچكۈزۈلسە، بۇ قەسەم بۇ ئۆيدىكى قۇربانگاھنىڭ ئالدىغا كەلسە⁽³⁵⁾، ²³ سەن قەسەمنى ئاسماندا تۇرۇپ ئاڭلاپ، ئامال قىلىپ ئۆز بەندىلىرىڭ ئوتتۇرىسىدا ھۆكۈم چىقارغايىسەن؛ گۇناھى بار ئادەمنىڭ گۇناھىنى ئۆزىگە قايتۇرۇپ، ئۆز يولىنى ئۆز بېشىغا ياندۇرۇپ، گۇناھسىز ئادەمنى ئاقلاپ ئۆز ئادىللىقىغا قاراپ ئۇنىڭغا ھەققىنى بەرگەيسەن. ²⁴ ئۆز خەلقىڭ ئىسرائىل سېنىڭ ئالدىڭدا گۇناھ قىلغىنى ئۈچۈن دۈشمەندىن يېڭىلىسە، يامانلىقتىن قايتىپ بۇ ئۆيدە تۇرۇپ، نامىڭنى ئېتىراپ قىلىپ ساڭا دۇئا بىلەن ئىلتىجا قىلسا، ²⁵ سەن ئاسماندا ئاڭلاپ، ئۆز خەلقىڭ ئىسرائىلنىڭ گۇناھىنى كەچۈرۈپ، ئۇلارنى سەن ئاتا-بوۋىلىرىغا ۋە ئۆزلىرىگە تەقدىم قىلغان زېمىنغا قايتۇرۇپ كەلگەيسەن.

²⁶ ئۇلار ساڭا گۇناھ قىلغىنى ئۈچۈن ئاسمان ئېتىلىپ يامغۇر ياغمايدىغان قىلىۋېتىلگەن بولسا، لېكىن ئۇلار بۇ جايغا قاراپ ساڭا دۇئا قىلىپ نامىڭنى ئېتىراپ قىلىپ، سېنىڭ ئۇلارنى قىيىنچىلىققا سالغىنىڭ تۈپەيلىدىن ئۆز گۇناھىدىن يېنىپ توۋا قىلسا، ²⁷ سەن ئاسماندا تۇرۇپ قۇلاق سېلىپ، قۇللىرىڭنىڭ ۋە خەلقىڭ ئىسرائىلنىڭ گۇناھىنى كەچۈرگەيسەن؛ چۈنكى سەن ئۇلارغا مېڭىش كېرەك بولغان ياخشى يولنى ئۆگەتسەن ۋە ئۆز خەلقىڭگە مىراس قىلىپ بەرگەن زېمىننىڭ ئۈستىگە يامغۇر ياغدۇرسەن!

³⁴ ياكى بولمىسا: «ئۇ جاي توغرىسىدىكى دۇئاسى...»

³⁵ بۇنداق قەسەم توغرىلۇق «چۆل» 31:11-5 نى كۆرۈڭ. «قەسەم بۇ ئۆيدىكى قۇربانگاھنىڭ ئالدىغا كەلسە...» مۆمكىنچىلىكى باركى، ئىسرائىلدا مۇشۇنداق قەسەملەرنى ئىچىش ئۈچۈن قۇربانگاھنىڭ ئالدىغا كېلىش كېرەك ئەمەس ئىدى، پەقەت: «خۇدانىڭ قۇربانگاھى ئالدىدا قەسەم قىلمەنكى...» دېگەندەك سۆزلەر ئېيتىلغان بولسا «نەق قۇربانگاھ ئالدىدا تۇرغاندەك» ھېسابلىناتتى.

²⁸ ئەگەر زېمىندا ئاچارچىلىق يا ۋابا بولسا، يا زىرائەتلەر دان ئالمىسا يا ھال چۈشسە يا ئۇنى چېكەتكىلەر ياكى چېكەتكە لىچىنكىلىرى بېسىۋالسا، يا دۈشمەنلەر ئۇلارنىڭ زېمىندىكى شەھەرلىرىنىڭ قوۋۇقلىرىغا ھۇجۇم قىلىپ قورشىۋالسا، يا ھەرقانداق ئاپەت يا كېسەللىك بولسا، ²⁹ ئۇنداقتا بارلىق خەلقنىڭ ئىسرائىل بولسۇن، ھەرقانداق كىشى بولسۇن، ئۆزىگە كەلگەن ئاپەتنى ۋە ئۆز دەردىنى بىلىپ، قوللىرىنى بۇ ئۆيگە سۇنۇپ، مەيلى قانداق دۇئا ياكى ئىلتىجا قىلسۇن، ³⁰ ئەمدى سەن تۇرۇۋاتقان ماكاننىڭ ئاسماندا تۇرۇپ ئاڭلاپ، كەچۈرۈم قىلغايىسەن، سەن ھەربىر ئادەمنىڭ قەلبىنى بىلگەچكە، ئۆزىنىڭ يوللىرىنى ئۆزىگە ياندۇرغايىسەن (چۈنكى سەنلا، پەقەت سەنلا ھەممە ئىنسان بالىلىرىنىڭ قەلبلىرىنى بىلگۈچىدۇرسەن)؛ ³¹ شۇنداق قىلىپ، ئۇلار سەن ئاتا-بوۋىلىرىمىزغا تەقدىم قىلغان زېمىندا ئولتۇرۇپ ئۆمرىنىڭ ھەممە كۈنلىرىدە سەندىن قورقۇپ يوللىرىڭدا ماڭىدىغان بولىدۇ.

³² ئۆز خەلقىنىڭ ئىسرائىلدىن بولمىغان، سېنىڭ ئۇلۇغ نامىڭ، قۇدرەتلىك قولۇڭ ۋە سوزغان بىلىكىڭ تۈپەيلىدىن يىراق-يىراقلاردىن كەلگەن مۇساپىر بولسا، ئۇ كېلىپ بۇ ئۆي تەرەپكە قاراپ دۇئا قىلسا، ³³ سەن تۇرۇۋاتقان ماكاننىڭ بولغان ئاسمانلاردا ئۆزىڭغا قۇلاق سېلىپ، ئۇ مۇساپىر ساڭا ندا قىلىپ تىلگىنىنىڭ ھەممىسىگە مۇۋاپىق قىلغايىسەن؛ شۇنىڭ بىلەن يەر يۈزىدىكى بارلىق ئەللەر نامىڭنى تونۇپ يېتىپ، ئۆز خەلقىنىڭ ئىسرائىلدەك سەندىن قورقىدىغان بولۇپ، مەن ياسىغان بۇ ئۆينىڭ سېنىڭ نامىڭ بىلەن ئاتالغىنىنى ⁽³⁶⁾ بىلىدۇ.

³⁴ ئەگەر سېنىڭ خەلقىڭ سېنىڭ تاپشۇرۇقۇڭ بىلەن دۈشمىنى بىلەن جەڭ قىلىشقا چىققاندا، سەن تاللىغان بۇ شەھەرگە، شۇنداقلا مەن نامىڭغا ئاتاپ ياسىغان بۇ ئۆي تەرەپكە قاراپ سەن پەرۋەردىگارغا دۇئا قىلسا، ³⁵ سەن ئاسمانلاردا تۇرۇپ ئۇلارنىڭ دۇئاسى بىلەن ئىلتىجاسىغا قۇلاق سېلىپ، ئۇلارنى نۇسرەتكە ئېرىشتۈرگەيسەن.

³⁶ «بۇ ئۆي سېنىڭ نامىڭ بىلەن ئاتىلىدۇ» — بۇ ئىبارە خۇدانىڭ ئىبادەتخانىسى توغرىلىق «بۇ ئۆي مېنىڭدۇر» ۋە «بۇ ئۆيدە مېنىڭ كىم ئىكەنلىكىم ئايان قىلىنىدۇ» دېگەندەك ئىككى مەقسەتنى كۆرسىتىدۇ.

³⁶ ئەگەر ئۇلار ساڭا گۇناھ سادىر قىلغان بولسا (چۈنكى گۇناھ قىلمايدىغان ھېچكىشى يوقتۇر) سەن ئۇلارغا غەزەپلىنىپ، ئۇلارنى دۈشمەنلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇرغان بولساڭ، بۇلار ئۇلارنى يىراق-يېقىنغا، ئۆز زېمىنىغا سۈرگۈن قىلىپ ئېلىپ بارغان بولسا، ³⁷ لېكىن ئۇلار سۈرگۈن قىلىنغان يۇرتتا ئەس-ھوشىنى تېپىپ تۇۋا قىلىپ، ئۆزى سۈرگۈن بولغان يۇرتتا ساڭا: — بىز گۇناھ قىلىپ، قەبىھلىككە بېرىلىپ سەندىن يۈز ئۆرۈپ كەتتۇق، دەپ يېلىنسا، ³⁸ — ئەگەر ئۇلارنى سۈرگۈن قىلغانلارنىڭ زېمىنىدا پۈتۈن قەلبى ۋە پۈتۈن جېنىدىن سېنىڭ تەرىپىڭگە يېنىپ، سەن ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىغا تەقدىم قىلغان زېمىنغا، سەن تاللىغان شەھەر تەرەپكە ۋە مەن نامىڭغا ئاتاپ ياسىغان بۇ ئۆي تەرەپكە يۈزىنى قىلىپ دۇئا قىلسا، ³⁹ سەن تۇرۇۋاتقان ماكانىڭ بولغان ئاسمانلاردا تۇرۇپ ئۇلارنىڭ دۇئاسى ۋە ئىلتىجالىرىنى ئاڭلاپ ئۇلار ئۈچۈن ھۆكۈم چىقىرىپ، ئۆز خەلقىڭنىڭ ساڭا سادىر قىلغان گۇناھىنى كەچۈرۈم قىلغايىسەن؛ ⁴⁰ ئەمدى ئى خۇدايىم، سەندىن ئۆتۈنمەن، بۇ يەردە قىلغان دۇئالارغا كۆزۈڭ ئوچۇق، قۇلىقىڭ دىڭ بولغاي!

⁴¹ ئەمدى ئورۇنۇڭدىن تۇرغىن، ئى پەرۋەردىگار خۇدا، سەن قۇدرىتىڭنىڭ ئىپادىسى بولغان ئەھدە ساندۇقۇڭ بىلەن، ئۆز ئارامگاھىڭغا كىرگەيسەن! كاهىنلىرىڭ ھەققانىيلىق بىلەن كىيدۈرۈلسۇن، مۆمىن بەندىلىرىڭ ياخشىلىقىڭدىن شادلانسۇن! ⁴² ئى پەرۋەردىگار خۇدا، ئۆزۈڭ مەسىھ قىلغىنىڭنىڭ ⁽³⁷⁾ يۈزىنى ياندۇرمىغايىسەن؛ قۇلۇڭ داۋۇتقا كۆرسەتكەن ئۆزگەرمەس مۇھەببىتىڭنى ⁽³⁸⁾ ئېسىڭدە تۇتقايىسەن!«.

³⁷ «ئۆزۈڭ مەسىھ قىلغىنىڭ» — بۇ، بەلكىم داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولغان سۇلايمان پادىشاھنىڭ ئۆزى ئۈچۈن قىلغان دۇئاسى. خۇدانىڭ «مەسىھ قىلغىنى» توغرىلىق «زەبۇر» 2-كۆي ۋە ئىزاھاتلارنى كۆرۈڭ.

³⁸ «قۇلۇڭ داۋۇتقا كۆرسەتكەن ئۆزگەرمەس مۇھەببىتىڭ» دېگەن ئىبارە شۈبھىسىزكى خۇدانىڭ داۋۇتقا قىلغان بارلىق ۋەدىلىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

سۇلايمان ئىبادەتخانىنى خۇداغا بېغىشلايدۇ

7

¹ سۇلايمان دۇئاسىنى تۈگىتىشىگىلا، ئاسماندىن ئوت چۈشۈپ كۆيدۈرمە قۇربانلىق ھەمدە باشقا قۇربانلىقلارنى قويماي كۆيدۈرۈۋەتتى؛ پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى ئۆيىنى تولدۇردى. ² پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى ئۆيىنى تولدۇرۇۋەتكەچكە، كاھىنلار پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرەلمىدى. ³ ئوت چۈشكەنلىكىنى ۋە پەرۋەردىگارنىڭ شان-شەرىپى ئۆيىنىڭ ئۈستىدە توختىغانلىقىنى كۆرۈپ، ئىسرائىللارنىڭ ھەممىسى تاش ياتقۇزۇلغان مەيداندا يۈكۈنۈپ باش ئۇرۇپ: «پەرۋەردىگار مېھرىبانىدۇر، ئۇنىڭ ئۆزىگەرمەس مۇھەببىتى مەڭگۈگىچە تۇرىدۇ!» دەپ پەرۋەردىگارغا ئىبادەت قىلىپ تەشەككۈر-مەدھىيە ئوقۇشتى. ⁴ پادىشاھ ۋە پۈتكۈل خەلق پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا قۇربانلىقلىرىنى سۇندى. ⁵ سۇلايمان پادىشاھ يىگىرمە ئىككى مىڭ كالا، بىر يۈز يىگىرمە مىڭ قويىنى قۇربانلىق قىلىپ سۇندى. شۇنداق قىلىپ پادىشاھ ۋە پۈتكۈل خەلق خۇدانىڭ ئۆيىنى خۇداغا بېغىشلىدى. ⁶ كاھىنلار ۋە شۇنداقلا پەرۋەردىگارغا ئاتىغان سازلارنى تۇتقان لاۋىيلار ئۆز ئورۇنلىرىدا تۇراتتى (پادىشاھ داۋۇت بۇ سازلارنى پەرۋەردىگارنىڭ مەدھىيىسىدە ئىشلەتكىلى ياسىغانىدى، ئۇ پەرۋەردىگارغا: «ئۇنىڭ ئۆزىگەرمەس مۇھەببىتى ئەبەدىگىچىدۇر» دەپ مەدھىيە ئوقۇغىنىدا ئۇلارنى ئىشلەتتى)؛ كاھىنلار لاۋىيلارنىڭ ئۇدۇلىدا تۇرۇپ كاناي چېلىشاتتى؛ ئىسرائىللارنىڭ ھەممىسى شۇ يەردە ئۆرە تۇرۇشقانىدى.

⁷ سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئالدىدىكى ھويلىسىنىڭ ئوتتۇرىسىنى ئايرىپ مۇقەددەس قىلىپ، ئۇ يەردە كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار ۋە ئىناقلىق قۇربانلىقلىرىنىڭ ياغلىرىنى سۇندى؛ چۈنكى سۇلايمان ياساتقان مىس قۇربانگاھ كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار، ئاش ھەدىيىلىرى ۋە قۇربانلىقلارنىڭ ياغلىرىنى قوبۇل قىلىشقا كىچىك كەلدى. ⁸ شۇنىڭ بىلەن ئۇ ۋاقىتتا سۇلايمان ۋە ئۇنىڭ بىلەن بولغان پۈتۈن ئىسرائىل، يەنى خامات رايونىغا كىرىش ئېغىزىدىن تارتىپ ⁽³⁹⁾ مىسىر ئېقىنىغىچە ھەممە يەرلەردىن كەلگەن زور بىر جامائەت ھېيت ئۆتكۈزدى. ⁹ سەككىزىنچى كۈنى ئۇلار تەنتەنىلىك بىر ئىبادەت يىغىلىشى ئۆتكۈزدى؛

³⁹ ياكى «لىبو-خاماتتىن تارتىپ».

ئۇلار يەتتە كۈن قۇربانگاھنى خۇداغا ئاتاپ بېغىشلىغانىدى ئاندىن ئۇلار يەنە يەتتە كۈن ھېيت ئۆتكۈزدى⁽⁴⁰⁾. ¹⁰ يەتتىنچى ئاينىڭ يىگىرمە ئۈچىنچى كۈنى پادىشاھ خەلقنى ئۆز ئۆي-چېدىرلىرىگە قايتۇردى؛ ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ داۋۇتقا، سۇلايمانغا ۋە ئۆز خەلقى ئىسرائىلغا قىلغان ياخشىلىقلىرى ئۈچۈن قەلبىدە شاد-خۇرام بولۇپ قايتىپ كەتتى. ¹¹ شۇنداق قىلىپ سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ۋە پادىشاھنىڭ ئوردىسىنى ⁽⁴¹⁾ ياساپ پۈتتۈردى. سۇلايماننىڭ كۆڭلىگە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ۋە ئۆزىنىڭ ئوردىسىدا نېمە قىلىش كەلگەن بولسا، شۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى ئوڭۇشلۇق پۈتتى.

پەرۋەردىگار سۇلايمانغا ۋەدە ھەم ئاگاھ بېرىدۇ

¹² ئاندىن پەرۋەردىگار كېچىدە سۇلايمانغا ئايان بولۇپ ئۇنىڭغا: «مەن سېنىڭ دۇئاڭنى ئاڭلىدىم ۋە ئۆزۈمگىمۇ بۇ جاينى «قۇربانلىق ئۆيى» بولۇشقا تاللىدىم. ¹³ ئەگەر مەن ئاسماننى يامغۇر ياغمايدىغان قىلىپ ئېتىۋەتسەم ياكى چېكەتكىلەرگە زېمىندىكى مەھسۇلاتلارنى يەپ تاشلاشنى بۇيرۇسام ۋە ياكى خەلقنى ئارىسىغا ۋابا تارقىتىۋەتسەم، ¹⁴ شۇ چاغدا نامم بىلەن ئاتالغان بۇ خەلقنى ئۆزىنى كەمتەر تۇتۇپ، دۇئا قىلىپ يۈزۈمنى ئىزلەپ، رەزىل يوللىرىدىن يانسا، مەن ئاسماندا تۇرۇپ ئاڭلاپ، ئۇلارنىڭ گۇناھىنى كەچۈرىمەن ۋە زېمىننى ساقايتىمەن⁽⁴²⁾. ¹⁵ ئەمدى بۇ يەردە قىلىنغان دۇئالارغا مېنىڭ كۆزلىرىم ئوچۇق ۋە قۇلاقلىرىم دىڭ بولىدۇ. ¹⁶ مەن ئەمدى نامم مەڭگۈ بۇ يەردە ئايان قىلىنسۇن دەپ بۇ ئۆيىنى تاللاپ، ئۇنى ئۆزۈمگە مۇقەددەس قىلدىم؛ كۆزۈمۈ، قەلبىمۈ ھەمىشە شۇ يەردە بولىدۇ.

¹⁷ سەن بولساڭ، ئاتاڭ داۋۇتنىڭ ئالدىدا ماڭغىنىدەك سەنمۇ ساڭا بۇيرۇغىنىمنىڭ ھەممىسىگە مۇۋاپىق ئەمەل قىلىش ئۈچۈن بەلگىلىمىلىرىم ⁴⁰ «كەپىلەر ھېيتى» بېكىتىلگەن ۋاقىت يەتتە كۈن ئىدى. ئىسرائىللار مۇشۇ ۋاقىتقا يەنە يەتتە كۈن قوشتى.

⁴¹ «ئوردا» — بۇ ئايەتتە «ئۆي» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

⁴² «(ئۇلارنىڭ) زېمىنىنى ساقايتىمەن» دېگەن سۆزلەر خۇدانىڭ قەھەتچىلىك، چېكەتكىلەر ۋە ۋابالار يەتكۈزگەن زىياننى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى كۆرسىتىدۇ.

ۋە ھۆكۈملىرىمنى تۇتۇپ ئالدىمدا ماڭساڭ،¹⁸ مەن ئەمدى ئاتاڭ داۋۇتقا: «ئىسرائىلنىڭ تەختىدە ساڭا ئەۋلادىڭدىن ئولتۇرۇشقا بىر زات كەم بولمايدۇ» دەپ ئەھدە قىلغىنىمىدەك، مەن سېنىڭ پادىشاھلىق تەختىڭنى ئىسرائىلنىڭ ئۈستىدە مەھكەم قىلىمەن.¹⁹ بىراق ئەگەر سىلەر مېنىڭدىن يۈز ئۆرۈپ، مەن سىلەرنىڭ ئالدىڭلاردا جاكارلىغان بەلگىلىمىلىرىم ۋە ئەمىرلىرىمنى تاشلاپ، باشقا ئىلاھلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرىپ چوقۇنساڭلار،²⁰ شۇ چاغدا مەن ئىسرائىلنى ئۇلارغا تەقدىم قىلغان زېمىندىن يۇلۇپ تاشلايمەن؛ ۋە ئۆز نامىنى كۆرسىتىشكە ئۆزۈمگە مۇقەددەس قىلغان بۇ ئۆيىنى نەزىرىمدىن تاشلايمەن ۋە ئىسرائىلنى ھەممە خەلقلەر ئارىسىدا سۆز-چۆچەك ۋە تاپا-تەننىڭ ئۆيىيىكىتى قىلىمەن؛²¹ بۇ ئۆي گەرچە ھازىر ئۇلۇغ بولسىمۇ⁽⁴³⁾، شۇ زاماندا ئۇنىڭدىن ئۆتكەنلەرنىڭ ھەممىسى قاتتىق ھەيران قىلىشىپ: «پەرۋەردىگار بۇ زېمىنغا ۋە بۇ ئۆيگە نېمىشقا شۇنداق قىلغاندۇ؟» دەپ سورايدۇ.²² كىشىلەر: — چۈنكى زېمىندىكى خەلقلەر ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى، يەنى ئۇلارنى مىسر زېمىنىدىن چىقارغان پەرۋەردىگارىنى تاشلاپ، ئۆزلىرىنى باشقا ئىلاھلارغا باغلاپ، ئۇلارغا سەجدە قىلىپ قۇللۇقىدا بولغانلىقى ئۈچۈن، ئۇ بۇ پۈتكۈل كۈلپەتنى ئۇلارنىڭ بېشىغا چۈشۈرۈپتۇ، دەپ جاۋاب بېرىدۇ.

قۇرۇلۇشلار ۋە سودا-سېتىقلار

8

¹ شۇنداق بولدىكى، يىگىرمە يىل ئۆتۈپ، سۇلايمان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى بىلەن پادىشاھنىڭ ئۆيىنى ياساپ بولغاندىن كېيىن،² ئۆھىرام⁽⁴⁴⁾ ئۆزىگە سوۋغا قىلغان شەھەرلەرنى قايتىدىن قۇرۇپ چىقتى؛ ئىسرائىللار شۇ يەردە ئولتۇراقلاشتى.

³ سۇلايمان خامات-زوباھ شەھىرىگە بېرىپ ئۇنى ئىشغال قىلدى.

⁴ ئۇ يەنە چۆلدىكى تادموننى ۋە ئۆزىنىڭ خاماتتا قۇرغان بارلىق خەزىنە شەھەرلىرىنى يەنە ئۆگۈشتىپ قۇردى.⁵ ئۇ يەنە ئۈستۈنكى بەيت-ھورون

⁴³ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «بۇ ئۆي بىر خارابە بولىدۇ،...»

⁴⁴ ياكى «ھۇرام»، يەنى تۇرنىڭ پادىشاھى.

بىلەن ئاستىنقى بەيت-ھوروننى سېپىل، بالداسلىق قوۋۇقلىرى بولغان قورغانلىق شەھەرلەرگە ئايلاندۇردى؛⁶ بائالاتنى، شۇنداقلا ئۆزىگە خاس ھەممە خەزىنە شەھەرلىرىنى، «جەڭ ھارۋىسى شەھەرلىرى»نى، ئاتلىقلارنى ئورۇنلاشتۇرغان شەھەرلەرنى ۋە يېرۇسالېمدا، لىۋاندا ۋە ئۆزى سورايىدىغان بارلىق زېمىندا خالىغىنىنى بىنا قىلدى.

⁷ ئىسرائىلدىن بولمىغان ھىتىتلىلار، ئامورىيلار، پەرىزىمىلەر، ھىۋىيلار ۋە يەبۇسىيلاردىن ئىسرائىل زېمىنىدا قېلىپ قالغانلارنىڭ ھەممىسىنى بولسا،⁸ سۇلايمان بۇلارنى، يەنى ئىسرائىللار پۈتۈنلەي يوقاتمىغان ئەللەرنىڭ قالغان ئەۋلادلىرىنى⁽⁴⁵⁾ قۇللۇق ھاشاغا تۇتتى. ئۇلار بۈگۈنكى كۈنىگىچە شۇنداق بولۇپ كەلدى⁽⁴⁶⁾.⁹ لېكىن ئىسرائىللاردىن سۇلايمان ئۆز ئىشلىرى ئۈچۈن ھېچكىمنى قول قىلماي، بەلكى ئۇلارنى لەشكەر، ھۆكۈمدار-ئەمەلدار، ھارۋا بىلەن ئاتلىقلارنىڭ سەردارلىرى قىلدى.¹⁰ بۇلاردىن پادىشاھ سۇلايماننىڭ ئىشلىگۈچىلەرنىڭ ئۈستىگە قويغان چوڭ نازارەتچىلىرى بولۇپ، ئىككى يۈز ئەللىك ئىدى.⁽⁴⁷⁾

¹¹ سۇلايمان پىرەۋىننىڭ قىزىنى «داۋۇتنىڭ شەھىرى»دىن ئۆزى ئۇنىڭغا سالدۇرغان ئوردىغا ئەكەلتۈردى؛ چۈنكى ئۇ: «ئايالىمنىڭ ئىسرائىل پادىشاھى داۋۇتنىڭ ئوردىسىدا تۇرۇشى مۇۋاپىق ئەمەس؛ چۈنكى پەرۋەردىگارىنىڭ ئەدەبىي ساندۇقى بارغانلىكى جايلارنىڭ ھەممىسى مۇقەددەستتۇر»⁽⁴⁸⁾، - دېدى.

¹² سۇلايمان بۇ چاغدا پەرۋەردىگارىنىڭ قۇربانگاھىدا، يەنى مۇقەددەس جاينىڭ ئايۋىنىنىڭ ئالدىغا سالدۇرغان قۇربانگاھتا پەرۋەردىگارغا ئاتاپ كۆيدۈرمە قۇربانلىق تەقدىم قىلاتتى؛¹³ - يەنى مۇسا پەيغەمبەرنىڭ تاپشۇرۇقى

⁴⁵ «ئىسرائىللار پۈتۈنلەي يوقاتمىغان ئەللەر...» - بۇ ۋەقەلەر يەشۇئا پەيغەمبەر زامانىدا بولغان. تەۋراتتىكى «يەشۇئا»نى كۆرۈڭ. مۇشۇ ھاشارچىلار 13:5-16 دە خاتىرىلەنگەنلەردىن باشقا ھاشارچىلار بولسا كېرەك ئىدى.

⁴⁶ بۇ سۆز ئىسرائىللار تېخى ئۆز ۋەتىنىدە تۇرغان ۋاقتىدا خاتىرىلەنگەن، ئەلۋەتتە.

⁴⁷ «1 پاد.» 23:9 دە بۇ سان بەش يۈز ئەللىك دېيىلىدۇ. بەلكى بۇ سانلار باشقا-باشقا ۋاقىتتىكى ئەھۋاللارنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

⁴⁸ ئۇنىڭ شۇنداق ئورۇنلاشتۇرۇشىنىڭ سەۋەبى، پىرەۋىننىڭ قىزى يەھۇدىي بولمىغاچقا ۋە بەلكىم پەرۋەردىگاردىن قورقمىغانلىقى ئۈچۈن ئىدى.

بويىچە، ھەر كۈنى، شابات كۈنلىرىدە، ئاينىڭ بىرىنچى كۈنلىرىدە ۋە ھەر يىلدا ئۈچ قېتىم ئۆتكۈزۈلىدىغان ئالاھىدە ھېيت كۈنلىرىدە – «پېتىر نان ھېيتى»⁽⁴⁹⁾، «ھەپتىلەر ھېيتى»⁽⁵⁰⁾ ۋە «كەپىلەر ھېيتى» دىكى كۈنلەردە بېكىتىلگەن بۇرچلۇق قۇربانلىقلارنى قىلاتتى. ¹⁴ سۇلايمان يەنە ئاتىسى داۋۇتنىڭ بەلگىلەپ بەرگەن بويىچە كاھىنلارنىڭ خىزمەتلىرىنىڭ ۋە لاۋىيلارنىڭ بۇرچلىرىنىڭ ئادا قىلىنىشى ئۈچۈن نۆۋەت-گۈرۈپىلارنى بېكىتتى؛ لاۋىيلارنىڭ ھەر كۈنى مەدھىيە ئوقۇش ۋە كاھىنلارنىڭ ئالدىدا خىزمەتلىرىنى ئادا قىلىش بۇرچى بار ئىدى. سۇلايمان يەنە دەرۋازىلارنى نۆۋەت بويىچە ھەر دەرۋازىنىڭ خىزمىتىنى قىلىشقا بېكىتتى؛ چۈنكى خۇدانىڭ ئادىمى داۋۇتنىڭ بۇيرۇقى شۇنداق ئىدى. ¹⁵ كاھىن-لاۋىيلار پادىشاھنىڭ كاھىنلارغا ۋە لاۋىيلارغا بۇيرۇغانلىرىدىن، مەيلى قانداق ئىش بولسۇن ياكى خەزىنىلەرگە دائىر ئىش بولسۇن ھېچ باش تارتمايتتى.

¹⁶ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى سېلىشتا، ئۆي ئۆلى سېلىنغان كۈندىن تارتىپ پۈتكۈچە سۇلايماننىڭ بارلىق قۇرۇلۇش ئىشلىرى پۇختا تاماملاندى. شۇنداق قىلىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى پۈتتى.

¹⁷ ئاندىن سۇلايمان ئېدوم زېمىنىدا قىزىل دېڭىز بويىدىكى ئەزىئون-گەبەرگە ۋە ئېلاتقا قاراپ ماڭدى. ¹⁸ ھۇرام پادىشاھ ئۆز خىزمەتكارلىرى ئارقىلىق كېمىلەر ۋە دېڭىز يوللىرىغا پىششىق ئادەملىرىنى سۇلايماننىڭ يېنىغا ئەۋەتتى. ئۇلار سۇلايماننىڭ خىزمەتكارلىرى بىلەن بىللە ئوفىرغا بېرىپ، ئۇ يەردىن تۆت يۈز ئەلىك تالانت⁽⁵¹⁾ ئالتۇن ئېلىپ، ئۇنى پادىشاھ سۇلايماننىڭ قېشىغا يەتكۈزۈپ كەلدى⁽⁵²⁾.

⁴⁹ «پېتىر نان ھېيتى» يەنە «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» ياكى «پاسخا ھېيتى» دەپ ئاتىلىدۇ.

ئەمەلىيەتتە «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» «پېتىر نان ھېيتى» نىڭ بىرىنچى كۈنىدىلا ئۆتكۈزۈلىدۇ.

⁵⁰ «ھەپتىلەر ھېيتى» – يەنى «دەسلەپكى ھوسۇل ھېيتى» دەپ ئاتىلىدۇ.

⁵¹ 450 تالانت بەلكىم 15 توننا ئىدى.

⁵² ھۇرامنىڭ كېمىلىرى بەلكىم يۇقىرىدا 17-ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان ئەزىئون-گەبەر ۋە ئېلات دېگەن يۇرتلارغا بېرىپ-كېلەتتى.

شېبانىڭ ئايال پادىشاھى دانالىقنى ئىزدەپ كېلىدۇ

9

¹ شېبانىڭ ئايال پادىشاھى بولسا سۇلايماننىڭ داڭق-شۆھرىتىنى ئاڭلاپ، ئۇنى قىيىن چىگىش-سوئاللار بىلەن سىنىغىلى يېرۇسالېمغا كەلدى. ئۇ خۇشبۇي بۇيۇملار، ئىنتايىن تولا ئالتۇن ۋە ياقۇت-گۆھەرلەر ئارتىلغان تۆگىلەرنى ئېلىپ، چوڭ دەيدەبە بىلەن كەلدى. سۇلايماننىڭ قېشىغا كەلگەندە ئۆز كۆڭلىگە پۈككەن ھەممە ئىش توغرىلۇق ئۇنىڭ بىلەن سۆزلەشتى. ² سۇلايمان ئۇنىڭ ھەممە سورىغانلىرىغا جاۋاب بەردى. ھېچنېمە سۇلايمانغا قاراڭغۇ ئەمەس ئىدى، بەلكى ھەممىسىدە ئۇنىڭغا جاۋاب بەردى. ³ شېبانىڭ ئايال پادىشاھى سۇلايماننىڭ دانالىقىغا، ياسىغان ئورد-سارايغا، ⁴ داستىخاندىكى تاناملارغا، ئەمەلدارلارنىڭ قاتار-قاتار ئولتۇرۇشلىرىغا، خىزمەتكارلىرىنىڭ قاتار-قاتار تۇرۇشلىرىغا، ئۇلارنىڭ كىيگەن كىيىملىرىگە، ئۇنىڭ ساقىيلىرى ۋە ئۇلارنىڭ كىيگەن كىيىملىرىگە ۋە ئۇنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ ئۆيىدە ئاتاپ سۇنغان كۆيدۈرمە قۇربانلىقلىرىغا قاراپ، ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى ⁽⁵³⁾.

⁵ ئۇ پادىشاھقا: — مەن ئۆز يۇرتۇمدا سىلىنىڭ ئىشلىرى ۋە دانالىقلىرى توغرىسىدا ئاڭلىغان خەۋەر راست ئىكەن؛ ⁶ ئەمما مەن كېلىپ ئۆز كۆزلىرىم بىلەن كۆرمىگۈچە بۇ سۆزلەرگە ئىشەنمىگەندىم؛ ۋە مانا، مەن ھەتتا يېرىمىنىمۇ ئاڭلىمىغان ئىكەنمەن؛ سىلىنىڭ دانالىقلىرى بىلەن بەرىكەت-باياشاتلىقلىرى مەن ئاڭلىغان خەۋەردىن زىيادە ئىكەن. ⁷ سىلىنىڭ ئادەملىرى نېمىدېگەن بەختلىك-ھە! ھەمىشە سىلىنىڭ ئالدىلىرىدا تۇرۇپ دانالىقلىرىنى ئاڭلايدىغان بۇ خىزمەتكارلىرى نەقەدەر بەختلىكتۇر! ⁸ سىلىدىن سۆيۈنگەن، سىلىنى ئۆزى ئۈچۈن ئىسرائىلنىڭ تەختىگە ئولتۇرغۇزغان پەرۋەردىگار خۇدالىرى مۇبارەكتۇر! خۇدالىرى ئىسرائىلغا باغلىغان مۇھەببىتى ئۈچۈن، ئۇلارنى مەڭگۈ مەزمۇت تۇرسۇن دەپ ئۇ سىلىنى توغرا ھۆكۈم ۋە ئادالەت سۈرگىلى ئۇلار ئۈستىگە پادىشاھ قىلدى، دېدى.

⁵³ «ئۇنى ئىچىگە چۈشۈپ كەتتى» — ئىبرانىي تىلىدا «ئۇنىڭدا روھ قالمىدى». دېمەك، ئىنتايىن ھەيران قالدى.

⁹ ئۇ پادىشاھقا بىر يۈز يىگىرمە تالانت ئالتۇن، ئىنتايىن كۆپ خۇشبۇي بۇيۇملار ۋە ياقۇت-گۆھەرلەرنى سوۋغا قىلدى. شېبانىڭ ئايال پادىشاھى سۇلايمان پادىشاھقا سۇنغان شۇنچە زور مىقداردىكى خۇشبۇي بۇيۇملار شۇنىڭدىن كېيىن ھېچ كۆرۈنگەن ئەمەس ¹⁰ (ئوفىردىن ئالتۇنلارنى ئەپكېلىدىغان ھۇرامنىڭ خىزمەتكارلىرى ۋە سۇلايماننىڭ خىزمەتكارلىرى يەنە ئىنتايىن زور مىقداردىكى سەندەل ياغىچىنى ۋە ياقۇت-گۆھەرلەرنىمۇ ئېلىپ كەلدى. ¹¹ پادىشاھ سەندەل ياغىچىدىن پەرۋەردىگارىنىڭ ئۆيى ئۈچۈن ۋە پادىشاھنىڭ ئوردىسى ئۈچۈن پەلەمپەيلەر ياساپ ھەم نەغمە-ناۋاچىلار ئۈچۈن چىلتارلار ۋە سازلارنى شۇنىڭدىن ياساتتى. شۇنداق ئېسىل سەندەل ياغىچى ⁽⁵⁴⁾ يەھۇدا زېمىنىدا بۇ ۋاقىتقىچە ھېچ كۆرۈلۈپ باقمىغانىدى). ¹² سۇلايمان پادىشاھ شېبانىڭ ئايال پادىشاھىغا ئۇنىڭ ئۆزىگە قىلغان سوۋغىلىرىدىن ئاشۇرۇپ سوۋغا تۇتتى، ئايال پادىشاھنىڭ كۆڭلى تارتقان ھەممىنى - نېمە سورىسا، شۇنى بەردى؛ ئاندىن ئۇ خىزمەتكارلىرى بىلەن يولغا چىقىپ ئۆز يۇرتىغا قايتىپ كەتتى.

سۇلايماننىڭ بايلىقلىرى

¹³ سۇلايمانغا ھەر يىلى كەلتۈرۈلگەن ئالتۇننىڭ ئۆزى ئالتە يۈز ئاتىمىش ئالتە تالانت ⁽⁵⁵⁾ ئىدى. ¹⁴ بۇ كىرىمدىن باشقا، ئوقەتچى-تىجارەتچىلەر، بارلىق ئەرەب پادىشاھلار ۋە ئۆز زېمىنىدىكى ئەمەلدارلارمۇ ئالتۇن-كۈمۈشلەرنى ئېلىپ سۇلايمانغا تاپشۇراتتى.

¹⁵ سۇلايمان پادىشاھ ئىككى يۈز چوڭ سىپارنى سوتقۇردى ۋە ھەر سىپارغا ئالتە يۈز شەكەل ئالتۇن كەتتى ⁽⁵⁶⁾. ¹⁶ شۇنداقلا ئۈچ يۈز قالدقانى ياپىلاقلاڭغان ئالتۇندىن ياسىدى؛ ھەربىر قالدقانى ياساشقا ئۈچ يۈز شەكەل ⁽⁵⁷⁾ ئالتۇن

⁵⁴ ياكى «ئۇنداق سازلار».

⁵⁵ 666 تالانت، 22 توننا.

⁵⁶ 600 شەكەل بەلكىم 7 كىلوگرامغا يېقىن.

⁵⁷ 300 شەكەل بەلكىم 3.5 كىلوگرامغا يېقىن.

ئىشلىتىلدى؛ پادىشاھ ئۇلارنى «لىۋان ئورمىنى سارىيى»غا⁽⁵⁸⁾ ئېسىپ قويدى. ¹⁷ پادىشاھ پىل چىشلىرىدىن چوڭ بىر تەخت ياساپ، ئۇنى ساپ ئالتۇن بىلەن قاپلاتتى. ¹⁸ تەختنىڭ ئالتە قەۋەتلىك پەلەمپىيى بار ئىدى، ئۇنىڭ بىر ئالتۇن پۇتپەرىسى تەخت بىلەن تۇتىشىپ تۇراتتى؛ ئورۇندۇقنىڭ ئىككى يېنىدا تايانغۇچىسى بار ئىدى، ھەر بىر تايانغۇچىنىڭ يېنىدا بىردىن ئۆرە تۇرغان شىرنىڭ ھەيكىلى بار ئىدى. ¹⁹ ئالتە قەۋەتلىك پەلەمپەينىڭ ئۈستىدە، ئوڭ ۋە سول تەرىپىدە ئۆرە تۇرغان ئون ئىككى شىرنىڭ ھەيكىلى بولۇپ، ھەر بىر باسقۇچنىڭ ئوڭ-سول تەرىپىدە بىردىن بار ئىدى؛ باشقا ھېچقانداق ئەلدە ئۇنىڭغا ئوخشاش ياسالغىنى يوق ئىدى.

²⁰ سۇلايمان پادىشاھنىڭ بارلىق جام-پىيالىلىرى ئالتۇندىن ياسالغان؛ «لىۋان ئورمىنى سارىيى»دىكى بارلىق قاچا-قۇچىلار تاۋلانغان ئالتۇندىن ياسالغان؛ سۇلايماننىڭ كۈنلىرىدە كۈمۈش ھېچنېمە ھېسابلىناتتى. ²¹ چۈنكى پادىشاھنىڭ كېمىلىرى ھۇرامنىڭ خىزمەتكارلىرى بىلەن بىللە تارشىشقا⁽⁵⁹⁾ بېرىپ تۇراتتى؛ «تارشىش كېمە»لەر ھەر ئۈچ يىلدا بىر قېتىم كېلىپ ئالتۇن-كۈمۈش، پىل چىشلىرى، مايىمۇنلار ۋە تۈزلارنى ئەكىلەتتى⁽⁶⁰⁾.

²² سۇلايمان پادىشاھ يەر يۈزىدىكى بارلىق پادىشاھلاردىن بايلىقتا ۋە دانالىقتا ئۈستۈن ئىدى. ²³ خۇدانىڭ سۇلايماننىڭ كۈڭلىگە سالغان دانالىقىنى ئاڭلاش ئۈچۈن يەر يۈزىدىكى بارلىق پادىشاھلار ئۇنىڭ بىلەن دىدارلىشىش ئارزۇسى بىلەن كېلەتتى؛ ²⁴ كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسى ئۆز سۆزىنى ئېلىپ كېلەتتى؛ يەنى كۈمۈش قاچا-قۇچىلار، ئالتۇن قاچا-قۇچىلار، كىيىم-كېچەكلەر، دۇبۇلغا-

⁵⁸ سۇلايماننىڭ ئوردىسىنىڭ «لىۋان ئورمىنى سارىيى» دەپ ئاتىلىشىنىڭ سەۋەبى ئۇنىڭ قۇرۇلۇشىدا لىۋاندىن كەلتۈرۈلگەن چىرايلىق كېدەر ياغاچلىرىنى كۆپ ئىشلەتكەنلىكتىن بولغانىدى. ئوردا ئىچىدە «كېدەر ياغىچى تۈۋرۈكىدىن تۆت قاتار» بولغىنى ئۈچۈن «ئورماندەك» كۆرۈنگەن بولسا كېرەك.

⁵⁹ «تارشىش» دېگەن ئىسىم ئىسپانىيە، شىمالىي ئافرىقا ياكى برىتانىيەنى ياكى ئۇچىنىڭ ھەممىسىنى كۆرسىتىدۇ.

⁶⁰ «تارشىش كېمە» — بەلكىم تارشىش دېگەن پورتقا بېرىپ كېلىش سەپىرىگە چىداملىق بولغان كېمىنى كۆرسىتەتتى.

ساۋۇتلار، تېستىقۇلار⁽⁶¹⁾، ئاتلار ۋە قېچىرلارنى ئېلىپ كېلەتتى. ھەر يىلى ئۇلار بەلگىلىك مىقداردا شۇنداق قىلاتتى.

²⁵ ۋە سۇلايماننىڭ جەڭ ھارۋىسىغا قاتنىدىغان ئاتلىرى ئۈچۈن تۆت مىڭ ئېغىلى⁽⁶²⁾ بار ئىدى، شۇنىڭدەك ئون ئىككى مىڭ ئاتلىق ئەسكىرى⁽⁶³⁾ بار ئىدى؛ ئۇ ئۇلارنى «جەڭ ھارۋىسى شەھەرلىرى»گە ۋە ئۆزى تۇرىدىغان يېرۇسالېمغا ئورۇنلاشتۇردى. ²⁶ سۇلايمان ئەفرات دەرياسىدىن فىلىستىيە زېمىنىغىچە تاكى مىسىرنىڭ چېگرىسىغا قەدەر بولغان بارلىق پادىشاھلىقلار ئۈستىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلدى. ²⁷ پادىشاھ يېرۇسالېمدا كۈمۈشنى تاشتەك كۆپ، كېدىر دەرەخلىرىنى⁽⁶⁴⁾ جەنۇبىي تۈزلەڭلىكتىكى⁽⁶⁵⁾ ئۈجمە دەرەخلىرىگە ئوخشاش نۇرغۇن قىلدى. ²⁸ كىشىلەر ئاتلارنى مىسىردىن ۋە ھەرقايسى يۇرتلاردىن سۇلايمانغا يەتكۈزۈپ بېرىپ تۇراتتى.

²⁹ سۇلايماننىڭ باشقا ئەمەللىرى باشتىن ئاخىرىغىچە «ئاتان پەيغەمبەرنىڭ بايانلىرى»، «شىلۋىلىق ئاخيياھنىڭ بىشارىتى»، شۇنداقلا نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئام توغرىلىق «ئالدىن كۆرگۈچى ئىددو كۆرگۈن ئالامەت كۆرۈنۈشلەر» دېگەن كىتابلارغا⁽⁶⁶⁾ يۆتۈلگەن ئەمەسمىدى؟

³⁰ سۇلايمان يېرۇسالېمدا تۇرۇپ پۈتۈن ئىسرائىلنىڭ ئۈستىدىن قىرىق يىل سەلتەنەت قىلدى. ³¹ سۇلايمان ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۆخلىدى⁽⁶⁷⁾؛ خالايق ئۇنى ئاتىسى داۋۇتنىڭ شەھرىدە دەپنە قىلدى؛ ئۇنىڭ ئوغلى رەھوئام ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

61 ياكى «خۇشپۇي بۇيۇملار».

62 «جەڭ ھارۋىسىغا قاتنىدىغان ئاتلىرى ئۈچۈن تۆت مىڭ ئېغىل» ياكى «ئاتلار ئۈچۈن تۆت مىڭ ئېغىلى، جەڭ ھارۋىلىرى ۋە...».

63 «ئاتلىق ئەسكىرى» ياكى پەقەت «ئاتلىرى».

64 ياكى «كېدىر ياغىچى». لېكىن بىزنىڭچە سۇلايمان كېدىر ياغىچىنى ئىشلىتىپلا قالماي، شۇ چىرايلىق دەرەخلەردىن يېرۇسالېم ئەتراپىغا كۆپ تىكتۈردى («توپ». 2: 5نى كۆرۈڭ).

65 ئىبرانىي تىلىدا «شەفەلاھ» — بۇ يەر ئىسمى.

66 مۇشۇ ئۈچ كىتابتىن ھازىر خەۋىرىمىز يوق.

67 «سۇلايمان... ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۆخلىدى» دېگەندەك ئىبارىلەر ئۈستىدە «پادىشاھلار»دىكى «قوشۇمچە سۆز»مىزدە توختىلىمىز.

ئىسرائىل ئىككىگە بۆلۈنۈپ كېتىدۇ - شىمالىي قەبىلىلەر رەھبەرلىككە قارشى چىقىدۇ

10

¹ رەھبەرلىككە شەرقىگە باردى؛ چۈنكى پۈتكۈل ئىسرائىل ئۇنى پادىشاھ تىكلىگىلى شەرقىگە كەلگەندى. ² نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئام شۇ ئىشنى ئاڭلىغاندا شۇنداق بولدىكى، مىسىردىن قايتىپ كەلدى (چۈنكى ئۇ سۇلايمان پادىشاھتىن قېچىپ مىسىردا تۇرۇۋاتتى). ³ ئەمدى خالايق ئادەم ئەۋەتىپ ئۇنى چاقىرتىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن يەروبوئام ۋە پۈتكۈل ئىسرائىل كېلىپ رەھبەرلىككە: -

⁴ سىلنىڭ ئاتىلىرى بويىنىمىزغا سالغان بويۇنتۇرۇقنى ئېغىر قىلدى. سىلى ئەمدى ئاتىلىرىنىڭ بىزگە قويغان قاتتىق تەلەپلىرى بىلەن ئېغىر بويۇنتۇرۇقنى يېنىكلىتىپ بەرسىلە، سىلنىڭ خىزمەتلىرىدە بولىمىز، دېيىشتى.

⁵ ئۇ ئۇلارغا: - ھازىرچە قايتىپ ئۈچ كۈندىن كېيىن ئاندىن قېشىمغا يەنە كېلىڭلار، دېدى. شۇنىڭ بىلەن خەلق تارىلىپ كەتتى. ⁶ رەھبەرلىككە پادىشاھ ئۆز ئاتىسى سۇلايمان ھايات ۋاقتىدا ئۇنىڭ خىزمىتىدە تۇرغان مۇيسىپىتلاردىن مەسلىھەت سوراپ: - بۇ خەلققە بېرىدىغان جاۋابىم توغرىسىدا نېمە مەسلىھەت كۆرسىتىسىلەر؟ - دېدى.

⁷ ئۇلار ئۇنىڭغا: - ئەگەر سىلى رازىلىق بىلەن بۈگۈن بۇ خەلقنى خۇش قىلىپ ئۇلارغا مېھرىبان مۇئامىلە كۆرسىتىپ، ئۇلارغا ياخشى سۆزلەر بىلەن جاۋاب قىلسىلا، ئۇلار سىلنىڭ بارلىق كۈنلىرىدە خىزمەتلىرىدە بولىدۇ، دېدى. ⁸ لېكىن ئۇ مۇيسىپىتلارنىڭ كۆرسەتكەن مەسلىھەتنى قايرىپ قويۇپ،

ئۆزى بىلەن چوڭ بولغان، ئالدىدا خىزمىتىدە بولۇۋاتقان ياشلاردىن مەسلىھەت سوراپ ⁹ ئۇلارغا: - ماڭا «سىلنىڭ ئاتىلىرى بىزگە سالغان بويۇنتۇرۇقنى يېنىكلىتەيلا» دەپ تىلىگەن بۇ خەلققە جاۋاب بېرىشىمىز توغرىلىق قانداق مەسلىھەت بېرىسىلەر؟ - دېدى. ¹⁰ ئۇنىڭ بىلەن چوڭ بولغان بۇ ياشلار

ئۇنىڭغا: - «سىلنىڭ ئاتىلىرى بويۇنتۇرۇقىمىزنى ئېغىر قىلدى، ئەمدى سىلى ئۇنى بىزگە يېنىك قىلغايلا» دەپ ئېيتقان بۇ خەلققە سۆز قىلىپ: - «مېنىڭ چىمچىلاق بارىقىم ئاتامنىڭ بېلىدىن تومراقتۇر. ¹¹ ئاتام سىلەرگە ئېغىر

بويۇنتۇرۇقنى سالغان، لېكىن مەن بويۇنتۇرۇقۇڭلارنى تېخىمۇ ئېغىر قىلىمەن. ئاتام سىلەرگە قامچىلار بىلەن تەنبىھ-تەربىيە بەرگەن بولسا مەن سىلەرگە «چايانلىق قامچىلار»⁽⁶⁸⁾ بىلەن تەنبىھ-تەربىيە بېرىمەن»، دېگەنلا، - دېدى. ¹² رەھوبوئام پادىشاھ ئۇلارغا: «ئۈچ كۈندىن كېيىن ئاندىن قېشىمغا يەنە كېلىڭلار» دېگەندەك، يەھويوئام ۋە بارلىق خەلق ئۈچىنچى كۈنى ئۇنىڭ قېشىغا كەلدى. ¹³ رەھوبوئام پادىشاھ مويسىپىتلارنىڭ مەسلىھەتىنى تاشلاپ كۆپچىلىككە قاتتىقلىق بىلەن جاۋاب بەردى. ¹⁴ ئۇ ياشلارنىڭ مەسلىھەتى بويىچە ئۇلارغا: - ئاتام سىلەرگە ئېغىر بويۇنتۇرۇقنى سالغان، لېكىن مەن ئۇنى تېخىمۇ ئېغىر قىلىمەن. ئاتام سىلەرگە قامچىلار بىلەن تەنبىھ بەرگەن بولسا مەن سىلەرگە «چايانلىق قامچىلار» بىلەن تەنبىھ-تەربىيە بېرىمەن، دېدى. ¹⁵ شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ خەلقنىڭ سۆزىنى ئاڭلىمىدى. بۇ ئىش خۇدا تەرىپىدىن بولغان؛ چۈنكى بۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ شىلۋەلۇق ئاخيىاھنىڭ ۋاسىتىسىدە نىباتنىڭ ئوغلى يەھويوئامغا ئېيتقان سۆزى ئەمەلگە ئاشۇرۇلدىغان بولدى.

¹⁶ پۈتكۈل ئىسرائىل پادىشاھنىڭ ئۇلارنىڭ سۆزىگە قۇلاق سالمايىدىغانلىقىنى كۆرگەندە خەلق پادىشاھقا جاۋاب بېرىپ: - داۋۇتتىن بىزگە نېمە نېسىۋە بار؟ يەسەسەننىڭ ئوغلىدا بىزنىڭ ھېچ مىراسىمىز يوقتۇر! ھەربىر ئىگەر ئۆز ئۆي-چېدىرلىرىڭلارغا قايتىڭلار، ئى ئىسرائىل! ئى داۋۇت، سەن ئۆز جەمەتىڭىڭلا ئىگە بول - دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىللار ئۆز ئۆي-چېدىرلىرىغا⁽⁶⁹⁾ قايتىپ كېتىشتى.

¹⁷ ئەمما يەھۇدا شەھەرلىرىدە ئولتۇرغان ئىسرائىللارغا⁽⁷⁰⁾ بولسا، يەھويوئام ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ھۆكۈم سۈردى. ¹⁸ رەھوبوئام پادىشاھ باج-ئالۋان بېگى ئادورامنى ئىسرائىللارغا ئەۋەتتى، لېكىن پۈتكۈل ئىسرائىل ئۇنى چالما-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈردى. ئۇ چاغدا رەھوبوئام پادىشاھ ئالدىراپ، ئۆزىنىڭ جەڭ ھارۋىسىغا

⁶⁸ «چايانلىق قامچىلار» ياكى بولمىسا «چايانلار» دېگەننىڭ نېمە ئىكەنلىكى ھازىر مەلۇم ئەمەس، ھېچ بولمىغاندا پادىشاھنىڭ ئىنتايىن قاتتىق مۇئامىلىسىنى كۆرسىتىدۇ، ئەلۋەتتە.

⁶⁹ «ئىبرانىي تىلىدا «چېدىرلىرىغا».

⁷⁰ «يەھۇدا شەھەرلىرىدە ئولتۇرغان ئىسرائىللار» دېگەنلەرنىڭ كۆپىنچىسى يەھۇدا ۋە بىنيامين قەبىلىلىرىدىن بولغان، ئەلۋەتتە. باشقا قەبىلىدىكىلەرمۇ بولۇشى مۇمكىن.

چىقىپ، يېرۇسالېمغا تىكشۈرۈلدى. ¹⁹ شۇ تەرىقىدە ئىسرائىل (71) داۋۇتنىڭ جەمەتىدىن يۈز ئۆرۈپ، بۈگۈنگە قەدەر ئۇنىڭغا قارشى چىقىپ كەلدى.

رەھبەرلەرنىڭ ئىشلىرى

11

¹ رەھبەرلەر يېرۇسالېمغا كېلىپ، ئىسرائىل بىلەن جەڭ قىلىپ پادىشاھلىقنى ئۆزىگە قايتۇرۇپ ئەكىلىش ئۈچۈن يەھۇدا بىلەن بىنئامىن جەمەتىدىن بىر يۈز سەكسەن مىڭ خىلانغان جەڭگىۋار ئەسكەرنى توپلىدى. ² لېكىن خۇدانىڭ سۆزى خۇدانىڭ ئادىمى شېماياغا كېلىپ: — «يەھۇدانىڭ پادىشاھى، سۇلايماننىڭ ئوغلى رەھبەرلەرگە، يەھۇدا بىلەن بىنئامىندىكى ئىسرائىللارغا ⁽⁷²⁾ سۆز قىلىپ: —

⁴ «پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — ھۇجۇمغا چىقماڭلار، قېرىنداشلىرىڭلار بىلەن جەڭ قىلماڭلار، ھەربىرىڭلار ئۆز ئۆيۈڭلارغا قايتىپ كېتىڭلار؛ چۈنكى بۇ ئىش مەندىندۇر»، دېگەن» — دېيىلدى. ۋە ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ سۆزلىرىگە قۇلاق سالدى، يەھۇداغا ھۇجۇم قىلىشتىن ياندى.

⁵ رەھبەرلەر يېرۇسالېمدا تۇراتتى، ۋە يەھۇدادا قورغانلىق شەھەرلەرنى سالغۇزغانىدى. ⁶ ئۇ بەيت-لەھەم، ئېتام، تەكوئا، ⁷ بەيت-زۇر، سوكوھ، ئادۇللان، ⁸ گات، مارەشاھ، زىق، ⁹ ئادورايىم، لاقىش، ئازىكاھ، ¹⁰ زوراھ ⁽⁷³⁾، ئايچالون، ھېبروننى ياساتتى؛ بۇلارنىڭ ھەممىسى قورغانلىق شەھەرلەر بولۇپ، يەھۇدا ۋە بىنئامىننىڭ زېمىنىدا ئىدى. ¹¹ ئۇ بارلىق قەلئە-قورغانلارنى ⁽⁷⁴⁾

⁷¹ «ئىسرائىل» — بۇ تارىختا مۇشۇ يەردىن باشلاپ ئادەتتە «شىمالىي پادىشاھلىق»، يەنى «ئون قەبىلە»نى كۆرسىتىدۇ.

⁷² «يەھۇدا بىلەن بىنئامىندىكى ئىسرائىللار» بەلكىم يەھۇدا قەبىلىسىدىكىلەر، بىنئامىن قەبىلىسىدىكىلەر (ئۆزلىرىنى «ئىسرائىللار» دەپ ھېسابلىغان، ئەلۋەتتە) ھەم يەھۇدا ۋە بىنئامىن يۇرتلىرىدا تۇرۇشلۇق باشقا قەبىلىلەردىن كەلگەن ئىسرائىللارنى كۆرسەتسە كېرەك.

⁷³ ياكى «زورباھ».

⁷⁴ «بارلىق قەلئە-قورغانلار» بەلكىم يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان شەھەرلەرنى، بولمىسا ئۇلاردىن ئايرىم تۇرىدىغان قەلئە-قورغانلارنى كۆرسىتىدۇ.

مۇستەھكەملىدى ۋە ئۇلاردا سەردارلارنى تەيىنلىدى، زاپاس ئاشلىق، ماي ۋە شارابلارنى تەييارلىدى.¹² ئۇ يەنە ھەرقايسى شەھەرلەرنى كۆپلىگەن قالغان ۋە نەيزىلەر بىلەن قوراللاندىرۇپ، ئالامەت مۇستەھكەملىۋەتتى. يەھۇدا بىلەن بىنيامىن ئۇنىڭ تەرىپىدە تۇراتتى⁽⁷⁵⁾.

¹³ پۈتكۈل ئىسرائىلدا تۇرۇۋاتقان كاھىنلار بىلەن لاۋىيلار قايسى يۇرتتا بولمىسۇن ئۇنىڭ تەرىپىدە تۇراتتى.¹⁴ چۈنكى يەروبوئام بىلەن ئۇنىڭ ئوغۇللىرى لاۋىيلارنى چەتكە قېقىپ، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ خىزمىتىدە بولۇپ كاھىنلىق ئۆتكۈزۈشنى چەكلىگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئوتلاقلىرى ۋە مال-مۈلكىنى تاشلاپ يەھۇدا زېمىنىغا ۋە يېرۇسالېمغا كېلىشكەندى¹⁵ (چۈنكى يەروبوئام «يۇقىرى جايلار»دىكى خىزمەت ئۈچۈن «تېكە ئىلاھلىرى» ۋە ئۆزى ياسىغان موزاي مەبۇدىلىرىنىڭ قۇللۇقىدا بولۇشقا ئۆزى ئۈچۈن كاھىنلارنى تەيىنلىگەندى)⁽⁷⁶⁾.¹⁶ ۋە بۇ لاۋىيلارغا ئەگىشىپ، ئىسرائىلنىڭ ھەممە قەبىلىلىرىدىن كۆڭلىدە ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارىنى سېغىنىپ-ئىزدەشكە ئىرادە تىكلەنگەنلەر ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارىغا قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن يېرۇسالېمغا كېلىشتى.¹⁷ شۇنداق قىلىپ ئۇلار يەھۇدا پادىشاھلىقىنىڭ كۈچىنى ئاشۇرۇپ، سۇلايماننىڭ ئوغلى رەھوبئامنى ئۈچ يىل كۈچلەندۈردى؛ چۈنكى يەھۇدادىكىلەر ئۈچ يىل داۋۇتنىڭ ۋە سۇلايماننىڭ يولىدا ماڭغانىدى.

⁷⁵ «ئۇنىڭ تەرىپىدە تۇراتتى» ياكى «ئۇنىڭغا تەۋە ئىدى».

⁷⁶ «يۇقىرى جايلار» — تەۋراتتىكى «قانۇن شەرىھى» 12:5-14:5 دە ۋە باشقا مۇناسىۋەتلىك يەرلەردە، خۇدا ئىسرائىللارغا: بىرسى ماڭا ئاتاپ قۇربانلىق قىلسا، پەقەت «ئۆزۈم تاللىغان جاي»دا قۇربانلىق قىلسۇن، دەپ تاپىلايدۇ. ئىسرائىلنىڭ تارىخىدا خۇدا مۇشۇنداق قۇربانلىق قىلىدىغان بىرنەچچە جايىنى بېكىتكەندى (بىر ۋاقىتتا پەقەت بىرلا جايىنى بېكىتكەندى). بىراق ئىسرائىللار بەلكىم ئۆز قولايلىقىنى كۆزلەپ (ۋە بەلكىم بۆتپەرەسلەرنىڭ ئىش-ھەرىكەتلىرىنى دوراپ) خۇدانىڭ ئەمرىنى نەزىرىدىن ساقىت قىلىپ تاغ چوققىلىرى قاتارلىق يۇقىرى جايلاردا خۇداغا ئىبادەت قىلىپ قۇربانلىق قىلغان. بۇنىڭ شۇنداق بىر خەتىرى بار ئىدىكى، ئۇلار ئەتراپىدىكى بۆتپەرەسلەرنىڭ تەسىرىنى قوبۇل قىلىپ، شۇ يەردە ھەرخىل بۇتلارغىمۇ چوقۇنۇپ، ھەتتا بۆتپەرەسلەرگە ئەگىشىپ «ئىنسان قۇربانلىق»لارنىمۇ قىلىشى مۇمكىن ۋە دەرۋەقە كۆپ ۋاقىتلاردا شۇنداق قىلدى (مەسىلەن، «ئەز. 21:20، 26:20 نى كۆرۈڭ).

¹⁸ رەھبۇئام ماھالاتنى ئەمىرگە ئالدى. ماھالات داۋۇتنىڭ ئوغلى يەرمۇتنىڭ قىزى؛ ئۇنىڭ ئانىسى يەسەننىڭ ئوغلى ئېلىئابنىڭ قىزى ئابىھايىل ئىدى. ¹⁹ ماھالاتتىن رەھبۇئامغا يەنۇش، شېماريا ۋە زاھام دېگەن ئوغۇللار تۆرەلدى. ²⁰ كېيىنكى ۋاقىتلاردا رەھبۇئام يەنە ئابىشالومنىڭ نەۋرە قىزى مائاكاهنى ئەمىرگە ئالدى؛ ئۇ ئۇنىڭغا ئابىيا، ئاتتاي، زىزا ۋە شېلومىتلارنى تۇغۇپ بەردى. ²¹ رەھبۇئام ئابىشالومنىڭ نەۋرە قىزى مائاكاهنى ئەمىرگە ئالغان بارلىق ئاياللىرى ۋە كېنىزەلىرىدىن بەكرەك سۆيەتتى؛ چۈنكى ئۇ جەمئىي ئون سەككىز ئايال ۋە ئاتمىش كېنىزەكنى ئەمىرگە ئالغان؛ ئۇ جەمئىي يىگىرمە سەككىز ئوغۇل، ئاتمىش قىز پەرزەنت كۆرگەن. ²² رەھبۇئام مائاكاهدىن بولغان ئوغلى ئابىيانى قېرىنداشلىرى ئىچىدە ھەممىدىن چوڭ شاھزادە قىلىپ تىكلدى، چۈنكى ئۇ ئۇنى پادىشاھلىققا ۋارىس قىلماقچى ئىدى. ²³ رەھبۇئام ئاقىلانلىك بىلەن ئىش كۆرۈپ، ئوغۇللىرىنى يەھۇدانىڭ بارلىق زېمىنلىرى ۋە بىنياميننىڭ بارلىق زېمىنلىرىدىكى بارلىق قورغانلىق شەھەرلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇلارنى ناھايىتى كۆپ زاپاس ئوزۇق-تۈلۈك بىلەن تەمىنلىدى؛ ئۇ يەنە ئۇلارغا نۇرغۇن خوتۇن ئېلىپ بەردى.

رەھبۇئام پەرۋەردىگارغا يۈز ئۆرىدۇ

12

¹ رەھبۇئامنىڭ پادىشاھلىقى مۇستەھكەم بولغاندا، شۇنداقلا كۈچەيگەندە، شۇنداق بولدىكى، ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ قانۇن-ئەھكاملىرىنى تەرك قىلدى ۋە پۈتكۈل ئىسرائىلارمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ كەتتى. ² ۋە ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگارغا ۋاپاسزلىق قىلغىنى تۈپەيلىدىن، رەھبۇئام سەلتەنتىنىڭ بەشىنچى يىلىدا شۇنداق بولدىكى، مىسىرنىڭ پادىشاھى شىشاك يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قوزغىدى. ³ شىشاك بىر مىڭ ئىككى يۈز جەڭ ھارۋىسى، ئاتمىش مىڭ ئاتلىق ئەسكەرنى باشلاپ كەلدى؛ ئۇ ئۆزى بىلەن بىللە مىسىردىن ئېلىپ چىققان لەشكەرلەر، جۈملىدىن لىۋىيەلىكلەر، سۈككىيەلەر ۋە ئېفىئوپىيەلىكلەر سان-ساناقسىز ئىدى. ⁴ ئۇ يەھۇداغا تەۋە بولغان قورغانلىق شەھەرلەرنى ئىشغال قىلدى، ئاندىن يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىشقا

كەلدى. ⁵ بۇ چاغدا شىشاك سەۋەبىدىن يەھۇدا ئەمەلدارلىرى يېرۇسالېمغا يىغىلىشقاندى؛ شىمايا پەيغەمبەر رەھبەرلەرنىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇلارغا: «پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «سەلەر مېنىڭدىن ۋاز كەچكىنىڭلار ئۈچۈن، مەنمۇ سەلەردىن ۋاز كېچىپ شىشاكنىڭ قولىغا تاپشۇردۇم» دەيدۇ، دېدى.

⁶ شۇنى ئاڭلاپ، ئىسرائىل ئەمەلدارلىرى بىلەن پادىشاھ ئۆزلىرىنى تۆۋەن قىلىپ: «پەرۋەردىگار ئادىلدۇر، دېيىشتى.

⁷ پەرۋەردىگار ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى تۆۋەن قىلغانلىقىنى كۆرۈپ پەرۋەردىگارنىڭ سۆزى شىماياغا يېتىپ كېلىپ: «ئۇلار ئۆزلىرىنى تۆۋەن قىلغانىكەن، مەن ئۇلارنى ھالاك قىلماي، بەلكى ئۇلارغا ئازغىنە نىجات كۆرسىتىمەن» ⁽⁷⁷⁾ ۋە مېنىڭ قايناپ تۇرغان غەزىپىم شىشاكنىڭ قولى بىلەن يېرۇسالېمغا تۆكۈلمەيدۇ. ⁸ ھالبۇكى، ئۇلارنىڭ ماڭا بېقىنىش بىلەن دۇنيادىكى پادىشاھلىقلارغا بېقىنىشنىڭ قانداق پەرقى بارلىقىنى بىلىپ يېتىشى ئۈچۈن، ئۇلار شىشاققا بېقىندى بولىدۇ» - دېيىلدى.

⁹ شۇنىڭ بىلەن مىسىر پادىشاھى شىشاك يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى خەزىنە-بايلىقلار بىلەن پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىكى خەزىنە-بايلىقلارنى ئېلىپ كەتتى. ئۇ ھەممىسىنى، جۈملىدىن سۇلايمان ياساتقان ئالتۇن سىپار-قالقانلارنى قويماي ئېلىپ كەتتى. ¹⁰ ئۇلارنىڭ ئورنىدا رەھبەرلەر پادىشاھ مىستىن بىرمۇنچە سىپار-قالقانلار ياستىپ، ئۇلارنى پادىشاھ ئوردىسىنىڭ كىرىش يولىنى ساقلايدىغان پاسىبان بەگلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇردى. ¹¹ پادىشاھ ھەر قېتىم پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىدىغان چاغدا، پاسىبانلار ئۇ قالقانلارنى ئېلىپ تۇتۇپ تۇراتتى، ئاندىن ئۇلارنى يەنە پاسىبانخانغا ئەكىلىپ قويۇشاتتى.

¹² شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ ئۆزىنى تۆۋەن قىلغاندىن كېيىن، پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى ئۆزىگە يېنىپ، ئۇنى تامامەن يوقىتىۋەتمەدى؛ يەھۇدا دىكىلەر ئىچىدىمۇ ئاز-تولا ياخشى ئىشلار تېپىلدى ⁽⁷⁸⁾.

⁷⁷ ياكى «ئۇلارنى بىر ئازدىن كېيىن قۇتقۇزىمەن» ياكى «ئۇلارنى ۋاقىتتىنچە قۇتقۇزىمەن».

⁷⁸ ياكى «يەھۇدا دىكىلەر ئازراق ياخشىلىقنى كۆردى».

¹³ پادىشاھ رەھوبئام يېرۇسالېمدا ئاستا-ئاستا قۇدرەت تېپىپ، ئۆز سەلتەنتىنى سۈرەتتى. رەھوبئام تەختكە چىققان قىرغاق بىر ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا، يەنى پەرۋەردىگار ئۆز نامىنى تىكلەش ئۈچۈن پۈتكۈل ئىسرائىل قەبىلىلىرى ئىچىدىن تاللىغان شەھەردە ئون يەتتە يىل سەلتەنت قىلدى. رەھوبئامنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ئاناماه بولۇپ، ئۇ ئامموني ئىدى. ¹⁴ رەھوبئام كۆڭلىدە پەرۋەردىگارنى ئىزدەشنى نىيەت قىلمىغانلىقى تۈپەيلىدىن رەزىللىك قىلدى.

¹⁵ رەھوبئامنىڭ بارلىق قىلغان ئىشلىرى باشتىن-ئاخىرىغىچە نەسەب خاتىرىلىرىدىكى «شىمايا پەيغەمبەرنىڭ سۆزلىرى» ۋە «ئالدىن كۆرگۈچى ئىددونىڭ سۆزلىرى» دە پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟ رەھوبئام بىلەن يەروبوئام ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇشلار توختىماي بولۇپ تۇراتتى. ¹⁶ رەھوبئام ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى، «داۋۇتنىڭ شەھىرى» گە دەپنە قىلىندى. ئوغلى ئابىيا ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

ئابىيا يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

13

¹ پادىشاھ يەروبوئامنىڭ سەلتەنتىنىڭ ئون سەككىزىنچى يىلى ئابىيا يەھۇدانىڭ ئۈستىگە پادىشاھ بولدى. ² ئۇ يېرۇسالېمدا ئۈچ يىل سەلتەنت قىلدى؛ ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى مىكاييا بولۇپ، ئۇ گىبېئاھلىق ئۇرىيەلنىڭ قىزى ئىدى. ئابىيا بىلەن يەروبوئام ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش بولدى. ³ ئابىيا جەڭ قىلىش ئۈچۈن خىللانغان جەڭچىلەردىن تۆت يۈز مىڭنى باشلاپ چىقتى؛ يەروبوئاممۇ خىللانغان باتۇر جەڭچىلەردىن سەككىز يۈز مىڭنى باشلاپ چىقىپ، ئابىياغا قارشى سەپ تۈزۈپ تۇردى.

⁴ ئابىيا ئەفرائىم تاغلىق رايونىدىكى زەمارايىم تېغىغا چىقىپ مۇنداق دېدى: — «ئى يەروبوئام ۋە ئىسرائىل خەلقى، گېپىمگە قۇلاق سېلىڭلار! ⁵ بىلمەمسىلەر، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار «تۈزلۈك ئەھدە» ⁽⁷⁹⁾ قىلىپ، ئىسرائىلنىڭ ئۈستىدىكى پادىشاھلىقنى داۋۇتقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا مەڭگۈگە

⁷⁹ «تۈزلۈك ئەھدە» — دېمەك، تۈز بىلەن ئىپادىلەنگەن. «لاۋ». 13:2 ۋە «چۆل». 19:18 نى كۆرۈڭ. تەۋرات ۋە ئىنجىلدا (ئۇيغۇرلار ئارىسىدا بولغاندەك) تۈز بولسا «مەڭگۈلۈك» نىڭ، «چىرىماسلىق» نىڭ ۋە «تەم» نىڭ سىمۋولىدۇر.

تەقدىم قىلغانغۇ؟⁶ لېكىن داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايماننىڭ قولى، نىباتنىڭ ئوغلى يەروبوئام قوزغىلىپ ئۆز غوجىسىدىن يۈز ئۆردى.⁷ شۇنىڭ بىلەن بەزى مۆتىئەھەملەر، «بېلىيالىنىڭ بالىلىرى»⁽⁸⁰⁾ ئۇنىڭ يېنىغا يىغىلىپ، سۇلايماننىڭ ئوغلى يەروبوئام بىلەن قارشىلىشىشقا ئۆزلىرىنى كۈچلەندۈردى؛ رەھبەرلەر ئۇ چاغدا تېخى ياش، سەبىي بالىدەك بولغاچقا، ئۇلارغا تەڭ كېلەلمىدى.⁸ ئەمدى سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ داۋۇتنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇرغان پادىشاھلىقىغا قارشى چىقىپ «ئۆزىمىزنى كۆرسىتىمىز» دەيسىلەر؛ سىلەرنىڭ ئادىمىڭلار دەرۋەقە كۆپتۈر؛ سىلەردە يەنە يەروبوئام سىلەرگە ياساپ بەرگەن، ئىلاھلار دەپ قارىلىدىغان ئالتۇن موزايىلار بار.⁹ سىلەر پەرۋەردىگارنىڭ كاھىنلىرى بولغان ھارۇننىڭ ئەۋلادلىرى بىلەن لاۋىيلارنى قوغلىۋېتىپ، يەر يۈزىدىكى باشقا ئەللەر قىلغىنىدەك ئۆزلىرىڭلارغا خالىغانچە كاھىن تىكلىۋالغان ئەمەسمىڭلار؟ كىمدەكىم بىر تورپاق ۋە يەتتە قوزنى ئېلىپ كېلىپ ئۆزۈمنى كاھىنلىققا بېغىشلايمەن دېسە، ئۇ خۇدا بولمىغان بۇتلارغا كاھىن بولالايدۇ!¹⁰ لېكىن بىز بولساق، پەرۋەردىگار بىزنىڭ خۇدايىمىزدۇر، بىز ئۇنىڭدىن ۋاز كەچمىدۇق؛ پەرۋەردىگارنىڭ خىزمىتىدە بولغان كاھىنلار بولسا ھارۇننىڭ ئەۋلادلىرىدۇر، لاۋىيلار ئۇلارنىڭ خىزمىتىدە⁽⁸¹⁾ تۇرماقتا.¹¹ ئۇلار ھەر كۈنى ئەتىسى-ئاخشىمى پەرۋەردىگارغا كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى سۇنۇپ، ئېسىل خۇشبۇي ياقىدۇ. پاكىز شىرەگە «تەقدىم نانلار» مۇ تىزىپ قويۇلىدۇ، ھەر كۈنى كەچتە ئۇلار ئالتۇن چىراغدان ئۈستىدىكى چىراغلارنى ياندۇرۇلىدۇ؛ چۈنكى بىز خۇدايىمىز پەرۋەردىگارنىڭ تاپشۇرۇقىغا ئەمەل قىلىپ كېلىۋاتىمىز. بىراق سىلەر بولساڭلار ئۇنىڭدىن ۋاز كەچتىڭلار.¹² قاراڭلار، خۇدا بىزنى باشلىغۇچى بولۇپ بىز بىلەن بىللەدۇر؛ قولىرىغا كاناي ئالغان، سىلەرگە ھۇجۇم قىلىشقا سىگنال چىلىشقا تەييار تۇرىدىغان ئۇنىڭ كاھىنلىرىمۇ بىز بىلەن بىللەدۇر. ئى ئىسرائىل بالىلىرى، ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار بىلەن جەڭ قىلماڭلار؛ چۈنكى سىلەر ھەرگىز غەلىبە قازىنالمىسىلەر».

⁸⁰ «بېلىيال» شەيتاننىڭ باشقا بىر ئىسمىدۇر — «بېلىيالىنىڭ بالىلىرى» ئىپلاس ئادەملەرنى بىلدۈرىدۇ.

⁸¹ ياكى «ئۇنىڭ خىزمىتىدە» — يەنى خۇدانىڭ خىزمىتىدە.

¹³ لېكىن يەروبوئام ئۇلارنىڭ ئارقىسىدىن ھۇجۇم قىلماق ئۈچۈن بۆكتۈرمە قويغانىدى. شۇنداقكى، ئىسرائىللار يەھۇدالارنىڭ ئالدى تەرىپىدە ئىدى ۋە بۆكتۈرمە قوشۇن ئۇلارنىڭ ئارقا تەرىپىدە ساقلاپ تۇراتتى. ¹⁴ يەھۇدالار بۇرۇلۇپ قارىسا، مانا ئۆزلىرى ئالدى-ئارقىدىن ھۇجۇمغا ئۇچراۋاتاتتى؛ ئۇلار پەرۋەردىگارغا پەرياد كۆتۈردى، كاھىنلارمۇ كانايالارنى چالدى. ¹⁵ بۇنىڭ بىلەن يەھۇدالار قاتتىق چۇقان كۆتۈرۈشتى؛ ۋە شۇنداق بولدىكى، يەھۇدالار قاتتىق چۇقان كۆتۈرۈشۈۋاتقاندا، خۇدا يەروبوئام بىلەن بارلىق ئىسرائىللارنى ئابىيا بىلەن يەھۇدالارنىڭ ئالدىدىن ئۇرۇپ تېرە-پەرەڭ قىلدى. ¹⁶ ئىسرائىللار يەھۇدالارنىڭ ئالدىدىن قاچتى؛ خۇدا ئۇلارنى يەھۇدالارنىڭ قولىغا تاپشۇردى. ¹⁷ ئابىيا بىلەن ئۇنىڭ ئادەملىرى ئىسرائىللارنى قاتتىق قىرغىن قىلدى؛ ئىسرائىللاردىن خىلانغان بەش يۈز مىڭ ئەسكەر قەتل قىلىندى. ¹⁸ بۇ چاغدا ئىسرائىللار تۆۋەن قىلىندى ⁽⁸²⁾؛ يەھۇدادىكىلەر ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا تايانغانلىقى ئۈچۈن غەلىبە قازاندى. ¹⁹ ئابىيا يەروبوئامنىڭ كەينىدىن قوغلاپ ماڭدى؛ ئۇ ئۇنىڭ ئىلكىدىن بىرقانچە شەھىرىنى، يەنى بەيت-ئەل ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق يېزا-بازارلارنى، يېشاناھ ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق يېزا-بازارلارنى، ئەفرون ۋە ئۇنىڭغا قاراشلىق يېزا-بازارلارنى تارتىۋالدى. ²⁰ يەروبوئام ئابىيانىڭ كۈنلىرىدە قايتىدىن كۈچلىنىۋالدى. پەرۋەردىگارنىڭ ئۇنى ئۇرۇشى بىلەن ئۆلدى. ²¹ ئابىيا بولسا ئۆزىنى قۇدرەت تاپقۇزدى؛ ئۇ ئون تۆت خوتۇن ئېلىپ، يىگىرمە ئىككى ئوغۇل، ئون ئالتە قىز پەرزەنت كۆردى. ²² ئابىيانىڭ باشقا ئىشلىرى، ئۇنىڭ ماڭغان يوللىرى ۋە ئېيتقان سۆزلىرى «ئىددو پەيغەمبەرنىڭ تەھلىلى»دە پۈتۈلگەندۇر.

ئاسا يەھۇدا ئۈستىدە ھۆكۈم سۈرىدۇ — ئۇنىڭ ئېتىقادى

14

¹ ئابىيا ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۆخلىدى، كىشىلەر ئۇنى «داۋۇت شەھىرى»گە دەپنە قىلدى. ئوغلى ئاسا ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى. ئاسا پادىشاھ بولغان كۈنلەردە ئون يىل تىنچ ئۆتتى. ² ئاسا

⁸² «تۆۋەن قىلىندى» ياكى «مەغلۇپ قىلىندى».

خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس ۋە توغرا بولغاننى قىلدى. ³ ئۇ يات ئەللەردىن كەلگەن بۇت قۇربانگاھلىرىنى ۋە «يۇقىرى جايلار»نى يوقىتىپ ⁽⁸³⁾، «بۇت تۇۋرۇك»لەرنى ئۆرۈپ چېقىپ، ئاشەراھ بۇتلىرىنى ⁽⁸⁴⁾ كىسىپ تاشلىدى، ⁴ يەھۇدلارغا ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنى ئىزدەشنى، مۇقەددەس قانۇن-ئەمرلەرنى تۇتۇشنى ئەمر قىلدى. ⁵ ئۇ يەنە يەھۇدا زېمىنىدىكى ھەربىر شەھەرلەردىن «يۇقىرى جايلار»نى ۋە «كۈن تۇۋرۇكلىرى»نى ⁽⁸⁵⁾ يوقىتتى. ئۇ چاغدا پۈتۈن پادىشاھلىق ئۇنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدا تىنچ-ئاسايىشلىقتا ئۆتتى. ⁶ ئۇ يەنە يەھۇدا زېمىنىدا بىرنەچچە قورغانلىق شەھەرلەرنى سالدۇردى، چۈنكى يۇرت-زېمىن ئاراملىقتا بولدى؛ پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا ئاراملىق بەرگەچكە، شۇ يىللاردا ھېچ ئۇرۇش بولمىدى. ⁷ ئۇ يەھۇدلارغا: — زېمىن ئالدىمىزدا تىنچ تۇرغاندا، بۇ شەھەرلەرنى سېپىل بىلەن قورشالغان، مۇنارلىق، بالداقلىق قوۋۇقلىرى بولغان شەھەرلەر قىلىپ قۇرايلى؛ چۈنكى بىز خۇدايىمىز پەرۋەردىگارنى ئىزدىگىنىمىز ئۈچۈن ئۇ تىنچلىك بەردى؛ بىز ئۇنى ئىزدەپ كەلدۇق ۋە ئۇ بىزنىڭ تۆت ئەتراپىمىزدا بىزگە ئاراملىق بەردى، دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار قورۇلۇشنى باشلىدى ۋە ئىشلىرى ئوڭۇشلۇق بولدى. ⁸ ئاسانىڭ قوشۇنى بار ئىدى؛ يەھۇدا قەبىلىسىدىن قالقان ۋە نەيزە بىلەن قوراللانغان ئۈچ يۈز مىڭ ئەسكىرى، بىنيامىن قەبىلىسىدىن سىپار ۋە ئوقيا بىلەن قوراللانغان ئىككى يۈز سەكسەن مىڭ كىشىلىك؛ ئۇلارنىڭ ھەممىسى باتۇر ئەزىمەتلەر ئىدى.

⁹ ئۇ چاغدا زەراھ ئىسىملىك بىر ئېفىئۇپىي ⁽⁸⁶⁾ مىليون كىشىلىك قوشۇنى بىلەن ئۈچ يۈز جەڭ ھارۋىسىنى باشلاپ، ئاساغا ھۇجۇم قوزغاپ مارەشاھقا كەلدى. ¹⁰ ئاسا ئۇنىڭ بىلەن قارشىلىشىشقا ئاتلاندى؛ ئۇلار مارەشاھقا يېقىن زەفاتاھ جىلغىسىغا كېلىپ، بىر-بىرىگە قارشى سەپ تۈزۈپ تۇرۇشتى. ¹¹ ئاسا خۇداسى پەرۋەردىگارغا ندا قىلىپ: — ئى پەرۋەردىگار، ئۆز بەندەڭگە ياردەم ⁸³ 15:11 ۋە ئىزاھاتىنى كۆرۈڭ.

⁸⁴ «ئاشەراھ» بۇتلار» بەلكىم بۇتپەرەسلىككە بېغىشلانغان دەرەخلىكلەردۇر. دەرەخلەر بەلكىم «ئايال مەبۇد» شەكلىدە ئويۇلغان ياكى نەقىشلەنگەن بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

⁸⁵ «كۈن تۇۋرۇكلىرى» ياكى «ئىسرىقگاھلار» ياكى «قۇياش مەبۇدلىرى».

⁸⁶ ياكى «ھەبەش» — بىر مىللەتنىڭ نامى. ئىبرانىي تىلىدا «كۈشى».

بەرسەڭ، ئۇ كۈچلۈك بولسۇن، ئاجىز بولسۇن سەن ئۈچۈن ھېچقانچە ئىش ئەمەس⁽⁸⁷⁾. ئى پەرۋەردىگار خۇدايىمىز، بىزگە ياردەم قىلغايىسەن؛ چۈنكى بىز ساڭا تايىنىمىز ۋە سېنىڭ نامىڭدا بۇ زور قوشۇنغا قارشى ئاتلىنىپ چىقتۇق. ئى پەرۋەردىگار، سەن بىزنىڭ خۇدايىمىزدۇرسەن، ئىنسانلار سېنىڭدىن غالىپ كەلمىسۇن! - دېدى.

¹² شۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگار ئاسا ۋە يەھۇدالار ئالدىدا ئېفىئوپىيىلەرنى ئۇرۇپ تىرىپىرەن قىلىۋەتتى، ئېفىئوپىيىلەر قاچتى. ¹³ ئاسا ئۆز ئادەملىرى بىلەن بىرلىكتە ئۇلارنى تاكى گەراغىچە قوغلىدى؛ ئېفىئوپىيىلەر شۇنداق يىقتىلىدىكى، ئۇلاردىن بىر ئادەممۇ تىرىك قالمدى؛ چۈنكى ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا ۋە ئۇنىڭ قوشۇنى ئالدىدا كۈكۈم-تالقان قىلىندى. يەھۇدالار غايەت زور جەڭ غەنىمەتلىرىنى قولغا ئېلىپ كەتتى. ¹⁴ ئۇلار يەنە گەرار ئەتراپىدىكى بارلىق شەھەرلەرگە ھۇجۇم قىلىپ ئىشغال قىلدى؛ چۈنكى پەرۋەردىگاردىن زور بىر قورقۇنچ مۇشۇ شەھەرلەردىكىلەرنى باسقاندى. يەھۇدالار يەنە ھەممە شەھەرنى بىرىنىمۇ قويماي بۇلاڭ-تالاڭ قىلدى، چۈنكى ئۇلاردا تولىمۇ كۆپ مال-مۈلۈك بار ئىدى. ¹⁵ ئۇلار يەنە مال باققان چارۋىچىلارنىڭ چېدىر-قوتانلىرىغىمۇ زەرب قىلىپ، ناھايىتى كۆپ قوي ۋە تۈگىلەرنى ئېلىپ يېرۇسالېمغا قايتتى.

ئازاريا پەيغەمبەر ئاساغا ئاگاھ ۋە رىغبەت بېرىدۇ؛ ئاسا ئۇنىڭغا ئەمەل قىلدۇ

15

¹ خۇدانىڭ روھى ئودەنىڭ ئوغلى ئازاريانىڭ ئۈستىگە چۈشتى. ² شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئاسا بىلەن كۆرۈشۈشكە چىقىپ ئۇنىڭغا: - ئى ئاسا، پۈتكۈل يەھۇدالار ۋە بىنيامينلار، ماڭا قۇلاق سېلىڭلار! سىلەر پەرۋەردىگار بىلەن بىللە بولغىنىڭلاردا، ئۇمۇ سىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ. سىلەر ئۇنى ئىزلىسەڭلار ئۇ سىلەرگە تاپقۇزۇلىدۇ؛ لېكىن سىلەر ئۇنىڭدىن ۋاز كەچسەڭلار ئۇ سىلەردىن ۋاز كېچىدۇ. ³ ئىسرائىللار ئۇزۇن كۈنلەرگىچە ھەقىقىي خۇدا، تەلىم بېرىدىغان كاھىن ۋە قانۇن-ئەھكاملاردىن جۇدا ⁸⁷ ياكى «كۈچلۈكلەر بىلەن ئاجىزلار ئوتتۇرىسىدىكى جەڭدە سېنىڭدىن بۆلەك ياردەمچى يوقتۇر».

بولۇپ يۈردى؛⁴ لېكىن ئۇلار قىيىنچىلىقتا قالغان ۋاقىتلاردا ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا قايتىپ، ئۇنى ئىزدىدى ۋە ئۇ ئۇلارغا ئۆزىنى تاپقۇزدى.⁵ ئۇ ۋاقىتلاردا چىقىپ-كىرىپ تۇرغانلارغا ھېچ ئاراملىق بولمىغان، چۈنكى ھەرقايسى ئەل-يۇرتلار مالىمانچىلىق ئىچىدە تۇراتتى.⁶ خۇدا ئۇلارنى ھەرخىل قىيىنچىلىق-مالىمانچىلىق ئىچىدە قالدۇرغاچقا، مەملىكەت بىلەن مەملىكەت، شەھەر بىلەن شەھەر ئۆزئارا سوقۇشۇپ ۋەيران بولدى.⁷ لېكىن سىلەر بولساڭلار، قەيسەر بولۇڭلار، مەزمۇت تۇرۇپ قوللىرىڭلارنى بوشتاڭلار، چۈنكى ئەمەللىرىڭلارنىڭ ئەجىر-ئىنئامى باردۇر، دېدى.

⁸ ئاسا بۇ گەپلەرنى ۋە ئودەد پەيغەمبەر بەرگەن بېشارەتنى⁽⁸⁸⁾ ئاڭلىغاندا ئۇ دادىللىشىپ، پۈتۈن يەھۇدا ۋە بىنيامىن زېمىنلىرىدا، شۇنداقلا ئەفرائىمنىڭ تاغلىق رايونلىرىدا قولغا چۈشۈرگەن ھەرقايسى شەھەرلەردىكى يىرگىنچىلىك بۇتلارنى⁽⁸⁹⁾ يوقاتتى ۋە يەنە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى ئايۋان ئالدىدا تۇرغان پەرۋەردىگار قۇربانگاھىنى يېڭىباشتىن ياساتتى.⁹ ئۇ بارلىق يەھۇدىلار ۋە بىنيامىنلارنى، شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ئولتۇراقلاشقان بارلىق ئەفرائىمىي، ماناسسەھىي، شىمېئۇنىي مۇساپىرلىرىنى يىغدى (چۈنكى نۇرغۇن ئىسرائىللار ئاساننىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە بىلەن بىللە ئىكەنلىكىنى كۆرگەن بولۇپ، ئىسرائىلدىن چىقىپ ئاسا تەرەپكە ئۆتكەندى).¹⁰ ئاساننىڭ سەلتەنتىنىڭ ئون بەشىنچى يىلى ئۈچىنچى ئايدا ئۇلار يېرۇسالېمغا يىغىلدى.¹¹ شۇ كۈنى ئۇلار ئېلىپ كەلگەن جەڭ غەنىمەتلىرىدىن⁽⁹⁰⁾ يەتتە يۈز بۇقا ۋە يەتتە مىڭ قويىنى پەرۋەردىگارغا ئاتاپ قۇربانلىق قىلدى.¹² ئۇلار يەنە ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنى پۈتۈن قەلبى ۋە بۈتۈن جېنى بىلەن ئىزدەشكە بىر ئەھدە تۈزۈشتى؛¹³ ئەھدىدە، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنى ئىزدەمىگەن قېرى-ياش⁽⁹¹⁾، ئەر-ئايال دېمەي ھەممىسى

⁸⁸ ئىككى ئىمكانىيەت بار: (1) ئازاريا ئاتىسى ئودەدنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتىلاتتى؛ (2) ئۇنىڭ ئاتىسىمۇ ئاساغا بېشارەت بەرگەندى. بىز ئىككىنچى پىكىرگە مايىلمىز؛ چۈنكى تېكىستتە «بۇ گەپلەرنى ۋە... بېشارەتنى ئاڭلىدى» دېيىلىدۇ.

⁸⁹ ئىبرانىي تىلىدا «يىرگىنچىلىك نەرسىلەرنى».

⁹⁰ 14:14-15 نى كۆرۈڭ.

⁹¹ «قېرى-ياش» ياكى «چوڭ-كىچىك».

ئۆلتۈرۈلسۇن، دېيىلدى. ¹⁴ ئۇلار يۇقىرى ئاۋاز بىلەن ۋارقىراش ۋە كاناي ھەم بۇرغا چېلىش بىلەن پەرۋەردىگارغا قەسەم بېرىشتى. ¹⁵ پۈتكۈل يەھۇدا جامائىتى ئىچكەن قەسەمدىن شادلاندى؛ چۈنكى ئۇلار پۈتۈن قەلبى بىلەن قەسەم ئىچكەن بولۇپ، پەرۋەردىگارنى تولىمۇ تەلمۈرۈپ ئىزدىدى ⁽⁹²⁾؛ ۋە ئۇ ئۇلارغا ئۆزىنى تاپقۇزدى. پەرۋەردىگار ئۇلارغا تۆت ئەتراپىدا ئاراملىق ئاتا قىلدى. ¹⁶ ئاسا پادىشاھ يەنە چوڭ ئانىسى ⁽⁹³⁾ مائاقاھنى يىرگىنچلىك بىر «ئاشىراھ» تۈۋرۈكنى ياسىغىنى ئۈچۈن خانىشلىق مەرتىۋىسىدىن ⁽⁹⁴⁾ چۈشۈرۈۋەتتى. ئاسا بۇ يىرگىنچلىك بۇتنى كېسىپ، ئاياغ ئاستىدا چەيلىدى ۋە كىدرون جىلغىسىدا كۆيدۈرۈۋەتتى.

¹⁷ «يۇقىرى جايلار» يوقىتىلمىسىمۇ، ئاسانىڭ قەلبى پەرۋەردىگارغا پۈتۈنلەي بېغىشلانغانىدى. ¹⁸ ھەم ئاتىسى ھەم ئۇ ئۆزى پەرۋەردىگارغا ئاتاپ ياسىغان نەرسىلەرنى، جۈملىدىن كۈمۈش بىلەن ئالتۇننى ۋە تۈرلۈك قاچا-قۇچىلارنى خۇدانىڭ ئۆيىگە كەلتۈردى.

ئاسانىڭ ئىشەنچ قىلمايدىغان يەرلىرى

¹⁹ شۇ ۋاقىتتىن تارتىپ تاكى ئاسانىڭ سەلتەنتىنىڭ ئوتتۇز بەشىنچى يىلىغىچە ئۇرۇش بولۇپ باقمىدى. (16-باب) ¹ ئاسانىڭ سەلتەنتىنىڭ ئوتتۇز ئالتىنچى يىلى، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بائاشا يەھۇداغا قارشى ھۇجۇم قىلدى؛ ھېچكىم يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئاسا بىلەن باردى-كەلدى قىلمىسۇن دەپ، راماه شەھىرىنى مەھكەم قىلىپ ياسىدى. ² ئۇ ۋاقىتتا ئاسا پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى خەزىنىلەردىن ۋە پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىكى خەزىنىلەردىن ئالتۇن-كۈمۈشنى ئېلىپ ئۇلارنى دەمەشقتە تۇرۇشلۇق سۈرىيە پادىشاھى بەن-ھادادقا ئەۋەتىپ ۋە بۇ خەۋەرنى يەتكۈزۈپ: ³ «مېنىڭ ئاتام بىلەن سىلنىڭ

⁹² «تولىمۇ تەلمۈرۈپ ئىزدىدى» — ئىبرانىي تىلىدا «بارلىق ئىنتىزارلىقى بىلەن ئىزدىدى».

⁹³ «چوڭ ئانىسى» مۇشۇ يەردە ئىبرانىي تىلىدا «ئانىسى» بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

⁹⁴ «خاننىش مەرتىۋىسى» — بۇ سۆزگە قارىغاندا ئۇنىڭ چوڭ ئانىسى مائاقاھ پادىشاھلىقتا ئىككىنچى ئورۇندا تۇراتتى.

ئاتىلىرىنىڭ ئارىسىدا بولغاندەك مەن بىلەن سىلنىڭ ئارىلىرىدا بىر ئەھدە بولسۇن. مانا، سىلگە كۈمۈش بىلەن ئالتۇن ئەۋەتتىم؛ ئەمدى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى باناشا بىلەن بولغان ئەھدىلىرىدىن قوللىرىنى ئۆزىسىلە؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ مېنى قامال قىلىشتىن قول ئۆزسۇن» – دېدى.

⁴ بەن-ھاداد ئاسا پادىشاھنىڭ سۆزىگە كىرىپ، ئۆز قوشۇنىنىڭ سەردارلىرىنى ئىسرائىلنىڭ شەھەرلىرىگە ھۇجۇم قىلىشقا ئەۋەتىپ، ئىچون، دان، ئابەل-مايم، نافتالىدىكى بارلىق ئامبار شەھەرلىرىنى بېقىندۇردى. ⁵ باناشا بۇ خەۋەرنى ئاڭلاپ، راماه ئىستېھكامىنى ياساشتىن قولىنى يىغىپ، قۇرۇلۇشلارنىڭ ھەممىسىنى توختاتتى. ⁶ ئاسا پادىشاھ بولسا پۈتكۈل يەھۇدانىڭ ئادەملىرىنى باشلاپ، باناشا راماه شەھىرىنى ياساشقا ئىشلەتكەن تاشلار بىلەن ياغاچلارنى راماحتىن توشۇپ ئېلىپ كەتتى. ئۇ مۇشۇلارنى ئىشلىتىپ گېبانى ۋە مىزپاھنى مەھكەم قىلىپ ياسىدى.

⁷ ئۇ چاغدا، ئالدىن كۆرگۈچى ھانانى يەھۇدا پادىشاھى ئاسانىڭ يېنىغا كېلىپ ئۇنىڭغا: – ئۆزۈڭ پەرۋەردىگار خۇدايىڭغا ئەمەس، بەلكى سۈرىيە پادىشاھىغا تايانغانلىقىڭ ئۈچۈن سۈرىيە پادىشاھىنىڭ قوشۇنى ئۆز قولىڭدىن قۇتۇلدى. ⁸ ئېفىئوپىيىلەر بىلەن لىۋىيەلىكلەر چوڭ بىر قوشۇن ئەمەسمىدى؟ جەڭ ھارۋىلىرى ۋە ئاتلىق ئەسكەرلىرى ئىنتايىن كۆپ ئەمەسمىدى؟ لېكىن سەن پەقەت پەرۋەردىگارغا تايانغاندا، ئۇ ئۇلارنى قولۇڭغا تاپشۇرغانىدى. ⁹ چۈنكى پەرۋەردىگار كۈڭلى ماڭا تامامەن سادىق بولغانلارغا ياردەمدە بولۇپ، ئۆزۈمنى قۇدرەتلىك كۆرسىتەي دەپ، كۆزلىرىنى پۈتۈن يەر يۈزىدە ئۇيان-بۇيان يۈگۈرتىدۇ. سەن بۇ ئىشتا بەك ئەخمەقلىق قىلدىڭ. ئەمدى بۇنىڭدىن كېيىن ئۇرۇشلاردىن خالاس بولالمايسەن، دېدى. ¹⁰ بۇنى ئاڭلاپلا ئاسا ئالدىن كۆرگۈچىگە ئىنتايىن غەزەپلىنىپ، ئۇنى زىندانغا سولاپ قويدى؛ ئۇنىڭ بۇ سۆزىگە قەھرى قايناپ كەتتى. ئۇ شۇ ۋاقىتلاردا خەلقنىڭ بەزىلىرىگە زۇلۇم سېلىشقا باشلىغانىدى.

¹¹ مانا، ئاسانىڭ قىلغان ئىشلىرى باشتىن ئاخىرىغىچە «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى»دا⁽⁹⁵⁾ پۈتۈلگەندۇر. ¹² ئاسانىڭ

⁹⁵ «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى» – مۇمكىنچىلىكى باركى، بۇ كىتاب

سەلتەنتىنىڭ ئوتتۇز توققۇزىنچى يىلىدا پۇتىدا بىر كېسەل پەيدا بولدى؛ ۋە كېسەلى بارغانسېرى ئېغىرلىشىپ كەتتى؛ لېكىن ئۇ ئاغرىغاندىمۇ پەرۋەردىگارىنى ئىزدەمدى، بەلكى پەقەت تېۋىپلاردىنلا ياردەم ئىزدىدى. ¹³ ئاسا سەلتەنتىنىڭ قىرىق بىرىنچى يىلىدا ئۆلدى، ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۆخلىدى. ¹⁴ خەلقلەر ئۇنى «داۋۇت شەھىرى» دە ئۆزىگە ئاتاپ تەييارلىتىپ كولىغان قەبرىگە دەپنە قىلدى. ئۇلار ئۇنى ئەتتارلارنىڭ ئۆسۈلى بىلەن تەڭشەلگەن ھەرتۈرلۈك دورا-دەرماندىن بولغان بىر ئارىلاشما پۈركەلگەن جىنازىغا ياتقۇزدى ھەمدە ئۇنىڭغا ئاتاپ نۇرغۇن خۇشبۇي ياندۇردى ⁽⁹⁶⁾.

يەھوشافات يەھۇداغا سەلتەنەت قىلدۇ

17

¹ ئوغلى يەھوشافات ئاسانىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى؛ ئۇ ئىسرائىل پادىشاھلىقىغا تاقابىل تۇرۇش ئۈچۈن ئۆزىنى كۈچەيتتى. ² ئۇ ھەربىي كۈچلىرىنى يەھۇدانىڭ ھەممە قورغانلىق شەھەرلىرىگە ئورۇنلاشتۇردى ھەمدە يەھۇدا زېمىنىغا ۋە ئاتىسى ئاسا ئىشغال قىلغان ئەفرائىمدىكى ھەرقايسى شەھەرلەرگە مۇداپىئە كۈچلىرىنى تۇرغۇزدى. ³ پەرۋەردىگار يەھوشافات بىلەن بىللە بولدى، چۈنكى ئۇ ئاتىسى داۋۇتنىڭ باشتا يۈرگۈزگەن يوللىرىدا مېڭىپ بائال بۇتلىرىنى ئىزدەمدى، ⁴ بەلكى ئاتىسىنىڭ خۇداسىنىلا ئىزدەپ، ئۇنىڭ ئەمرلىرىدە مېڭىپ، ئىسرائىللارنىڭ قىلمىشلىرىنى دورىمىدى. ⁵ شۇڭا، پەرۋەردىگار ئۇنىڭ پادىشاھلىقتىكى ھۆكۈمرانلىقىنى مۇستەھكەملىدى؛ پۈتكۈل يەھۇدادىكىلەر ئۇنىڭغا سالام-سوۋغىلارنى سۈنۈپ تۇردى؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ مال-مۈلكى ناھايىتى كۆپ، شان-شۆھرىتى ناھايىتى يۇقىرى بولدى. ⁶ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ يوللىرىدا ماڭغاچقا، غەيرەتلىك بولدى؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇ يەھۇدا زېمىنىدىن «يۇقىرى جايلار»نى ۋە ئاشەراھ بۇتلىرىنى يوقاتتى. ⁷ ئۇنىڭ سەلتەنتىنىڭ ئۈچىنچى يىلى ئۆزىنىڭ ئەمەلدارلىرىدىن بەن-ھايىل، ئوبادىيا،

تەۋراتتىكى «پادىشاھلار» دۇر.

⁹⁶ ياكى «ئۇنىڭ ھۆرمىتىدە چوڭ بىر گۈلخان ياندۇردى».

زەكەرىيا، نەتائەل، مىكايالارنى⁽⁹⁷⁾ يەھۇدانىڭ شەھەرلىرىدە خەلققە تەلىم بېرىشكە ئەۋەتتى. ⁸ ئۇلار بىلەن بىللە بارغانلاردىن يەنە شېمىيا، نەتائىيا، زەبادىيا، ئاساھەل، شەمىراموت، يوناتان، ئادونىيا، توبىيا، توب-ئادونىيا قاتارلىق بىرقانچە لاۋىيلار، شۇنداقلا يەنە ئەلشاما بىلەن يەھورام دېگەن ئىككى كاھىنمۇ بار ئىدى. ⁹ ئۇلار پەرۋەردىگارىنىڭ تەۋرات قانۇنىنى كىتابىنى ئالغاچ بېرىپ، يەھۇدا زېمىنىدىكى بارلىق شەھەرلەرنى ئارىلاپ يۈرۈپ خەلق ئارىسىدا تەلىم بېرىتتى.

¹⁰ يەھۇدانىڭ ئەتراپىدىكى مەملىكەتلەرنىڭ ھەممىسىنى پەرۋەردىگارىنىڭ قورقۇنچى باستى ۋە ئۇلار يەھوشافات بىلەن ئۇرۇش قىلىشقا پېتىنالمىيتتى. ¹¹ فىلىستىيلەردىن بەزىلىرى يەھوشافاتقا سوۋغا-سالاملار ۋە كۈمۈش ئولپانلىرىنى تاپشۇردى؛ ئەرەبلەرمۇ پادىلىرىدىن ئۇنىڭغا يەتتە مىڭ يەتتە يۈز قوچقار، يەتتە مىڭ يەتتە يۈز تېكە سوۋغا قىلدى. ¹² يەھوشافات بارغانسېرى كارامەت قۇدرەت تېپىپ، يەھۇدادا بىرنەچچە قورغان ۋە ئامبار شەھىرى بىنا قىلدى. ¹³ ئۇ يەھۇدانىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدە نۇرغۇن ماددىي ئەشيا زاپىسى تەييارلىدى؛ يېرۇسالېمدىمۇ ئۇنىڭ زەبەردەس باتۇر جەڭچىلىرى بار ئىدى. ¹⁴ جەمەتلىرى بويىچە ئۇلارنىڭ سانى تۆۋەندىكىچە: —

يەھۇدا قەبىلىسىدىكى مىڭباشلىرى ئىچىدە ئادناھ سەردار بولۇپ، باتۇر جەڭچىلەردىن ئۈچ يۈز مىڭغا باشلامچىلىق قىلاتتى؛ ¹⁵ ئادناھنىڭ قول ئاستىدا يەھوھانان⁽⁹⁸⁾ سەردار بولۇپ، ئىككى يۈز سەكسەن مىڭ ئادەمگە باشلامچىلىق قىلاتتى؛ ¹⁶ يەھوھاناننىڭ قول ئاستىدا زىكرىنىڭ ئوغلى ئاماسىيا بار ئىدى؛ ئۇ پەرۋەردىگارغا ئۆزىنى ئاتىۋەتكەن ئادەم بولۇپ، ئىككى يۈز مىڭ باتۇر جەڭچىگە باشلامچىلىق قىلاتتى. ¹⁷ بىنيامىن قەبىلىسى ئىچىدە ئېلىيادا دېگەن باتۇر بىر جەڭچى بولۇپ، ئوقيا ۋە قالقان بىلەن قوراللانغان ئىككى يۈز مىڭ باتۇر جەڭچىگە باشلامچىلىق قىلاتتى؛ ¹⁸ ئېلىيادانىڭ قول ئاستىدا يەھوزاباد بولۇپ، جەڭگە تەييار قوشۇندىن بىر يۈز

⁹⁷ ياكى «مىكالىرنى».

⁹⁸ ياكى «يوھانان».

سەكسەن مىڭ ئادەمگە باشلامچىلىق قىلاتتى. ¹⁹ بۇلارنىڭ ھەممىسى ⁽⁹⁹⁾ پادىشاھنىڭ خىزمىتىدە ھازىر تۇراتتى؛ پادىشاھنىڭ يەنە پۈتۈن يەھۇدا زېمىنىدىكى قورغانلىق شەھەرلەرگە ئورۇنلاشتۇرۇلغان ئادەملىرى بولسا، ئۇلارنىڭ سىرتىدا ئىدى.

يەھوشافات ئاھاب بىلەن ئىتتىپاقداش بولىدۇ

18

¹ يەھوشافاتنىڭ مال-مۈلكى ناھايىتى كۆپ، شان-شۆھرىتى ناھايىتى يۇقىرى بولدى؛ ئۇ ئاھاب بىلەن قۇدىلىشىپ ئىتتىپاقلاشتى. ² بىرنەچچە يىلدىن كېيىن ئۇ ئاھاب بىلەن كۆرۈشۈشكە سامارىيەگە باردى. ئاھاب بولسا ئۇنىڭغا ۋە ئۇنىڭ ھەمراھلىرىغا ئاتاپ نۇرغۇن كالا، قوي سويىدى؛ ئاندىن ئۇ ئۇنى گىلىئادتىكى راموتقا بىللە ھۇجۇم قىلىشقا ئۇناتتى. ³ ئىسرائىل پادىشاھى ئاھاب يەھۇدا پادىشاھى يەھوشافاتتىن: – ئۆزلىرى مېنىڭ بىلەن بىللە گىلىئادتىكى راموتقا بېرىشقا ماقۇل بولامدۇ؟ – دەپ سورىۋىدى، ئۇ. – بىز سىلنىڭ-مېنىڭ دەپ ئايرىمايمىز؛ مېنىڭ خەلقىم ئۆزلىرىنىڭ خەلقىدۇر ⁽¹⁰⁰⁾. مەن ئۆزلىرى بىلەن بىللە جەڭ قىلىشقا بارماي تۇرمايمەن، دەپ جاۋاپ بەردى. ⁴ لېكىن يەھوشافات ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىغا: – ئۆتۈنمەنكى، بۈگۈن ئاۋۋال پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى سوراپ كۆرگەيلا، دېدى.

⁵ شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى پەيغەمبەرلەرنى، يەنى تۆت يۈز ئادەمنى يىغدۇرۇپ ئۇلاردىن: – بىز جەڭ قىلغىلى گىلىئادتىكى راموتقا چىقساق بولامدۇ، يوق؟» دەپ سورىۋىدى، ئۇلار: «چىققىن، خۇدا ئۇنى پادىشاھنىڭ قولىغا بېرىدۇ، دېيىشتى ⁽¹⁰¹⁾.

⁹⁹ «بۇلارنىڭ ھەممىسى» بەلكىم 14-18-ئايەتتىكى يولباشچىلار ۋە 18-ئايەتتىكى «جەڭگە تەييار تۇرىدىغانلار»نى كۆرسىتىدۇ.

¹⁰⁰ «بىز سىلنىڭ-مېنىڭ دەپ ئايرىمايمىز» ئىبرانى تىلىدا «مەن ئۆزۈم ساڭا ئوخشاش بولمەن» دېگەن سۆز بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

¹⁰¹ يەھوشافات: «ئاۋۋال پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى سوراپ كەلگەيلا» دەيدۇ (4-ئايەت).

⁶ لېكىن يەھوشافات بولسا: – بۇلاردىن باشقا يول سورىغۇدەك، پەرۋەردىگارنىڭ بىرەر پەيغەمبىرى يوقمىدۇ؟ – دەپ سورىدى.

⁷ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوشافاتقا جاۋاب بېرىپ: – پەرۋەردىگاردىن يول سورايدىغان يەنە بىر ئادەم بار؛ لېكىن ئۇ مېنىڭ توغرامدا قۇتلۇقنى ئەمەس، بەلكى دائىم بالايىناپەتنى كۆرسىتىپ بېشارەت بەرگەچكە، مەن ئۇنى ئۆچ كۆرىمەن. ئۇ بولسا ئىملاھنىڭ ئوغلى مىكايدۇر، دېدى. يەھوشافات: – ئى ئالىيلىرى، سىلى ئۇنداق دېمىگەيلا، دېدى.

⁸ ئاندىن ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بىر چاكىرنى قىچقىرىپ ئۇنىڭغا: – چاققان بېرىپ، ئىملاھنىڭ ئوغلى مىكايانى چاقىرتىپ كەل، دەپ بۇيرۇدى. ⁹ ئەمدى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بىلەن يەھۇدانىڭ پادىشاھى يەھوشافات شاھانە كىيىملىرىنى كىيىشىپ، سامارىيەنىڭ دەرۋازىسىنىڭ ئالدىدىكى خاماندا ھەربىرى ئۆز تەختىدە ئولتۇرۇشتى؛ ئۇلارنىڭ ئالدىدا پەيغەمبەرلەرنىڭ ھەممىسى بېشارەت بەرمەكتە ئىدى. ¹⁰ كەئناناھنىڭ ئوغلى زەدەكيا بولسا ئۆزى تۆمۈردىن مۇڭگۈزلەرنى ياساپ: – پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «مۇشۇ مۇڭگۈزلەر بىلەن سۈرىلەرنى يوقاتقۇچە ئۈسۈپ ئۇرسىلا»، دېدى. ¹¹ ھەممە پەيغەمبەرلەر شۇنىڭغا ئوخشاش بېشارەت بېرىپ: «گىلبئادىتىكى راموتقا چىقىپ سۆزىسىز مۇۋەپپەقىيەت قازىنىلا؛ چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇنى پادىشاھنىڭ قولىغا تاپشۇرىدىكەن»، دېيىشتى.

¹² مىكايانى قىچقىرىغىلى بارغان خەۋەرچى ئۇنىڭغا: – مانا، ھەممە پەيغەمبەرلەر بىردەك پادىشاھقا ياخشى خەۋەر بەرمەكتە؛ ئەمدى ئۆتۈنمەن، سېنىڭ سۆزۈڭمۇ ئۇلارنىڭكى بىلەن بىردەك بولۇپ، ياخشى بىر خەۋەرنى بەرگىن، دېدى.

¹³ ئەمما مىكاييا: – پەرۋەردىگارنىڭ ھاياتى بىلەن قەسەم قىلىمەنكى، خۇدايىم ماڭا نېمە ئېيتسا، مەن شۇنى ئېيتىمەن، دېدى.

لېكىن «پەيغەمبەرلەر» «پەرۋەردىگار» (ئىبرانى تىلىدا «يەھۋە، يەھۋاھ») دېگەن نامنى ئىشلەتمەي، بەلكى «خۇدا» (ئىبرانى تىلىدا «ئەلوھىم») دەپ ئىشلىتىدۇ. شۇڭا يەھوشافات «پەيغەمبەرلەر» نىڭ بېشارەتلىرىدىن قاتتىق گۇمان قىلغان بولسا كېرەك. كېيىنكى ئايەتلەرنى كۆرۈڭ.

¹⁴ ئۇ پادىشاھنىڭ ئالدىغا كەلگەندە پادىشاھ ئۇنىڭدىن: «ئى مەكاي، جەڭ قىلغىلى گىلبئادىتىكى راموتقا چىقساق بولامدۇ، يوق؟» دەپ سورىۋىدى، ئۇ ئۇنىڭغا جاۋاب بېرىپ: «چىقىپ مۇۋەپپەقىيەت قازىنىسىلەر؛ چۈنكى دۈشمىنىڭلار قوللىرىڭلارغا تاپشۇرۇلىدۇ، دېدى» ⁽¹⁰²⁾.

¹⁵ لېكىن پادىشاھ ئۇنىڭغا: «مەن ساڭا قانچە قېتىم پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا راست گەپتىن باشقىسىنى ماڭا ئېيتماسلىققا قەسەم ئىچكۈزۈشۈم كېرەك؟! — دېدى.

¹⁶ مەكاي: «مەن پۈتكۈل ئىسرائىلنىڭ تاغلاردا پادىچىسىز قويلاردەك تارىلىپ كەتكەنلىكىنى كۆردۈم. پەرۋەردىگار: «بۇلارنىڭ ئىگىسى يوق؛ بۇلارنىڭ ھەربىرى تىنچ-ئامان ئۆز ئۆيىگە قايتسۇن» دېدى، — دېدى.

¹⁷ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوشافاتقا: «مانا، مەن سىلگە «ئۇ مېنىڭ توغرامدا قۇتلۇقنى ئەمەس، بەلكى ھامان بالايىناپەتنى كۆرسىتىپ بېشارەت بېرىدۇ»، دېمىگەنمىدىم؟» — دېدى.

¹⁸ مەكاي يەنە: «شۇڭا پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى ئاڭلىغىن؛ مەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز تەختىدە ئولتۇرغانلىقىنى، ئاسماننىڭ پۈتكۈل قوشۇنلىرى ئۇنىڭ يېنىدا، ئوڭ ۋە سول تەرىپىدە تۇرغانلىقىنى كۆردۈم. ¹⁹ پەرۋەردىگار: «كىم ئاھابنى گىلبئادىتىكى راموتقا چىقىپ، شۇ يەردە ھالاك بولۇشقا ئالدايدۇ؟» — دېدى. بىرىسى ئۇنداق، بىرىسى مۇنداق دېيىشتى؛ ²⁰ شۇ ۋاقىتتا بىر روھ چىقىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا تۇرۇپ: «مەن بېرىپ ئالداي» دېدى.

پەرۋەردىگار ئۇنىڭدىن: «قانداق ئۇسۇل بىلەن ئالدايسىەن؟» دەپ سورىۋىدى، ²¹ ئۇ: «مەن چىقىپ ئۇنىڭ ھەممە پەيغەمبەرلىرىنىڭ ئاغزىدا يالغانچى بىر روھ بولمىەن»، دېدى.

پەرۋەردىگار: «ئۇنى ئالداپ ئىلگىڭگە ئالالايسىەن؛ بېرىپ شۇنداق قىل» — دېدى ⁽¹⁰³⁾. ²² مانا ئەمدى پەرۋەردىگار سېنىڭ بۇ ھەممە پەيغەمبەرلىرىڭنىڭ

¹⁰² شۈبھىسىزكى، مەكاي بۇ سۆزنى كىنايىلىك، ھەجۋى تەلەپپۇز بىلەن ئېيتىدۇ. چۈنكى پادىشاھ دەرھال ئۇنىڭدىن گۇمانلىنىپ قالدۇ (15-ئايەتنى كۆرۈڭ).

¹⁰³ بۇ ئايەتلەردىن بىر روھنىڭ بىر يالغان سۆزلەيدىغان جىن ئىكەنلىكى كۆرۈنىدۇ. خۇدانىڭ ئۆز روھى ياكى پەرىشتىلىرى ھېچقاچان يالغان سۆز قىلمايدۇ. دېمەك، خۇدا جىن-شەيتانلارغا ئاھاب پادىشاھنى ئالداشقا يول قويىدۇ.

ئاغزىغا بىر يالغانچى روھنى سالىدى؛ پەرۋەردىگار سېنىڭ توغراڭدا بالايىناپەت كۆرسىتىپ سۆزلىدى» - دېدى.

²³ شۇنى ئاڭلاپ كەنئاناھنىڭ ئوغلى زەدەكيا كېلىپ مەكايانىڭ كاختىغا بىرنى سېلىپ: - پەرۋەردىگارنىڭ روھى قايسى يول بىلەن مەندىن ئۆتۈپ ساڭا سۆز قىلىشقا باردى؟! - دېدى.

²⁴ مەكايىا جاۋاب بېرىپ: ئۆزۈڭنى يوشۇرۇش ئۈچۈن ئىچكىرىدىكى ئۆيگە ⁽¹⁰⁴⁾ يۈگۈرگەن كۈندە شۇنى كۆرسەن، دېدى.

²⁵ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى ئەمدى: - مەكايانى ئېلىپ قايتۇرۇپ بېرىپ، شەھەر ھاكىمى ئامون بىلەن پادىشاھنىڭ ئوغلى يوناھقا تاپشۇرۇپ، ²⁶ ئۇلارغا تاپىلاپ: «پادىشاھ مۇنداق دەيدۇ: - ئۇنى زىندانغا سولاپ مەن تىنچ-ئامان يېنىپ كەلگۈچىلىك قىناپ، نان بىلەن سۇنى ئاز-ئاز بېرىپ تۇرۇڭلار» - دەڭلار، دەپ بۇيرۇدى.

²⁷ مەكايىا: - ئەگەر سەن ھەقىقەتەن تىنچ-ئامان يېنىپ كەلسەڭ، پەرۋەردىگار مېنىڭ ۋاستەم بىلەن سۆز قىلمىغان بولىدۇ، دېدى. ئاندىن ئۇ يەنە: - ئەي جامائەت، ھەربىرىڭلار ئاڭلاڭلار، دېدى.

²⁸ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بىلەن يەھۇدانىڭ پادىشاھى يەھوشافات گىلىئادتىكى راموتقا چىقتى.

²⁹ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھوشافاتقا: - مەن باشقا قىياپەتكە كىرىپ جەڭگە چىقاي؛ سىلى بولسىلا ئۆز كىيىملىرىنى كىيىپ چىقسىلا، دېدى. ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى باشقا قىياپەت بىلەن جەڭگە چىقتى.

³⁰ سۇرىيەنىڭ پادىشاھى جەڭ ھارۋىسى سەردارلىرىغا: - چوڭلىرى ياكى كىچىكلىرى بىلەن ئەمەس، پەقەت ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى بىلەن سوقۇشۇڭلار، دەپ بۇيرۇدى.

³¹ ۋە شۇنداق بولدىكى، جەڭ ھارۋىلىرىنىڭ سەردارلىرى يەھوشافاتنى كۆرگەندە: - ئۇنى چوقۇم ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى دەپ، ئۇنىڭغا ئۇلىشىپ ھۇجۇم قىلماقچى بولدى؛ لېكىن يەھوشافات پەرياد كۆتۈردى، پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا ياردەم بەردى. خۇدا ئۇلارنى ئۇنىڭدىن يىراقلاشتۇردى؛ ³² چۈنكى

شۇنداق بولدىكى، جەڭ ھارۋىلىرىنىڭ سەردارلىرى ئۇنىڭ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى ئەمەسلىكىنى كۆرگەندە ئۇنى قوغلىماي، بۇرۇلۇپ كېتىپ قېلىشتى. ³³ ئەمما بىرەيلەن قارىسىغىلا بىر ئوقيا ئېتىۋىدى، ئوق ئىسرائىلنىڭ پادىشاھىنىڭ ساۋۋتىنىڭ مۇرىسىدىن تۆۋەنكى ئۇلىقىدىن ئۆتۈپ تەگدى. ئۇ ھارۋىكېشىگە: ھارۋىنى ياندۇرۇپ مېنى سەپتىن چىقارغىن؛ چۈنكى مەن يارىدار بولدۇم، دېدى. ³⁴ ئۇ كۈنى جەڭ بارغانسېرى قاتتىق بولدى. پادىشاھ كەچكىچە سۈرىيلەرنىڭ ئۇدۇلىدا ئۆز جەڭ ھارۋىسىغا يۈلىنىپ ئۆرە تۇردى. كۈن پېتىشى بىلەن ئۇ ئۆلدى.

يەھوشافات خۇدادىن ئاگاھ قوبۇل قىلىدۇ

19

¹ يەھۇدا پادىشاھى يەھوشافات ئامان-ئېسەن يېرۇسالېمدىكى ئوردىسىغا قايتىپ كەلدى. ² ئالدىن كۆرگۈچى ھانانىنىڭ ئوغلى يەھۇ پادىشاھ يەھوشافاتنىڭ ئالدىغا چىقىپ: – سېنىڭ رەزىللەرنىڭ ياردىمىدە بولۇپ، پەرۋەردىگارغا ئۈچ بولغانلارنى سۆيگىنىڭ دۇرۇسمۇ؟ شۇ سەۋەبتىن پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى بېشىڭغا چۈشىدىغان بولدى. ³ ھالبۇكى، سەن ئاشەراھ بۇتلىرىنى زېمىندىن يوقىتىپ تاشلىغىنىڭ ۋە خۇدانى ئىزدەشكە نىيەت قىلغىنىڭ ئۈچۈن سەندىمۇ ياخشىلىق تېپىلدى، دېدى.

⁴ يەھوشافات يېرۇسالېمدا ئولتۇراتتى؛ كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئۇ خەلق ئارىسىغا چىقىپ، بەئەز-شېبادىن تارتىپ ئەفرائىم تاغلىرىغىچە ⁽¹⁰⁵⁾ سەپەر قىلىپ، خەلقنى توۋا قىلدۇرۇپ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا ياندۇردى. ⁵ ئۇ يەنە يەھۇدا تەۋەسىدىكى بارلىق قورغانلىق شەھەرلەردە سوراقچىلارنى تەيىنلىدى؛ ⁶ ئۇ سوراقچىلارغا: – ئۆز قىلغانلىرىڭلارغا ئېھتىياتچان بولۇڭلار؛ چۈنكى سىلەرنىڭ ھۆكۈم چىقىرىشىڭلار ئىنسان ئۈچۈن ئەمەس، بەلكى پەرۋەردىگار ئۈچۈندۇر؛ سىلەر ھۆكۈم چىقارغىنىڭلاردا ئۇ چوقۇم سىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ. ⁷ ئەمدى پەرۋەردىگارنىڭ ۋەھمىسى كۆز ئالدىڭلاردا بولسۇن؛ ئۆز قىلغانلىرىڭلارغا

¹⁰⁵ «بەئەز-شېبادىن (تارتىپ) ئەفرائىم تاغلىرىغىچە» – بەئەز-شېبا يەھۇدا زېمىنىدىكى ئەڭ جەنۇبىي چېگرا، ئەفرائىم تاغلىقى بولسا شىمالىي چېگرا ئىدى.

ئېھتىياتچان بولۇڭلار؛ چۈنكى پەرۋەردىگار خۇدايىمىزدا ناھەقلىق يوق، يۈز-خاتىر قىلىش يوق، پارا يېيىشمۇ يوقتۇر، دېدى.

⁸ يەھوشافات لاۋىيلاردىن، كاھىنلاردىن ۋە ئىسرائىل جەمەتلىرىنىڭ باشلىرىدىن بەزىلەرنى يېرۇسالېمغا قايتۇرۇپ كېلىپ، ئۇلارنى يېرۇسالېمدىمۇ پەرۋەردىگارنىڭ ھۆكۈملىرىنى چىقىرىش⁽¹⁰⁶⁾ ۋە خەلقنىڭ ئەرز-دەۋالىرىنى بىر تەرەپ قىلىشقا تەيىنلىدى. ⁹ يەھوشافات ئۇلارغا: - سىلەر بۇ ئىشلارنى پەرۋەردىگارنىڭ قورقۇنچىدا بولۇپ ساداقەتلىك بىلەن چىن كۆڭلۈڭلاردىن بېجىرىڭلار. ¹⁰ ھەرقايسى شەھەرلەردە تۇرىدىغان قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ ئالدىڭلارغا ئېلىپ كەلگەن بارلىق ئەرز-دەۋاسى، مەيلى ئۇ خۇن دەۋاسى بولسۇن، قانۇن-ئەمىر ۋە ھۆكۈم-بەلگىلىمىلەر توغرىسىدىكى ئەرز-دەۋا بولسۇن، ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگار ئالدىدا گۇناھكار بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن، شۇنداقلا پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى ئۆز بېشىڭلارغا ۋە قېرىنداشلىرىڭلارنىڭ بېشىغا كېلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن، ئۇلارنى ھامان ئاگاھلاندۇرۇپ تۇرۇڭلار؛ شۇنداق قىلساڭلار، گۇناھكار بولمايسىلەر. ¹¹ پەرۋەردىگارغا تەئەللۇق ئىشلاردا سىلەرنى باش كاھىن ئامارىيا باشقۇرىدۇ؛ پادىشاھقا دائىر ئىشلاردا، سىلەرنى يەھۇدا جەمەتىنىڭ يولباشچىسى ئىسمائىلنىڭ ئوغلى زەبادىيا باشقۇرىدۇ؛ سىلەرنىڭ خىزمىتىڭلاردا تۇرىدىغان لاۋىيلار بار. جاسارەتلىك بولۇپ ئىشلىرىڭلارنى قىلىڭلار ۋە پەرۋەردىگار ئىشنى دۇرۇس قىلغۇچىلار بىلەن بىللە بولىدۇ! - دېدى.

ئاجايىب بىر نۇسرەت

20

¹ كېيىنكى ۋاقىتلاردا شۇنداق بولدىكى، مونابىيلار، ئاممونييلار ۋە مائونىيلاردىن بەزىلىرى بىرلىشىپ كېلىپ يەھوشافاتقا ھۇجۇم قىلىشقا چىقتى. ² چاپارمەنلەر كېلىپ يەھوشافاتقا: - ئۆلۈك دېڭىزنىڭ ئۇ قېتىدىن، يەنى ئېدومدىن سىلگە ھۇجۇم قىلغىلى زور بىر قوشۇن چىقىپ كەلدى؛ مانا، ئۇلار ھازازون-تاماردا، دېدى (ھازازون-تامار يەنە «ئەن-گەدى»

¹⁰⁶ ياكى «پەرۋەردىگار ئۈچۈن ھۆكۈم چىقىرىش». بۇ تەرجىمە توغرا بولسا، بەلكىم ئىبادەتخانىدىكى ئىشلارنى (يەنى، پۇقرالارغا نائىت بولمىغان ئىشلارنى) كۆرسىتىشى مۇمكىن.

دەپمۇ ئاتىلىدۇ). ³ بۇنى ئاڭلىغان يەھوشافات قورقۇپ، پەرۋەردىگارىنى ئىزدەشكە نىيەت باغلاپ، پۈتۈن يەھۇدا تەۋەسىدە «روزا تۇتۇشىمىز كېرەك» دەپ جاكارلىدى. ⁴ يەھۇدالار ئەمدى پەرۋەردىگاردىن ياردەم تىلىگىلى يىغىلدى؛ خەلق يەھۇدانىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدىن چىقىپ پەرۋەردىگاردىن ياردەم تىلەشكە كېلىشتى. ⁵ يەھوشافات يەھۇدا ۋە يېرۇسالېمدىكى جامائەت ئارىسىغا چىقىپ، پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ يېڭى ھويلىسىنىڭ ئالدىدا ئۆرە تۇرۇپ ⁶ مۇنداق دۇئا قىلىپ: —

«ئى پەرۋەردىگار، ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ خۇداسى، سەن ئەرشتە تۇرغۇچى خۇدا، بارلىق ئەل-مەملىكەتلەرنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم سۈرگۈچى ئەمەسمىدىڭ؟ سېنىڭ قولۇڭ كۈچ-قۇدرەتكە تولغاندۇر، ھېچكىم سېنى توسالمايدۇ. ⁷ ئى خۇدايىمىز، سەن بۇ زېمىندىكى ئاھالىنى ئۆز خەلقىڭ ئىسرائىللار ئالدىدىن قوغلاپ، ئۇنى ئۆز دوستۇڭ ئىبراھىمنىڭ نەسلىگە مەڭگۈلۈك مىراس قىلىپ بەرگەن ئەمەسمىدىڭ؟ ⁸ ئۇلار شۇ يەردە تۇردى ھەم شۇ يەردە سېنىڭ نامىڭغا ئاتاپ بىر مۇقەددەس خانا سېلىپ: ⁹ «مۇبادا بېشىمىزغا بىرەر بالايىناپەت كەلسە، مەيلى ئۇ قىلىچ، جازا، ۋابا، ئاچارچىلىق بولسۇن، قىيىنچىلىقتا قالغان ۋاقتىمىزدا، مۇشۇ ئۆي، يەنى سېنىڭ ئالدىڭدا تۇرۇپ، ساڭا مۇراجىئەت قىلساق (چۈنكى سېنىڭ نامىڭ مۇشۇ ئۆيدىدۇر)، سەن ئاڭلايسەن ۋە قۇتقۇزىسەن» دېگەندى.

¹⁰ ئەمدى مانا، بۇ يەرگە ئاممىنىلار، مونابىيلار ۋە سېئىر تېغىدىكىلەر بېسىپ كېلىۋاتىدۇ! ئىلگىرى ئىسرائىللار مىسىر زېمىنىدىن چىققان چاغدا سەن ئىسرائىللارنىڭ ئۇلارغا تاجاۋۇز قىلىشىغا يول قويمىغانىدىڭ؛ ئۇ چاغدا ئىسرائىللار ئۇلارنى يوقاتماي ئۇ يەردىن ئايلىنىپ ئۆتكەن. ¹¹ ئەمدى قارا، ھازىر ئۇلارنىڭ ياخشىلىقىمىزنى قانداق يول بىلەن قايتۇرماقچى بولۇۋاتقىنىغا! ئۇلار بىزنى سەن بىزگە مىراس قىلىپ بەرگەن بۇ زېمىندىن قوغلاپ چىقارماقچى بولۇۋاتىدۇ. ¹² ئى خۇدايىمىز، سەن ئۇلارنىڭ ئۈستىدىن ھۆكۈم چىقارمايسەن؟ چۈنكى بىزنىڭ بىزگە ھۇجۇم قىلىشقا كېلىۋاتقان بۇ زور قوشۇن بىلەن قارشىلاشقۇدەك كۈچىمىز يوق؛ نېمە قىلىشىمىزنىمۇ بىلمەي قالدۇق؛ لېكىن بىزنىڭ كۆزىمىز ساڭا تىكىلىپ تۇرماقتا» — دېدى.

¹³ بۇ چاغدا پۈتۈن يەھۇدا خەلقى، ئۇلارنىڭ قۇچاقتىكى بالىلىرى، خوتۇن بالا-چاقىلىرىنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا تۇراتتى. ¹⁴ ۋە شۇ پەيتتە پەرۋەردىگارنىڭ روھى جامائەتنىڭ ئوتتۇرىسىدا تۇرغان لاۋىيلاردىن ئاسافنىڭ ئەۋلادى بولغان ماتتانيانىڭ چەۋرىسى، جەئىيەلنىڭ ئەۋرىسى، بىنايانىڭ ئەۋرىسى، زەكەرىيەنىڭ ئوغلى ياھازىيەلگە چۈشتى؛ ¹⁵ ئۇ: «ئى پۈتۈن يەھۇدا خەلقى، سىلەر يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ۋە پادىشاھ يەھوشافات، قۇلاق سېلىڭلار! پەرۋەردىگار سىلەرگە مۇنداق دەيدۇ: «سىلەر بۇ زور قوشۇندىن قورقۇپ كەتمەڭلار ۋە ئالاقزادە بولۇپ كەتمەڭلار؛ چۈنكى بۇ جەڭ سىلەرنىڭكى ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ ئۆزىنىڭكىدۇر. ¹⁶ ئەتە ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىشقا چىقىڭلار؛ مانا، ئۇلار زىن داۋاندىن چىقىپ كېلىدۇ ۋە سىلەر ئۇلارنى يەرۋئەل چۆلىنىڭ ئالدىدىكى جىلغا ئېغىزىدا ئۇچرىتىسىلەر. ¹⁷ سىلەر بۇ دۆرەم جەڭدە ئۇرۇشۇشۇڭلارنىڭ ھاجىتى بولمايدۇ؛ پەقەت سەپكە تىزىلىپ تۇرۇڭلار، سىلەر بىلەن بىللە بولغان پەرۋەردىگارنىڭ نىجات-نۇسرىتىنى كۆرۈڭلار! ئى يەھۇدا، ئى يېرۇسالېمدىكىلەر، قورقماڭلار، ئالاقزادىمۇ بولۇپ كەتمەڭلار؛ ئەتە ئۇلارغا ھۇجۇم قىلىشقا چىقىڭلار، پەرۋەردىگار چوقۇم سىلەر بىلەن بىللە بولىدۇ!» – دېدى.

¹⁸ بۇ گەپنى ئاڭلاپ يەھوشافات بېشىنى يەرگە تەگكۈزۈپ تىزلاندى ۋە بارلىق يەھۇدا خەلقى ھەم يېرۇسالېمدىكىلەر پەرۋەردىگار ئالدىدا دۈم يىقىلىپ پەرۋەردىگارغا سەجدە قىلدى. ¹⁹ كۈھات ئەۋلادى ۋە كوراھ ئەۋلادى ئىچىدىكى لاۋىيلاردىن بولغانلار ئورۇنلىرىدىن تۇرۇشۇپ ئىنتايىن كۈچلۈك ئاۋاز بىلەن ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنى مەدھىيلەشتى.

²⁰ پۈتۈن خەلق ئەتىسى قاق سەھەردە تۇرۇپ تەكۈتە چۆلىگە قاراپ ئاتلاندى؛ ئۇلار ئاتلىنىپ كېتىۋاتقاندا، يەھوشافات ئورنىدىن تۇرۇپ ئۇلارغا: – ئى يەھۇدا خەلقى، ئى يېرۇسالېمدىكىلەر، گېپىمگە قۇلاق سېلىڭلار! خۇدايىڭلار پەرۋەردىگارغا تايىنىڭلار، چوقۇم مەزمۇت تۇرغۇزۇلسىلەر؛ ئۇنىڭ پەيغەمبەرلىرىگە ئىشىنىڭلار، يولۇڭلار چوقۇم راۋان بولىدۇ! – دېدى.

²¹ ئاندىن ئۇ خەلق بىلەن ئوبدان مەسلىھەتلىشىپ، پەرۋەردىگارنىڭ

مۇقەددەس بەھەيۋەتلىكىنى مەدھىيەلەپ⁽¹⁰⁷⁾، ئۇنىڭغا ئاتاپ غەزەل-كۆي ئېيتىدىغانلارنى: «سەلەر پەرۋەردىگارغا رەھمەت-تەشەككۈر ئېيتىڭلار، چۈنكى ئۇنىڭ ئۆزىگە رەھمەت مۇھەببىتى مەڭگۈلۈكتۇر!» دەپ ئوقۇشقا تەيىنلەپ، قوشۇننىڭ ئالدىدا ماڭدۇردى. ²² ئۇلار تەنتەنە قىلىپ ھەمدۇسانا ئوقۇشى بىلەن، پەرۋەردىگار يەھۇدا خەلقىگە ھۇجۇم قىلىشقا چىققان ئاممىنىلار، مۇئابىيلار ۋە سېئىر تېغىدىكىلەرگە پىستىرما قوشۇنىنى ئەۋەتىپ⁽¹⁰⁸⁾، ئۇلارنى تارمار قىلدۇردى. ²³ شۇنىڭ بىلەن ئاممىنىلار بىلەن مۇئابىيلار سېئىر تېغىدىكىلەرگە ھۇجۇم قىلىشقا ئۆتتى، ئۇلارنى بىرىنى قويماي قىرىۋەتتى؛ ئۇلار سېئىر تېغىدىكىلەرنى قىرىپ تۈگەتكەندىن كېيىن يەنە ئۆزلىرى بىر-بىرىنى قىرغىن قىلىشقا چۈشكەندى. ²⁴ يەھۇدالار چۆلىدىكى كۆزەنگاھقا⁽¹⁰⁹⁾ كېلىپ شۇ زور قوشۇن تەرەپكە قارىسا، مانا قېچىپ قۇتۇلغان بىر مۇئەددەم يوق بولۇپ، ھەممە يەرنى ئۆلۈك قاپلاپ كەتكەندى. ²⁵ يەھوشافات ئۆزىنىڭ ئادەملىرى بىلەن دۈشمەندىن ئولجا بۇلاڭ-تالاڭ قىلىشقا كەلگەندە، ئۇلار ئۆلۈكلەر بىلەن بىللە نۇرغۇن مال-مۈلۈك ۋە كۆپ قىممەتلىك بۇيۇملارنى تاپتى. ئۇلار سالدۇرۇۋالغانلىرىنىڭ توللىقىدىن ئېلىپ كەلمەي قالدى؛ ئولجا شۇنچە كۆپ بولغاچقا، ئۇنى يىغىۋېلىشقا ئۈچ كۈن كەتتى. ²⁶ ئۇلار تۆتىنچى كۈنى بەراكاھ جىلغىسىغا يىغىلىپ، پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا ئوقۇپ مۇبارەكلىدى؛ شۇڭا ئۇ يەر تاكى بۈگۈنگە قەدەر «بەراكاھ جىلغىسى»⁽¹¹⁰⁾ دەپ ئاتىلىپ كەلمەكتە. ²⁷ ئاندىن بارلىق يەھۇدادىكىلەر ۋە يېرۇسالېملىكلەر يەھوشافاتنىڭ باشلامچىلىقىدا خۇشال-خۇرام بولۇپ يېرۇسالېمغا قايتتى؛ چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇلارنى دۈشمەنلىرى ئۈستىدىن غالىب قىلىپ خۇشاللىققا چۆمدۈرگەندى.

¹⁰⁷ ياكى «پاك-مۇقەددەسلىكنىڭ گۈزەللىكىدە مەدھىيەلەپ...». «زەب»، 2:29 نى كۆرۈڭ. باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: — «شاھانە كىيىملەرنى كىيگەن...».

¹⁰⁸ «(پەرۋەردىگار) ... پىستىرما قوشۇنىنى ئەۋەتتى...» دېگەن سىزلىق سۆزلەر (1) پەرۋەردىگار ئاممىنىلار قاتارلىقلارغا ھۇجۇم قىلىشقا پەرىشتىلەرنى ئەۋەتتى؛ (2) پەرۋەردىگارنىڭ ئۆزى ئۇلارغا ئۈستۈمۈت ھۇجۇم قىلدى، دەپ كۆرسىتىشى مۇمكىن.

¹⁰⁹ ياكى «كۆزەت مۇنارى».

¹¹⁰ دېمىسەكمۇ، «بەراكاھ» دېگەننىڭ مەنىسى «مۇبارەكلەش» ياكى «بەخت-بەرىكەت تىلەش» دېگەن مەنىدە.

²⁸ ئۇلار يېرۇسالېمغا تەمبۇر، چىلتار ۋە كانايىلار چېلىپ كېلىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىردى. ²⁹ بارلىق ئەل-مەملىكەتلەر پەرۋەردىگارنىڭ ئىسرائىلنىڭ دۈشمەنلىرىگە قارشى چىقىپ جەڭ قىلغانلىقىنى ئاڭلىغاندا، خۇدانىڭ ۋەھىمىسى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە باستى. ³⁰ شۇنىڭ بىلەن يەھوشافاتنىڭ پادىشاھلىقى تىنچ-ئاسايىشلىقتا بولدى؛ ئۇنىڭ خۇداسى ئۇنىڭ تۆت ئەتراپىنى تىنچ قىلغانىدى.

³¹ شۇنداق قىلىپ يەھوشافات يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈردى. ئۇ تەختكە چىققان چاغدا ئوتتۇز بەش ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا يىگىرمە بەش يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ئارزۇباھ بولۇپ، ئۇ شىلېمنىڭ قىزى ئىدى. ³² يەھوشافات قايماي ئاتىسى ئاسانىڭ يولىدا مېڭىپ، پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغانى قىلدى. ³³ پەقەت «يۇقىرى جايلار»لا يوقىتىلمىغانىدى؛ خەلق تېخىچە كۆڭۈللىرىنى ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسىغا مايىل قىلمىغانىدى.

³⁴ يەھوشافاتنىڭ قالغان ئىشلىرى بولسا، مانا باشتىن ئاخىرىغىچە «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى»غا ⁽¹¹¹⁾ كىرگۈزۈلگەن «ھانانىنىڭ ئوغلى يەھۇنىڭ بايان سۆزلىرى»دە پۈتۈلگەندۇر.

³⁵ بۇ ئىشلاردىن كېيىن يەھۇدا پادىشاھى يەھوشافات تولا رەزىل ئىشلارنى قىلغان ئىسرائىل پادىشاھى ئاھازىيا بىلەن ئىتتىپاق تۈزدى. ³⁶ يەھوشافات تارشىشقا بارىدىغان كېمىلەرنى ياساشقا ئۇنىڭ بىلەن شىرىكلەشتى؛ شۇ كېمىلەرنى ئۇلار ئەزىمۇن-گەبەردە ياساتتى. ³⁷ ئۇ چاغدا مارەشاھلىق دوداۋاھۇنىڭ ئوغلى ئەلىئېزەر يەھوشافاتنى ئەيىبلەپ ئۇنىڭغا بېشارەت بېرىپ: - ئاھازىيا بىلەن ئىتتىپاق تۈزگىنىڭ ئۈچۈن پەرۋەردىگار سېنىڭ ياسىغانلىرىڭنى بۇزۇۋېتىدۇ» دېدى. دەرۋەقە، كېيىنكى ۋاقىتلاردا ئۇ كېمىلەر بۇزغۇنچىلىققا ئۇچراپ تارشىشقا ماڭالمىدى.

¹ يەھوشافات ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە «داۋۇت شەھىرى»دە دەپنە قىلىندى؛ ئوغلى يەھورام ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

21

¹¹¹ بۇ كىتاب تەۋراتتىكى ئۇشبۇ «تارىخ-تەزكىرىلەر» ئەمەس، بىراق شۇبھىسىزكى، ئۇشبۇ كىتابنىڭ مۇئەللىپلىرى ئۇنىڭدىن كۆپ ئۇچۇرلارنى ئالغانىدى.

يەھورام يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

² يەھورامنىڭ بىرنەچچە ئىنىسى، يەنى يەھوشافاتنىڭ ئازارىيا، يەھىيەل، زەكەرىيا، ئازارىياھۇ⁽¹¹²⁾، مىكائىل ۋە شەفاتىيا دېگەن ئوغۇللىرى بار ئىدى؛ ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسرائىل پادىشاھى يەھوشافاتنىڭ ئوغۇللىرى ئىدى. ³ ئۇلارنىڭ ئاتىسى ئۇلارغا نۇرغۇن ئالتۇن، كۈمۈش ۋە قىممەتلىك بۇيۇملارنى، شۇنداقلا يەھۇدا زېمىنىدىكى بىرقانچە قورغانلىق شەھەرنى سۇۋغا قىلدى؛ پەقەت پادىشاھلىقنى بولسا، يەھورام چوڭ ئوغلى بولغاچقا، ئۇنىڭغا بەردى. ⁴ يەھورام ئاتىسىنىڭ پادىشاھلىق تەختىگە چىقىپ ھوقۇقنى مۇستەھكەملىدى. ئاندىن ئۇ بارلىق ئىنىلىرىنى، شۇنداقلا يەھۇدادىكى بىرقانچە ئەمەلدارلارنى قىلىچلاپ قەتل قىلدى. ⁵ يەھورام تەختكە ئولتۇرغىنىدا ئوتتۇز ئىككى ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا سەككىز يىل سەلتەنەت قىلدى. ⁶ ئۇ ئاھاب جەمەتىدىكىلەرگە ئوخشاش، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرى ماڭغان يولدا ماڭدى، چۈنكى ئۇ ئاھابنىڭ قىزىنى ئەمرىگە ئالغانىدى؛ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى. ⁷ بىراق پەرۋەردىگار داۋۇت بىلەن تۈزگەن ئەھدىسى سەۋەبلىك، داۋۇتقا ۋە ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا مەڭگۈ ئۆچمەيدىغان بىر چىراغ قالدۇراي دەپ، ۋەدە قىلغىنى بويىچە داۋۇتنىڭ جەمەتىنى يوق قىلىپ تاشلاشنى خالىمىدى. ⁸ يەھورامنىڭ سەلتەنتىدىكى كۈنلەردە ئېدوملار يەھۇدادىن ئايرىلىپ چىقىپ، ئۆز ئالدىغا ئۆزلىرىگە ھۆكۈمرانلىق قىلىدىغان بىر پادىشاھ تىكلىدى. ⁹ يەھورام، سەردارلىرى ۋە بارلىق جەڭ ھارۋىلىرى ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈپ، كېچىدە قوزغىلىپ چىقىپ، ئۆزلىرىنى قورشىۋالغان ئېدومىيلارغا ۋە جەڭ ھارۋىسى سەردارلىرىغا ھۇجۇم قىلىپ غالىب كەلدى. ¹⁰ ھالبۇكى، ئېدومىيلار شۇنىڭدىن ئېتىۋارەن يەھۇداغا قارشى چىقىپ، تاكى بۈگۈنگە قەدەر يەھۇدانىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن ئايرىلىپ تۇردى. يەھورام ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنى تاشلىغىنى ئۈچۈن لىبناھلىقلارمۇ شۇ چاغدا ئۇنىڭغا قارشى چىقىپ ئۇنىڭ قولىدىن ئايرىلىپ چىقتى. ¹¹ ئۇنىڭ ئۈستىگە، يەھورام يەنە يەھۇدانىڭ تاغلىرىدا «يۇقىرى جايلار»نى ياسىتىپ،

يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنى بۇزۇقچىلىققا پۇتلاشتۇردى، يەھۇدلارنىمۇ شۇنداق ئازدۇردى⁽¹¹³⁾.

¹² شۇ ۋاقىتلاردا ئىلىياس پەيغەمبەر تەرىپىدىن يېزىلغان بىر مەكتۇپ يەھورامغا تەگدى، ئۇنىڭدا مۇنداق دېيىلدى⁽¹¹⁴⁾: «سېنىڭ بوۋاڭ داۋۇتنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: «سەن ئاتاڭ يەھوشافاتنىڭ يوللىرىدا ماڭماي، شۇنىڭدەك يەھۇدا پادىشاھى ئاسانىڭمۇ يوللىرىنى تۇتماي،¹³ بەلكى ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ يوللىرىدا مېڭىپ، يەھۇدلارنى ۋە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنى خۇددى ئاھاب جەمەتىدىكىلەر بۇزۇقچىلىقلار قىلغاندەك بۇزۇقچىلىقلارغا پۇتلاشتۇرغانلىقىڭ ئۈچۈن، شۇنداقلا ئاتاڭنىڭ جەمەتىدىكىلەرنى، يەنى ئۆزۈڭدىن ياخشى بولغان ئىنسىلارنى قەتل قىلغىنىڭ ئۈچۈن،¹⁴ پەرۋەردىگار سېنىڭ خەلقىڭنى، خوتۇن بالا-چاقىلىرىڭنى ۋە بارلىق مال-مۈلۈكۈڭگە ئالامەت زور زەرب بىلەن ئۇرىدۇ.¹⁵ ئۇ سېنىمۇ ئېغىر ۋابالار بىلەن ئۇرۇپ، ئۈچەي-باغرىڭنى ئېغىر كېسەلگە مۇپتىلا قىلدۇكى، كېسەلنىڭ كۈندىن كۈنگە ئېغىرلىشىپ، ئۈچەيلىرىڭ ئېقىپ چىقىدۇ» دېيىلگەندى.

¹⁶ كېيىنكى ۋاقىتلاردا پەرۋەردىگار فىلىستىنلەرنىڭ ۋە ئېفىئوپىيەلەرنىڭ يېنىدىكى ئەرەبلەرنىڭ روھىنى يەھورامغا قارشى قوزغاتتى.¹⁷ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار يەھۇدا زېمىنىغا زەرب قىلىپ بېسىپ ئۆتتى ۋە پادىشاھ ئوردىسىدىكى بارلىق مال-مۈلۈكنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىپ، ئوغۇللىرى بىلەن خوتۇنلىرىنى تۇتقۇن قىلىپ ئېلىپ كەتتى؛ ئۇلار كەنجى ئوغلى يەھوئاهازدىن بۆلەك ئوغۇللىرىدىن بىرىنىمۇ قالدۇرمىدى.¹⁸ بۇ ۋەقەدىن كېيىن پەرۋەردىگار يەھورامنى ئۇرۇپ، ئۈچەيلىرىنى ساقايماس ئېغىر كېسەلگە گىرىپتار قىلدى.¹⁹ ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇنىڭ كېسەلى كۈندىن-كۈنگە ئېغىرلىشىپ، ئىككى يىل ۋاقىت ئۆتۈشكە ئاز قالغاندا، كېسەللىك تۈپەيلىدىن ئۈچەيلىرى تېشىلىپ چۈشتى،

¹¹³ مۇشۇ ئايەتتىكى «بۇزۇقچىلىق» روھى جەھەتتىن ئېيتىلىدۇ، دېمەك پەرۋەردىگارغا ۋاپاسزلىق قىلىپ بۇتلارغا چوقۇنۇپ كەتكەنلىكنى كۆرسىتىدۇ. شۇنداقىمۇ، شۇ چاغدىكى بۇتپەرەسلىكنىڭ جىسمانىي جەھەتتىنمۇ بۇزۇقچىلىق ۋە پاهىشۋازلىق بىلەن زىچ مۇناسىۋىتى بار ئىدى.

¹¹⁴ بۇ مەكتۇپ يەھورامنىڭ قولىغا يېتىپ كەلگەن ۋاقىتتا، ئىلىياس بەلكىم ئاسمانغا كۆتۈرۈلگەن بولۇشى مۇمكىن.

ئۇ تولىمۇ ئازابلىنىپ ئۆلدى؛ ئۇنىڭ خەلقى ئاتا-بوۋىلىرىنى ئىززەتلەپ ئۇلارغا خوشبۇي ياققاندىك، ئۇنىڭغا ھېچقانداق خوشبۇي يېقىپ ئۆلتۈرمىدى. ²⁰ يەھورام تەختكە چىققان چېغىدا ئۆتتۈز ئىككى ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا سەككىز يىل سەلتەنەت قىلدى ۋە ئۇ دۇنيادىن كەتكەندە ھېچكىم ئۇنىڭغا قايرغۇ-ھەسرەت چەكمىدى. خالايق ئۇنى «داۋۇت شەھىرى» گە دەپنە قىلدى، لېكىن پادىشاھلار قەبرىستانلىقىغا دەپنە قىلمىدى.

ئاھازىيا يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

22

¹ يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار يەھورامنىڭ كەنجى ئوغلى ئاھازىيانى ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ قىلىپ تىكلىدى؛ چۈنكى ئەرەبلەر بىلەن بىللە بارگاھقا ⁽¹¹⁵⁾ بېسىپ كىرگەن قاراقچىلار ئاھازىيانىڭ ئاكىلىرىنى قويماي ئۆلتۈرۈۋەتكەنىدى. شۇنىڭ بىلەن يەھۇدا پادىشاھى يەھورامنىڭ ئوغلى ئاھازىيا سەلتەنەت قىلدى. ² ئاھازىيا تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە ئىككى ياشتا ئىدى ⁽¹¹⁶⁾؛ ئۇ يېرۇسالېمدا بىر يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ئاتالىيا بولۇپ، ئومرىنىڭ نەۋرە قىزى ئىدى. ³ ئاھازىيامۇ ئاھاب جەمەتىنىڭ يوللىرىغا ماڭدى؛ چۈنكى ئۇنىڭ ئانىسى ئۇنى رەزىللىككە ئۈندەيتتى. ⁴ ئۇ ئاھاب جەمەتى قىلغىنىدەك، پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى؛ چۈنكى ئۇنىڭ ئانىسى ئۆلگەندىن كېيىن ئاھاب جەمەتىدىكىلەر ئۇنى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدىغان رەزىل نەسىھەتلەرنى بېرەتتى. ⁵ ئۇ ئۇلارنىڭ نەسىھىتىگە ئەگىشىپ، ئىسرائىل پادىشاھى ئاھابنىڭ ئوغلى يەھورام بىلەن بىرلىكتە گىلبئادتىكى راموتقا بېرىپ سۈرىيە پادىشاھى ھازائەل بىلەن سوقۇشتى؛ شۇ چاغدا سۈرىيەلەر يەھورامنى زەخمىلەندۈردى. ⁶ ئاندىن يەھورام راماهدا سۈرىيە پادىشاھى بىلەن سوقۇشقان چاغدىكى جازاھەتلىرىنى داۋاليتىش ئۈچۈن ¹¹⁵ مۇشۇ ئايەتتىكى «بارگاھ» بەلكىم يەھۇدادىكىلەر ئەرەبلەر بىلەن قارشىلىشقا تەييارلىنىش ئۈچۈن دالادا تىككەن ھەربىي بارگاھنى كۆرسىتىدۇ. بەزى تەرجىمانلار «شەھەر» دەپ تەرجىمە قىلىدۇ. ¹¹⁶ كۆپ كونا كۆچۈرمىلەردە «قىرىق ئىككى ياش» دېيىلىدۇ. بۇ قېتىم بەزى قەدىمكى كۆچۈرمىلەر ۋە تەرجىمە نۇسخىسىغا ۋە «2 پاد»، 26:8 گە ئاساسەن «يىگىرمە ئىككى ياش» دەپ تەرجىمە قىلدۇق.

يىزرەئەلگە قايتتى. ئاندىن يەھورامنىڭ ئوغلى يەھۇدا پادىشاھى ئازارىيا ئاھابنىڭ ئوغلى يەھورامنىڭ كېسەل بولۇپ قالغانلىقى سەۋەبىدىن ئۇنى يوقىلىغىلى يىزرەئەلگە باردى. ⁷ ھالبۇكى، ئاھازىيانىڭ يەھورامنى يوقىلىغىلى بارغىنى دەل ئۆزىنى ھالاكەتكە ئېلىپ بارىدىغان، خۇدا بېكىتكەن ئىش ئىدى. چۈنكى ئۇ بارغاندىن كېيىن يەھورام بىلەن بىرلىكتە نىمىشنىڭ ئوغلى يەھۇغا قارشى سوقۇشۇشقا چىقتى. مۇشۇ يەھۇ ئەسلىدە پەرۋەردىگار تەرىپىدىن ئاھابنىڭ جەمەتىنى يوقىتىش ئۈچۈن مەسىھ قىلىنغانىدى. ⁸ ۋە شۇنداق بولدىكى، يەھۇ خۇدا بېكىتكەن ھۆكۈمنى ئاھاب جەمەتىنىڭ ئۈستىگە يۈرگۈزگەن ۋاقتىدا، ئۇ يەھۇدادىكى ئەمەلدارلارنى ۋە ئاھازىيانىڭ خىزمىتىدە بولغان قېرىنداشلىرىنىڭ ئوغۇللىرىنى ئۇچرىتىپ، ئۇلارنى قويماي ئۆلتۈرۈۋەتتى. ⁹ يەھۇ ئاھازىيانىمۇ ئىزدىدى؛ كىشىلەر ئۇنى تۇتۇۋالدى (ئۇ سامارىيەگە يوشۇرۇنۇۋالغانىدى). ئۇلار ئۇنى يەھۇنىڭ ئالدىغا ئاپىرىپ ئۆلتۈردى. ئۇلار ئۇنى دەپنە قىلدى، چۈنكى كىشىلەر: «بۇ دېگەن پەرۋەردىگارنى چىن كۆڭلىدىن ئىزدىگەن يەھوشافاتنىڭ نەۋرىسىدۇر» دېگەنىدى. ئاھازىيانىڭ جەمەتىدە پادىشاھلىقنى قولغا ئالغۇدەك بىرەر ئادەم قالمىدى.

خاننىش ئاتالىيا يەھۇدا ئۈستىدىن ھۆكۈم سۈرىدۇ

¹⁰ ئەمدى ئاھازىيانىڭ ئانىسى ئاتالىيا ئوغلىنىڭ ئۆلگىنىنى كۆرگەندە، يەھۇدا جەمەتىدىكى بارلىق شاھ ئەسلىنى ئۆلتۈرۈشكە قوزغالدى. ¹¹ لېكىن پادىشاھنىڭ قىزى يەھوشېبىيات ⁽¹¹⁷⁾ ئۆلتۈرۈلۈش ئالدىدا تۇرغان پادىشاھنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ ئارىسىدىن ئاھازىيانىڭ ئوغلى يوشاشنى ئوغرىلىقچە ئېلىپ چىقىپ، ئۇنى ۋە كىندىك ئانىسىنى ياستۇق-كىرلىك ئامبىرىغا يوشۇرۇپ قويدى. شۇنداق قىلىپ پادىشاھ يەھورامنىڭ قىزى، (يەنى ئاھازىيانىڭ سىڭلىسى)، باش كاھىن يەھۇياداننىڭ خوتۇنى يەھوشېبىيات يوشاشنى ئاتالىيا ئۆلتۈرۈۋەتمەسۇن دەپ ئاتالىيادىن يوشۇرۇپ قويدى. ¹² ئاندىن كېيىن يوشاش ئۇلار بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ئالتە يىل يوشۇرۇنۇپ تۇردى؛ ئۇ چاغدا ئاتالىيا يەھۇدا زېمىنىدا سەلتەنەت قىلاتتى.

23

¹ يەتتىنچى يىلى، يەھويادا جاسارەتكە كېلىپ⁽¹¹⁸⁾، يەروھامنىڭ ئوغلى ئازارىيا، يەھوھانانىڭ ئوغلى ئىسمائىل، ئوبەدنىڭ ئوغلى ئازارىيا، ئادايانىڭ ئوغلى ماناسىياھ ۋە زىكرىنىڭ ئوغلى ئەلشافات قاتارلىق بىرقانچە يۈزبېشىنى چاقىرىپ ئۇلار بىلەن ئەھدە تۈزدى. ² ئۇلار يەھۇدا زېمىنىنى ئارىلاپ، يەھۇدادىكى ھەرقايسى شەھەرلەردىن لاۋىيلارنى ۋە ئىسرائىلدىكى چوڭ يولباشچىلارنى يىغدۇ؛ ئۇلار يېرۇسالېمغا كېلىشتى. ³ پۈتكۈل جامائەت خۇدانىڭ ئۆيىدە پادىشاھ بىلەن ئەھدىلەشتى. يەھويادا ئۇلارغا: – پادىشاھنىڭ ئوغلى پەرۋەردىگارنىڭ داۋۇتنىڭ ئەۋلادلىرى توغرىلىق ۋەدە قىلغىنىدەك چوقۇم سەلتەنەت قىلىدۇ. ⁴ مانا سىلەر قىلىشىڭلار كېرەك بولغان ئىش شۇكى: – شابات كۈنىدە پاسىبانلىق نۆۋىتى كەلگەن كاھىنلار بىلەن لاۋىيلارنىڭ ئۈچتىن بىرى ھەرقايسى دەرۋازىلارنى مۇھاپىزەت قىلسۇن؛ ⁵ ئۈچتىن بىرى پادىشاھ ئوردىسىنى، ئۈچتىن بىرى «ئۆل دەرۋازىسى»نى مۇھاپىزەت قىلسۇن؛ باشقىلارنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ ھويلىلىرىدا بولسۇن. ⁶ لېكىن كاھىنلار ھەم ۋەزىپە ئۆتەيدىغان لاۋىيلاردىن بۆلەك ھېچكىمنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرگۈزمىسۇن (كاھىن-لاۋىيلار پاك-مۇقەددەس دەپ ھېسابلانغاچقا كىرىشىگە بولىدۇ). باشقا خەلقنىڭ ھەربىرى پەرۋەردىگار ئۆزىگە بېكىتكەن جايلارنى كۆزەت قىلسۇن. ⁷ لاۋىيلارنىڭ ھەربىرى قولىغا قوراللىرىنى ئېلىپ پادىشاھنى ئوراپ تۇرسۇن؛ ئۆز مەيلىچە مۇقەددەس ئۆيىگە كىرىشكە ئۇرۇنغان ھەركىم ئۆلتۈرۈلسۇن؛ سىلەر پادىشاھ كىرىپ-چىقىپ يۈرگەندە ئۇنىڭ يېنىدىن ئايرىلماڭلار، – دېدى.

⁸ لاۋىيلار بىلەن يەھۇدالارنىڭ ھەممىسى كاھىن يەھويادانىڭ بارلىق تاپىلغانلىرىنى بەجا كەلتۈرۈشتى. لاۋىيلارنىڭ ھەربىرى شابات كۈنى نۆۋەتچىلىككە كىرگەن ۋە نۆۋەتچىلىكتىن چۈشكەنلەرنى ئۆز يېنىدا قالدۇرۇپ قالدى؛ چۈنكى كاھىن يەھويادا ھېچكىمنى نۆۋەتچىلىكتىن چۈشۈشكە قويمىدى. ⁹ ئاندىن يەھويادا كاھىن داۋۇت پادىشاھنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ساقاقلىق نەيزە ۋە قالقان-سىپارلىرىنى يۈزبېشىلارغا تارقىتىپ بەردى. ¹⁰ ئۇ

يەنە كۆپچىلىكنى، ھەربىرى قولغا ئۆز نەيزىسىنى تۇتقان ھالدا، ئىبادەتخانىنىڭ ئوڭ تەرىپىدىن تارتىپ سول تەرىپىگىچە، قۇربانگاھ بىلەن ئىبادەتخانىنى بويلاپ پادىشاھنىڭ ئەتراپىدا تۇرغۇزدى. ¹¹ ئاندىن ئۇلار شاھزادىنى ئېلىپ چىقىپ، ئۇنىڭ بېشىغا تاجنى كىيگۈزۈپ، ئۇنىڭغا گۇۋاھنامىلەرنى بېرىپ، ئۇنى پادىشاھ قىلدى؛ يەھويادا ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى خۇشبۇي ماي بىلەن ئۇنى مەسە قىلدى ۋە «پادىشاھ ياشىسۇن!» دەپ توۋلاشتى.

¹² ئاتالىيا خەلقلىرىنىڭ چېپىشىپ يۈرگەنلىكىنى ۋە پادىشاھنى تەرىپلەۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، كۆپچىلىكنىڭ ئارىسىغا كەلدى. ¹³ ئۇ قارىسا، مانا پادىشاھ ئۆيىنىڭ دەرۋازىسىدا، تۇرۇۋاتقان يېنىدا تۇراتتى؛ پادىشاھنىڭ يېنىدا ئەمەلدارلار بىلەن كانايچىلار تىزىلغانىدى، بارلىق يۇرتنىڭ خەلقى شادلىنىپ كاناي چېلىشاتتى، نەغمىچىلەر ھەرخىل سازلارنى چېلىپ، جامائەتنى باشلاپ مەدھىيە ئوقۇتۇۋاتاتتى. بۇنى كۆرگەن ئاتالىيا كىيىملىرىنى يىرتىپ: - ئاسىيلىق، ئاسىيلىق! - دەپ ۋارقىردى.

¹⁴ ئەمما يەھويادا كاھىن قوشۇنغا مەسئۇل بولغان يۈزبېشىلارنى چاقىرتىپ ئۇلارغا: - ئۇنى سەپلىرىڭلار ئوتتۇرىسىدىن سىرتقا چىقىرىۋېتىڭلار؛ كىمدەكىم ئۇنىڭغا ئەگەشسە قىلىچانلىقىنى، دەپ بۇيرۇدى. چۈنكى كاھىن: - ئۇنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى ئىچىدە ئۆلتۈرمەڭلار، دەپ ئېيتقاندى.

¹⁵ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئۇنىڭغا يول بوشتىپ بەردى ⁽¹¹⁹⁾؛ ئۇ ئوردىنىڭ «ئات دەرۋازىسى» بىلەن پادىشاھنىڭ ئوردىسىغا كىرگەندە لەشكەرلەر ئۇنى شۇ يەردە ئۆلتۈردى.

¹⁶ يەھويادا، پۈتكۈل جامائەت ۋە پادىشاھ بىرلىكتە: «پەرۋەردىگارنىڭ خەلقى بولايلى» دېگەن بىر ئەھدىنى تۈزۈشتى. ¹⁷ ئاندىن بارلىق خەلق بائالنىڭ بۇتخانىسىغا بېرىپ ئۇنى يۇزۇپ تاشلىدى؛ ئۇنىڭ قۇربانگاھلىرى بىلەن مەبۇدلىرىنى چېقىپ پارە-پارە قىلىپ، بائالنىڭ كاھىنى ماتتانى قۇربانگاھلارنىڭ ئالدىدا ئۆلتۈردى.

¹⁸ ئاندىن كېيىن يەھويادا كاھىن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى بارلىق مەسئۇلىيەتلەرنى لاۋىي قەبىلىسىنىڭ كاھىنلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇردى.

¹¹⁹ «ئۇنىڭغا يول بوشتىپ بەردى» دېگەننىڭ باشقا بىر خىل تەرجىمىسى: «ئۇنى قولغا ئالدى».

كاھىنلارنى بولسا، ئەسلىدە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆي ئىشلىرىغا ئۆۋەت بىلەن قاراشقا، پەرۋەردىگارغا ئاتاپ كۆيدۈرمە قۇربانلىق سۇنۇشقا داۋۇت تەيىنلىگەنىدى. ئۇلار قۇربانلىقلارنى داۋۇتنىڭ كۆرسەتمىلىرى بويىچە، خۇشال-خۇراملىق ئىچىدە نەغمە-ناۋا ئوقۇغان ھالدا مۇساغا تاپشۇرۇلغان تەۋرات-قانۇندا پۈتۈلگىنىدەك سۇنۇشقا مەسئۇل ئىدى. ¹⁹ يەھويادا يەنە پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ ھەرقايسى دەرۋازىلىرىغا دەرۋازىۋەنلەرنى تەيىنلىدىكى، ھەرقانداق ئىشلاردىن ناپاك قىلىنغان ئادەملەر كىرگۈزۈلمەيتتى. ²⁰ ئۇ يەنە يۈزبېشىلىرى، ئاقسۆڭەكلەر، خەلق ئىچىدىكى يولباشچىلار ۋە يۇرتنىڭ ھەممە خەلقىنى باشلاپ كېلىپ، پادىشاھنى پەرۋەردىگار ئۆيىدىن ئېلىپ چۈشۈپ، «يۇقىرىقى دەرۋازا» ئارقىلىق ئوردىغا ئەكىرىپ، پادىشاھلىق تەختىگە ئولتۇرغۇزدى. ²¹ يۇرتنىڭ بارلىق خەلقى شادلىناتتى؛ ئۇلار ئاتالىيانى قىلىچلاپ ئۆلتۈرگەندىن كېيىن، شەھەر تىنچ بولۇپ قالدى.

يوشاش (يەھوئاش) يەھۇداغا سەلتەنەت قىلدى

24

¹ يوشاش ⁽¹²⁰⁾ تەختكە چىققان چېغىدا يەتتە ياشتا ئىدى، ئۇ يېرۇسالېمدا قىرىق يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى زىبىياھ بولۇپ، بەئەر-شېبالىق ئىدى. ² يەھويادا كاھىن ھايات كۈنلىرىدە يوشاش پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلاتتى ⁽¹²¹⁾. ³ يەھويادا ئۇنىڭغا ئىككى خوتۇن ئېلىپ بەردى، ئۇ بىرقانچە ئوغۇل-قىز پەرزەنت كۆردى. ⁴ شۇنىڭدىن كېيىن يوشاش پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى قايتا ياسىتىش نىيىتىگە كەلدى، ⁵ ئۇ كاھىنلارنى ۋە لاۋىيلارنى يىغىپ ئۇلارغا: – خۇدايىڭلارنىڭ ئۆيىنى ئۆڭلىتىپ تۇرۇش ئۈچۈن يەھۇدا شەھەرلىرىگە بېرىپ، بارلىق ئىسرائىللاردىن يىللىق ئىئانە توپلاڭلار ⁽¹²²⁾؛ بۇ ئىشنى تېزدىن بېجىرىڭلار! – دېدى. لېكىن

¹²⁰ «يوشاش» «يەھوئاش» نىڭ باشقا شەكلى.

¹²¹ بۇ سۆزگە قارىغاندا، يوشاش يەھويادا ئۆلگەندىن كېيىن پەرۋەردىگارنىڭ يولىدىن چىقىپ كەتتى؛ ۋە دەرۋەقە شۇنداق بولدى («2تار»، 24: 17-27 نى كۆرۈڭ).

¹²² ياكى «ھەر يىلى خۇدايىڭلارنىڭ ئۆيىنى ئۆڭلىتىش ئۈچۈن... ئىسرائىللاردىن ئىئانە توپلاڭلار».

لاۋىيلار بۇ ئىشنى بېجىرىشكە ئانچە ئالدىراپ كەتمىدى. ⁶ بۇنى ئۇققان پادىشاھ باش كاھىن يەھويادانى چاقىرتىپ ئۇنىڭغا: «ئۆزلىرى نېمىشقا لاۋىيلارغا پەرۋەردىگارنىڭ قولى مۇسا ئىسرائىل جامائىتىگە خۇدانىڭ گۇۋاھلىقى ساقلاقلق چېدىر⁽¹²³⁾ ئۈچۈن بەلگىلىگەن باجنى⁽¹²⁴⁾ يەھۇدا ۋە يېرۇسالېمدىن ئېلىپ كېلىشكە بۇيرۇمىدىلا؟» - دېدى ⁷ (چۈنكى ئەسلىدە رەزىل خوتۇن ئاتالىيا ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى خۇدانىڭ ئۆيىگە بۆسۈپ كىرىپ، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى بارلىق مۇقەددەس بۇيۇملارنى ئېلىپ بائال بۇتلىرىغا ئاتاپ تەقدىم قىلىۋەتكەندى).

⁸ شۇنىڭ بىلەن پادىشاھ بۇيرۇق چۈشۈرۈپ، بىر ساندۇق ياسىتىپ پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ دەرۋازىسىنىڭ سىرتىغا قويغۇزدى؛ ⁹ ئاندىن: «خۇدانىڭ قولى مۇسا چۆلدە ئىسرائىللارنىڭ ئۈستىگە بېكىتكەن باجنى يىغىپ ئەكىلىپ پەرۋەردىگارغا تاپشۇرۇڭلار» دېگەن بىر ئۇقتۇرۇش يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېم تەۋەسىدە چىقىرىلدى. ¹⁰ بارلىق ئەمەلدارلار ۋە بارلىق خەلق خۇشال ھالدا باجنى ئەكىلىپ ساندۇق تولغۇچە ئۇنىڭغا تاشلىدى. ¹¹ لاۋىيلار پۇل ساندۇقىنى پادىشاھ بۇ ئىشقا مەسئۇل قىلغان كىشىنىڭ ئالدىغا ئەكەلگەندە، ئۇلار باج پۇلىنىڭ كۆپ چۈشكەنلىكىنى كۆرسە، ئاندىن پادىشاھنىڭ كاتىپى بىلەن باش كاھىننىڭ ئادىمى كېلىپ پۇل ساندۇقىنى ئۆگتۈرۈپ قۇرۇقدىغاندىن كېيىن، يەنە ئەسلى ئورنىغا ئاپىرىپ قوياتتى. ھەركۈنى شۇنداق بولۇپ تۇردى؛ ناھايىتى كۆپ پۇل يىغىلدى. ¹² پادىشاھ بىلەن يەھويادا پۇلنى پەرۋەردىگار ئۆيىدىكى ئىش بېجىرگۈچىلەرگە تاپشۇردى؛ ئۇلار بۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئوڭشاش ۋە ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن تاشچىلار بىلەن ياغاچچىلارنى، تۆمۈرچىلەر بىلەن مىسكەرلەرنى ياللىدى. ¹³ ئىشلەمچىلەر توختىماي ئىشلىدى، ئوڭشاش ئىشى ئۇلارنىڭ قولىدا ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلدى؛ شۇنداق قىلىپ ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئەسلىدىكى ئۆلچەم-لاھىيەسى بويىچە ياسىدى، شۇنداقلا ئۇنى تولىمۇ پۇختا قىلىپ ياساپ چىقتى. ¹⁴ ئۇلار ئىشنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئېشىپ

¹²³ «خۇدانىڭ گۇۋاھلىقى ساقلاقلق چېدىر» ياكى «ھۆكۈم-گۇۋاھلىق چېدىرى» — «ئىبادەت چېدىرى» نىڭ باشقا بىر ئاتالغۇسى.

¹²⁴ مۇسانىڭ بۇ بۇيرۇقى توغۇرلۇق «مىس»، 11:30-16 نى كۆرۈڭ.

قالغان پۇلنى پادىشاھ بىلەن يەھۇياداننىڭ ئالدىغا ئەكىلىپ تاپشۇردى. ئۇلار بۇنىڭ بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيى ئۈچۈن ھەرخىل ئەسۋاب-بۇيۇملارنى، جۈملىدىن ئىبادەت خىزمىتىدىكى ھەرخىل بۇيۇملار، كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارغا مۇناسىۋەتلىك قاچا-قۇچا، قازان-تەخسىلەر ۋە ھەرخىل ئالتۇن-كۈمۈش باشقا بۇيۇملارنى ياساتتى. يەھۇياداننىڭ بارلىق كۈنلىرىدە، ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە كۆيدۈرمە قۇربانلىقنى دائىم سۇنۇپ تۇردى.

¹⁵ يەھۇيادا قېرىپ، ياشايدىغان يېشى توشۇپ ئۆلدى؛ ئۇ ئۆلگەن چاغدا بىر يۈز ئوتتۇز ياشتا ئىدى. ¹⁶ ئۇلار ئۇنى «داۋۇت شەھىرى» دە پادىشاھلار قاتارىدا دەپنە قىلدى، چۈنكى ئۇ ئىسرائىلغا ھەم خۇداغا ۋە ئۇنىڭ ئۆيىگە نىسبەتەن ناھايىتى چوڭ تۆھپە كۆرسەتكەنىدى. ¹⁷ يەھۇيادا ئۆلگەندىن كېيىن يەھۇدادىكى يولباشچىلار پادىشاھنىڭ ئالدىغا كېلىپ ئۇنىڭغا باش ئۇردى؛ پادىشاھ ئۇلار كۆرسەتكەن مەسلىھەتنى ماقۇل كۆردى. ¹⁸ ئۇلار ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن ۋاز كېچىپ، ئاشىراھ ۋە بۇتلارنىڭ قۇللۇقىغا كىرىشتى. ئۇلارنىڭ بۇ گۇناھى سەۋەبلىك خۇدانىڭ غەزىپى يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېمدىكىلەرنىڭ بېشىغا كەلدى. ¹⁹ شۇنداق بولسىمۇ، پەرۋەردىگار ئۇلارنى ئۆزىگە ياندۇرۇش ئۈچۈن يەنىلا ئۇلارنىڭ ئارىسىغا پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتى؛ بۇ پەيغەمبەرلەر گەرچە ئۇلارنى ئاگاھلاندۇرغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار يەنىلا قۇلاق سالمايدى. ²⁰ ئۇ چاغدا خۇدانىڭ روھى باش كاھىن يەھۇياداننىڭ ئوغلى زەكەرىياغا چۈشتى، ئۇ خەلقنىڭ ئالدىدا ئۆرە تۇرۇپ ئۇلارغا: «خۇدا مۇنداق دەيدۇ: «سەلەر نېمىشقا پەرۋەردىگارنىڭ ئەمىرلىرىگە خىلاپلىق قىلىسىلەر؟ سەلەر ھېچ راۋاجلىق كۆرمىسىلەر، چۈنكى سەلەر پەرۋەردىگاردىن ۋاز كەچتىڭلار ۋە ئۇمۇ سەلەردىن ۋاز كەچتى»، - دېدى.

²¹ خالايق زەكەرىيانى ئۆلتۈرۈشكە قەستلىدى؛ ئاخىر ئۇلار ئۇنى پادىشاھنىڭ ئەمرى بويىچە پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ ھويلىسىدا چالما-كېسەك قىلىپ ئۆلتۈرۈۋەتتى. ²² پادىشاھ يوشاش زەكەرىيانىڭ ئاتىسى يەھۇياداننىڭ ئۆزىگە كۆرسەتكەن شەپقىتىنى ياد ئەتمەك تۈگۈل، ئەكسىچە ئۇنىڭ ئوغلىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى. زەكەرىيا جان ئۇزۇش ئالدىدا: «پەرۋەردىگار بۇ ئىشنى نەزىرىگە ئېلىپ، ئۇنىڭ ھېسابىنى ئالسۇن!» - دېدى.

²³ شۇ يىلنىڭ ئاخىرىدا سۈرىيەنىڭ قوشۇنى يوناڭشا ھۇجۇم قىلىپ كەلدى؛ ئۇلار يەھۇداغا ۋە يېرۇسالېمغا تاجاۋۇز قىلىپ كىرىپ، خەلق ئىچىدىكى يولباشچىلارنى ئۆلتۈرۈپ، ئۇلاردىن ئالغان پۈتۈن ئۇرۇش غەنىمەتلىرىنى دەمەشق پادىشاھىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ باردى. ²⁴ دەرۋەقە سۈرىيە قوشۇنىدىن پەقەت ئاز بىر قىسىم ئەسكەرلەر كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن يەھۇدالار ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگاردىن ۋاز كەچكەنلىكى ئۈچۈن پەرۋەردىگار چوڭ بىر قوشۇننى ئۇلارنىڭ قولىغا تاپشۇردى؛ ئۇلار يوناڭشا جازا ئىجرا قىلدى. ²⁵ سۈرىيەلەر يوناڭشنى تاشلاپ كەتكەن چاغدا (چۈنكى ئۇ قاتتىق ئاغرىپ قالغانىدى ¹²⁵) ئۇنىڭ ئۆز خىزمەتكارلىرى باش كاھىن يەھوياداننىڭ ئوغلىنىڭ قېنى ¹²⁶ ئۈچۈن ئىنتىقام ئېلىش كېرەك دەپ ئۇنى قەستلىدى؛ ئۇلار ئۇنى كارىۋىتىدىلا ئۆلتۈرۈۋەتتى. ئۇ شۇ يول بىلەن ئۆلدى؛ كىشىلەر ئۇنى داۋۇت شەھىرىدە دەپنە قىلغىنى بىلەن، بىراق پادىشاھلارنىڭ قەبرىستانلىقىغا دەپنە قىلمىدى. ²⁶ ئۇنى قەستلىگەنلەر مۇنۇلار: — ئاممونى ئايال شىمىياتىنىڭ ئوغلى زاباد بىلەن مونابىي ئايال سىمىرىتىنىڭ ئوغلى يەھوزاباد ئىدى. ²⁷ يوناڭشنىڭ ئوغۇللىرى، ئۇنىڭغا قارىتىلغان قاتتىق ۋە نۇرغۇن ئاگاھ بېشارەتلەر، شۇنداقلا ئۇنىڭ خۇدانىڭ ئۆيىنى يېڭىلاشتىن سېلىشقا دائىر ئىشلىرى «پادىشاھلارنىڭ تەزكىرىلىرى» ¹²⁷ دېگەن كىتابنىڭ ئىزاھلىرىغا پۈتۈلگەندۇر. يوناڭشنىڭ ئوغلى ئامازىيا ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

ئامازىيا يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

25

¹ ئامازىيا تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە بەش ياشتا ئىدى، ئۇ يېرۇسالېمدا يىگىرمە توققۇز يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى يەھونادان بولۇپ، يېرۇسالېملىق ئىدى. ² ئامازىيا پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە توغرا بولغان ئىشلارنى قىلدى، لېكىن ¹²⁵ ياكى «چۈنكى ئېغىر كېسەلگە چۈشكەندى». بەزى تەرجىمانلار «چۈنكى ئۇ ئېغىر يارىلاندى» دەپ تەرجىمە قىلغىنى بىلەن، ئىبرانىي تېكىستتە ئېغىر بىر كېسەل كۆرسىتىلىدۇ. ¹²⁶ ياكى «ئوغۇللىرىنىڭ قېنى». ¹²⁷ «پادىشاھلارنىڭ تەزكىرىلىرى» — تەۋراتتىكى «پادىشاھلار» دېگەن كىتاب ئەمەس. چۈنكى تىلغا ئېلىنغان تەپسىلاتلار شۇ كىتابتا تېپىلمايدۇ.

پۈتۈن كۆڭلى بىلەن قىلمىدى. ³ ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇ پادىشاھلىقىنى مۇستەھكەملىۋالغاندىن كېيىن پادىشاھ ئاتىسىنى ئۆلتۈرگەن خىزمەتكارلىرىنى تۇتۇپ ئۆلتۈردى. ⁴ لېكىن مۇساغا چۈشۈرۈلگەن قانۇن كىتابىدا پەرۋەردىگارنىڭ: «نە ئاتىلارنى ئوغۇللىرى ئۈچۈن ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىشقا بولمايدۇ نە ئوغۇللىرىنى ئاتىلىرى ئۈچۈن ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىشقا بولمايدۇ، بەلكى ھەربىرى ئۆز گۇناھى ئۈچۈن ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلىنسۇن» دەپ پۈتۈلگەن ئەمرى بويىچە، ئۇ ئۆلتۈرگىچىلەرنىڭ بالىلىرىنى ئۆلۈمگە مەھكۇم قىلمىدى.

⁵ ئامازىيا يەھۇdalارنى يىغىپ، جەمەتلىرىگە قاراپ پۈتۈن يەھۇdalارنى ۋە بىنيامينلارنى مىڭبېشى ۋە يۈزبېشلار ئاستىغا بېكىتتى؛ ئۇ ئۇلاردىن يىگىرمە ياشتىن ئاشقانلارنىڭ سانىنى ئېلىۋىدى، جەڭگە چىقالايدىغان، قولىغا نەيزە ۋە قالقان ئالالايدىغان خىل لەشكەردىن ئۈچ يۈز مىڭ ئادەم چىقتى. ⁶ ئۇ يەنە بىر يۈز تالانت كۈمۈش ⁽¹²⁸⁾ سەرپ قىلىپ ئىسرائىلدىن يۈز مىڭ باتۇر جەڭچى ياللىۋالدى.

⁷ لېكىن خۇدانىڭ بىر ئادىمى ئۇنىڭ ئالدىغا كېلىپ: - ئى پادىشاھىم، ئىسرائىل قوشۇنىنى ئۆزلىرى بىلەن بىللە بارغۇزمىغايلار؛ چۈنكى پەرۋەردىگار ئىسرائىللار ياكى ئەفرائىمىيلارنىڭ ھېچقايسىسى بىلەن بىللە ئەمەس. ⁸ ھەتتا سىلى چوقۇم شۇنداق قىلىمەن، باتۇرانە كۈرەش قىلىمەن دېسىلىمۇ، خۇدا ئۆزلىرىنى دۈشمەن ئالدىدا يىقتىدۇ، چۈنكى خۇدا ئىنسانغا ياردەم بېرىشكە قادىردۇر، ئىنساننى يىقتىشقىمۇ قادىردۇر، دېدى.

⁹ ئامازىيا خۇدانىڭ ئادىمىگە: - ئەمىسە مەن ئىسرائىلنىڭ ياللانما قوشۇنىغا بەرگەن يۈز تالانت كۈمۈشنى قانداق قىلىسام بولىدۇ؟ - دەپ سورىۋىدى، خۇدانىڭ ئادىمى ئۇنىڭغا: - پەرۋەردىگار ئۆزلىرىگە بۇنىڭدىنمۇ زىيادە كۆپ بېرىشكە قادىردۇر، دەپ جاۋاب بەردى.

¹⁰ شۇنىڭ بىلەن ئامازىيا ئەفرائىمدىن ئۆزىگە كەلتۈرۈلگەن ياللانما قوشۇنىنى ئايرىپ چىقىپ، ئۆيلىرىگە قايتۇرۇۋەتتى؛ شۇ سەۋەبتىن ئۇلار يەھۇdalارغا بەك غەزەپلىنىپ، قاتتىق قەھر ئىچىدە ئۆيلىرىگە قايتىپ كېتىشتى. ¹¹ ئامازىيا

¹²⁸ 100 تالانت كۈمۈش بەلكىم 3400 كىلوگرام كۈمۈش بولۇشى مۇمكىن.

جاسارىتىنى ئۇرغۇتۇپ⁽¹²⁹⁾، ئۆزىنىڭ خەلقىنى باشلاپ «شور ۋادىسى»غا بېرىپ سېئىرلاردىن⁽¹³⁰⁾ ئون مىڭ ئادەمنى يوقاتتى. ¹² يەھۇدلار يەنە ئون مىڭ ئادەمنى تىرىك تۇتۇۋېلىپ، تىك يارىنىڭ لېۋىغا ئاپىرىپ، ياردىن ئىتتىرىۋىدى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى پارە-پارە قىلىنىپ تاشلاندى. ¹³ ھالبۇكى، ئامازىيا ئۆزى بىلەن بىللە جەڭ قىلىشقا رۇخسەت قىلماي قايتۇرۇۋەتكەن ياللانىما ئەسكەرلەر سامارىيەدىن بەيت-ھورۇنغىچە بولغان يەھۇدانىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىگە ھۇجۇم قىلىپ كىرىپ ئۈچ مىڭ ئادەمنى قىرىپ تاشلىدى ھەم نۇرغۇن مال-مۈلۈكنى بۇلاپ كەتتى.

¹⁴ لېكىن شۇنداق بولدىكى، ئامازىيا ئېدومىيلارنى مەغلۇپ قىلىپ قايتىپ كەلگەن چاغدا ئۇ سېئىرلارنىڭ بۆتلىرىنىمۇ ئېلىپ كېلىپ، ئۇلارنى ئۆزى ئۈچۈن مەيۇد قىلىپ، ئۇلارغا باش ئوردى ۋە ئۇلارغا خۇشبۇي ياقىتى ⁽¹³¹⁾. ¹⁵ شۇ سەۋەبتىن پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى ئامازىياغا قوزغالدى، ئۇ ئۆزىنىڭ ئالدىغا بىر پەيغەمبەرنى ئەۋەتتى. پەيغەمبەر ئۇنىڭغا: «ئۆز خەلقىنى سېنىڭ قولىڭدىن قۇتقۇزالمىغان بۇ خەلقنىڭ ئىلاھلىرىنى زادى نېمە دەپ ئىزدەيسەن؟» – دېدى. ¹⁶ ۋە شۇنداق بولدىكى، ئۇ پادىشاھقا تېخى سۆز قىلىۋاتقاندا، پادىشاھ ئۇنىڭغا: «بىز سېنى پادىشاھنىڭ مەسلىھەتچىسى قىلىپ تىكلىگەنمۇ؟ قوي، بۇ گېپىڭنى! ئۆلگۈڭ كەلدىمۇ نېمە؟» – دېدى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر گەپتىن توختىدى-دە، يەنە: «بۇ ئىشنى قىلغىنىڭ ھەم نەسىھىتىمگە قۇلاق سالغىنىڭ ئۈچۈن پەرۋەردىگار سېنى يوقىتىشنى قارار قىلدى، دەپ بىلىمەن،» – دېدى.

¹⁷ شۇنىڭدىن كېيىن ئامازىيا مەسلىھەتلىشىپ، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يەھۇنىڭ نەۋرىسى، يەھوئاهازنىڭ ئوغلى يوئاشنىڭ ئالدىغا ئەلچىلەرنى ماڭدۇرۇپ: «قېنى، جەڭ مەيدانىدا يۈز تۇرانە كۆرۈشەيلى» دېدى. ¹⁸ ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى يوئاش يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئامازىياغا ئەلچى ئەۋەتىپ مۇنداق سۆزلەرنى يەتكۈزدى: «لىۋاندىكى تىكەن لىۋاندىكى كېدەر

¹²⁹ ياكى «ئۆزىنى كۈچەيتىپ...».

¹³⁰ «سېئىر» ئېدومنىڭ ئىككىنچى ئىسمى.

¹³¹ ياكى «ئۇلارغا قۇربانلىقلارنى كۆيدۈردى».

دەرىخىگە سۆز ئەۋەتىپ: «ئۆز قىزىڭنى ئوغلۇمغا خوتۇنلۇققا بەرگىن!»
 — دېدى. لېكىن لىۋاندىكى بىر ياۋايى ھايۋان ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، تىكەننى
 دەسسەۋەتتى.

¹⁹ سەن دەرۋەقە ئېدومنىڭ ئۈستىدىن غەلىبە قىلدىڭ؛ كۆڭلۈڭدە ئۆز-
 ئۆزۈڭدىن مەغرۇرلىنىپ يايىراپ كەتتىڭ. ئەمدى ئۆيۈڭدە قالغىنىڭ ياخشى؛
 نېمىشقا بېشىڭغا كۈلپەت كەلتۈرۈپ، ئۆزۈڭنى ۋە ئۆزۈڭ بىلەن يەھۇدانى بالاغا
 يىقتىسەن؟»⁽¹³²⁾.

²⁰ ئەمما ئامازىيا قۇلاق سالمدى. بۇ ئىش خۇدادىن كەلدى؛ چۈنكى ئۇلار
 ئېدومنىڭ ئىلاھلىرىنى ئىزدىگەندى، خۇدا ئۇلارنى يوشۇشنىڭ قولىغا چۈشسۇن
 دەپ ئەنە شۇنداق ئورۇنلاشتۇرغانىدى. ²¹ شۇنىڭ بىلەن ئىسرائىل پادىشاھى
 يوشاش جەڭگە ئاتلىنىپ چىقتى؛ ئىككى تەرەپ، يەنى ئۇ يەھۇدا پادىشاھى
 ئامازىيا بىلەن بەيت-شەمەشتە، جەڭ مەيدانىدا يۈز تۈرانە ئۇچراشتى.
²² يەھۇدانىڭ ئادەملىرى ئىسرائىلنىڭ ئادەملىرى تەرىپىدىن تىرىپىرەن
 قىلىنىپ، ھەربىرى ئۆز ئۆيىگە قېچىپ كەتتى.

²³ ئىسرائىل پادىشاھى يوشاش بەيت-شەمەشتە يەھوناھازنىڭ⁽¹³³⁾ نەۋرىسى،
 يوشاشنىڭ ئوغلى يەھۇدا پادىشاھى ئامازىيانى ئەسىر قىلىپ يېرۇسالېمغا
 ئېلىپ باردى؛ ۋە ئۇ يېرۇسالېمنىڭ سېپىلىنىڭ ئەفرائىم دەرۋازىسىدىن تارتىپ
 بۇرجەك دەرۋازىسىغىچە بولغان تۆت يۈز گەزلىك⁽¹³⁴⁾ بىر بۆلىكىنى ئۆرۈۋەتتى.
²⁴ ئۇ خۇدانىڭ ئۆيىدە، ئوبەد-ئېدوم مەسئۇل بولۇپ ساقلاۋاتقان ۋە
 پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىكى خەزىنىدىن تېپىلغان بارلىق ئالتۇن-كۈمۈش،
 قاچا-قۇچىلارنى بۇلىۋالدى ۋە كېپىللىك سۈپىتىدە بىرنەچچە تۇتقۇنى ئېلىپ

¹³² يەھوناھاز ئېيتقان تەمسىلنىڭ ئومۇمىي مەنىسى: «سەن پەقەت بىر تىكەندۈرسەن، ئۆزۈم
 كېدىردەك ئۇلۇغ ئادەممەن، ئۆزۈڭگە ئۈنچۈللا ئىشىنىپ كەتتە. سېنىڭ ئۇلۇغ پىلانىڭ ھەرتۈرلۈك
 تاسادىپىلىقتىن مەغلۇپ بولۇشى مۇمكىن» دېگەندەك. گەرچە يەھوناھاز پادىشاھى «بۇتپەرەس
 كاپىر» دەپ ھېسابلىغىلى بولسىمۇ، مۇشۇ يەردە ئۇنىڭ نەسەبىتى توغرا ئىدى.

¹³³ «يەھوناھاز» — «ئاھازىيا» نىڭ باشقىچە ئىپادىلىنىشى. بۇ يەھوناھاز (ئاھازىيا) يەھۇدا
 پادىشاھى، 25-ئايەتتىكى «يەھوناھاز» ئەمەس.

¹³⁴ تەۋراتتا «گەز» (ياكى «جەينەك») قولنىڭ جەينەكتىن بارماقنىڭ ئۈچىغىچە بولغان ئۇزۇنلۇقى،
 يەنى 0.454 مېتر ئۇزۇنلۇق ئىدى.

سامارىيەگە يېنىپ كەتتى. ²⁵ ئىسرائىل پادىشاھى يەھوئاهاننىڭ ئوغلى يوناڭ ئۆلگەندىن كېيىن، يوناڭنىڭ ئوغلى، يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئامازىيا ئون بەش يىل ئۆمۈر كۆردى. ⁽¹³⁵⁾

²⁶ ئامازىيانىڭ قالغان ئەمەللىرى بولسا، مانا ئۇلارنىڭ ھەممىسى باشتىن ئاخىرىغىچە «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى» دا ⁽¹³⁶⁾ پۈتۈلگەن ئەمەسمىدى؟

²⁷ ئامازىيا پەرۋەردىگاردىن ۋاز كەچكەندىن باشلاپلا يېرۇسالېمدا بەزىلەر ئۇنى قەستلەشكە كىرىشكەندى؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ لاقىش شەھىرىگە قېچىپ كەتتى؛ لېكىن قەستلىگۈچىلەر كەينىدىن لاقىشقا ئادەم ئەۋەتىپ، ئۇ يەردە ئۇنى ئۆلتۈردى.

²⁸ ئاندىن ئۇلار ئۇنى ئاتلارغا ئارتىپ يېرۇسالېمغا ئېلىپ باردى. ئۇ يېرۇسالېمدا ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا «يەھۇدانىڭ شەھىرى» دە ⁽¹³⁷⁾ دەپنە قىلىندى.

ئۆزىيا يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

26

¹ يەھۇدانىڭ بارلىق خەلقى ئۇنىڭ ئون ئالتە ياشقا كىرگەن ئوغلى ئۆزىيانى ⁽¹³⁸⁾ تىكلەپ، ئۇنى ئاتىسى ئامازىيانىڭ ئورنىدا پادىشاھ قىلدى ² (پادىشاھ ئاتىسى ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۆخلىغاندىن كېيىن، ئېلات شەھىرىنى قايتىدىن ياساپ، يەھۇداغا يەنە تەۋە قىلغۇچى دەل ئۆزىيا ئىدى ⁽¹³⁹⁾).

¹³⁵ 23- ئايەتتىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

¹³⁶ «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى» — مۇمكىنچىلىكى باركى، بۇ كىتاب تەۋراتتىكى «پادىشاھلار» دۇر.

¹³⁷ «يەھۇدانىڭ شەھىرى» بەلكىم «داۋۇتنىڭ شەھىرى» نى كۆرسىتىدۇ. «2 پاد.» 20:14 نى كۆرۈڭ.

¹³⁸ «ئۆزىيا» — باشقا شەكلى «ئامازىيا». «2 پاد.» 21:14 نى كۆرۈڭ.

¹³⁹ ياكى «ئاتىسى ئۆز ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ ئارىسىدا ئۆخلىغاندىن كېيىن ئۆزىيا ئېلات شەھىرىنى ياساپ يەھۇداغا يەنە تەۋە قىلدى».

³ ئۆزىيا تەختكە چىققان چېغدا ئون ئالتە ياش ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا جەمئىي ئەللىك ئىككى يىل پادىشاھلىق قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى يەكوليا بولۇپ، يېرۇسالېملىق ئىدى. ⁴ ئۇ ئاتىسى ئامازىيانىڭ بارلىق قىلغانلىرىدەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلدى.

⁵ خۇدا بەرگەن ئالامەت كۆرۈنۈشلەر بىلەن يورۇتۇلغان زەكەرىيا ئۆزىياغا تەلىم بەرگەچكە، ئۇ ھايات ۋاقتىدا ئۆزىيا خۇدانى ئىزدىدى؛ ۋە ئۇ پەرۋەردىگارنى ئىزدىگەن كۈنلەردە خۇدا ئۇنىڭ ئىشلىرىنى راۋان قىلدى. ⁶ ئۇ چىقىپ فىلىستىيەلەرگە ھۇجۇم قىلدى ۋە گاتنىڭ سېپىلىنى، جابنەھنىڭ سېپىلىنى ۋە ئاشدودنىڭ سېپىلىنى چاقتۇرۇۋەتتى. يەنە ئاشدود ئەتراپىدا، شۇنداقلا فىلىستىيەلەر ئارىسىدا بىرنەچچە شەھەر بەرپا قىلدى. ⁷ خۇدا ئۇنىڭ فىلىستىيەلەر ۋە گۇز-بانالدا تۇرۇۋاتقان ئەرەبلەر بىلەن ماڭولارغا قارشى ئۇرۇشقا ياردەم بەردى. ⁸ ئاممونيىلار ئۆزىياغا ئۇلپان تۆلىدى؛ ئۆزىيا تولىمۇ قۇدرەتلىك بولۇپ، نام-شۆھرىتى تاكى مىسىرنىڭ چېگرىسىغىچە تارقالدى. ⁹ ئۆزىيا يېرۇسالېمدىكى «بۇرجەك دەرۋازىسى» دا، «جىلغا دەرۋازىسى» دا ۋە سېپىلنىڭ قايرىلىدىغان يېرىدە مۇنارلار سالىدى ۋە ئۇلارنى ئاجايىپ مۇستەھكەم قىلدى. ¹⁰ ئۇ يەنە چۆللەردە بىرمۇنچە كۆزەت مۇنارلىرىنى سالغۇزدى ۋە كۆپ قۇدۇقلارنى كوللاتى؛ چۈنكى ئۇنىڭ شەفەلاھ تۈزلەڭلىكىدە ۋە ئېگىزلىكتە نۇرغۇن چارۋىسى بار ئىدى؛ ئۇ يەنە تېرىقچىلىققا ئامراق بولغاچقا، تاغلاردا ۋە ئېتىز-باغلاردا ⁽¹⁴⁰⁾ نۇرغۇن باغۋەنلەرنى ۋە ئۈزۈمچىلەرنى ياللاپ ئىشلەتتى.

¹¹ ئۆزىيانىڭ يەنە ئۇرۇشقا ماھىر قوشۇنى بار ئىدى. قوشۇن كاتىپ جەئىيەل ۋە ئەمەلدار مائىسپاھ ئېنىقلىغان سانغا ئاساسەن قىسىم-قىسىملار بويىچە بۆلۈنۈپ، پادىشاھنىڭ سەردارلىرىدىن بىرى بولغان ھانانىيانىڭ يېتەكچىلىكى ئاستىدا سەپ بولۇپ جەڭگە چىقاتتى. ¹² بۇ باتۇر جەڭچىلەر ئىچىدىكى ھەرقايسى جەمەت باشلىرى جەمئىي ئىككى مىڭ ئالتە يۈز كىشى ئىدى. ¹³ ئۇلارنىڭ يېتەكچىلىكى ئاستىدىكى قوشۇن جەمئىي ئۈچ يۈز يەتمىش يەتتە مىڭ بەش يۈز بولۇپ، ھەممىسى ئىشتا قابىل، جەڭدە ماھىر ئىدى، ئۇلار پادىشاھقا ياردەملىشىپ دۈشمەنگە ھۇجۇم قىلالايتتى. ¹⁴ ئۆزىيا پۈتكۈل

¹⁴⁰ ياكى «كارمەلدە». ئەمما كارمەل شىمالىي پادىشاھلىقتا.

قوشۇنىدىكى لەشكەرلىرىنى قالغان، نەيزە، دوپۇلغا، ساۋۇت، ئوقيا ۋە سالغىلار بىلەنمۇ قوراللاندىرغانىدى. ¹⁵ ئۇ يەنە يېرۇسالېمدا ئۇستىلار ئىجاد قىلغان ئوق بېشى ۋە يوغان تاشلارنى ئاتقۇچى ئۈسكۈنىلەرنى ياسىتىپ، ئۇلارنى سىپىل مۇنارلىرىغا ۋە بۇرجەكلىرىگە ئورۇنلاشتۇرغانىدى. ئۇنىڭ نام-شۆھرىتى يىراق-يىراقلارغا كەتكەنىدى، چۈنكى ئۇ ئالامەت ياردەملەرگە ئېرىشكەچكە، كارامەت قۇدرەت تاپقاندى.

¹⁶ لېكىن ئۇ كۈچەيگەندىن كېيىن، مەغرۇرلىنىپ كەتتى ۋە بۇ ئىش ئۇنى ھالاكەتكە ئېلىپ باردى. ئۇ خۇداسى پەرۋەردىگارغا ئىتائەتسىزلىك قىلىپ، خۇشبۇيگاھ ئۈستىدە خۇشبۇي ياقىمەن دەپ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىردى. ¹⁷ كاھىن ئازاريا بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ باشقا كاھىنلىرىدىن سەكسەن ئەزىمەت ئۇنىڭ ئارقىدىن كىردى؛ ¹⁸ ئۇلار پادىشاھ ئۇزىيانى توسۇپ: - ئى ئۇزىيا، پەرۋەردىگارغا خۇشبۇي يېقىش ساڭا تەۋە ئىش ئەمەس، بەلكى خۇشبۇي يېقىشقا مۇقەددەس خىزمەتكە ئاتالغان كاھىنلار بولغان، ھارۇننىڭ ئەۋلادلىرىغا مەنسۇپتۇر؛ مۇقەددەس خانىدىن چىققىن، چۈنكى ئىتائەتسىزلىك قىلىپ قويدۇڭ؛ سەن خۇدا پەرۋەردىگاردىن ئىززەت تاپالمايدىغان بولۇپ قالسىەن، دېدى.

¹⁹ ئۇزىيا قاتتىق غەزەپلەندى؛ ئۇ خۇشبۇي ياقىلى تۇرغان ھالەتتە، قولىدا بىر خۇشبۇيداننى تۇتۇپ تۇراتتى؛ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى خۇشبۇيگاھنىڭ يېنىدا تۇرۇپ كاھىنلارغا غەزەپلىنىۋاتقان چاغدا، كاھىنلارنىڭ ئالدىدىلا ئۇنىڭ پىشانىسىغا ماخاۋ ئۆرلەپ چىقتى. ²⁰ باش كاھىن ئازاريا بىلەن باشقا كاھىنلار قارىسا، مانا، بىردىنلا ئۇنىڭ پىشانىسىغا ماخاۋ ئۆرلەپ چىققانىدى؛ ئۇلار دەرھال ئۇنى چىقىرىۋېتىشكە ئىتتەردى؛ ئۇ ئۆزىمۇ چىقىپ كېتىشكە ئالدىرىدى، چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇنى ئۇرغانىدى. ²¹ پادىشاھ ئۇزىيانى تاكى ئۆلگۈچە ماخاۋ كېسىلى چىرمىۋالدى؛ ئۇ ماخاۋ كېسىلى بولغاچقا، ئايرىم بىر ئۆيدە تۇردى؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىشتىن مەھرۇم قىلىندى ⁽¹⁴¹⁾. ئۇنىڭ ئوغلى يوتام ئوردىنىڭ ئىشلىرىنى باشقۇرۇپ،

¹⁴¹ ماخاۋ كېسىلىگە گىرىپتار بولغانلار «ناپاك» دەپ ھېسابلىنىپ، مۇقەددەس ئىبادەتخانىغا كىرىشكە قەتئىي رۇخسەت قىلىنمايتتى.

يۇرت سورىدى. ²² ئۆزىنىڭ باشقا ئەمەللىرى بولسا باشتىن ئاخىرىغىچە ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا پەيغەمبەر تەرىپىدىن يېزىپ قالدۇرۇلغاندۇر. ²³ ئۆزىنىڭ ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۆخلىدى؛ بەزىلەر: «ئۇ ماخاۋ بولغان ئادەم» دېگەچكە، ئۇ ئاتا-بوۋىلىرى قاتارىدا ياتقۇزۇلغان بولسىمۇ، پادىشاھلار قەبرىستانلىقىغا تەۋە چەترەك بىر يەرلىككە دەپنە قىلىندى. ئاندىن ئوغلى يوتام ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

يوتام يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

27

¹ يوتام تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە بەش ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا ئون ئالتە يىل سەلتەنەت قىلدى؛ ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى يەرۇشا بولۇپ، زادوكنىڭ قىزى ئىدى. ² ئۇ ئاتىسى ئۆزىنىڭ بارلىق قىلغانلىرىدەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلدى (لېكىن ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ مۇقەددەس خانىسىغا كىرمىدى). لېكىن خەلق يەنىلا بۇزۇق ئىشلارنى قىلىۋەردى.

³ پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ يۇقىرىقى دەۋۋازىسىنى ياساتقۇچى يوتام ئىدى؛ ئۇ يەنە ئوفەلدىكى ⁽¹⁴²⁾ سېپىلدىمۇ نۇرغۇن قۇرۇلۇشلارنى قىلدى. ⁴ ئۇ يەھۇدانىڭ تاغلىق رايونىدا شەھەرلەرنى بىنا قىلدى، ئورمانلىقلاردىمۇ قەلئە-قورغانلار ۋە كۆزەت مۇنارلىرىنى ياساتتى. ⁵ ئۇ ئاممىنىيىلارنىڭ پادىشاھى بىلەن ئۇرۇش قىلىپ ئۇلارنى يەڭدى؛ شۇ يىلى ئاممىنىيىلار ئۇنىڭغا ئۈچ تالانت كۈمۈش ⁽¹⁴³⁾، مىڭ توننا ⁽¹⁴⁴⁾ بۇغداي، مىڭ توننا ⁽¹⁴⁵⁾ ئارپا ئۆلپان بەردى؛ ئاممىنىيىلار ئىككىنچى ۋە ئۈچىنچى يىلىمۇ ئۇنىڭغا ئوخشاش ئۆلپان ئېلىپ كەلدى. ⁶ يوتام خۇداسى پەرۋەردىگار ئالدىدا يوللىرىنى توغرا قىلغىنى ئۈچۈن قۇدرەت تاپتى.

⁷ يوتامنىڭ قالغان ئىشلىرى، جۈملىدىن قىلغان جەڭلىرى ۋە تۇتقان

¹⁴² «ئوفەل» كونا يېرۇسالېمدىكى بىر قىسىم ئېگىز رايون ئىدى.

¹⁴³ بەلكىم 3400 كىلوگرام كۈمۈش ئىدى.

¹⁴⁴ ئىبرانىي تىلىدا «ئون مىڭ كور»، بىر «كور» 220 لىتر بولۇشى مۇمكىن.

¹⁴⁵ ئىبرانىي تىلىدا «ئون مىڭ كور»، بىر «كور» 220 لىتر بولۇشى مۇمكىن.

يوللىرىنىڭ ھەممىسى مانا «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى» دا⁽¹⁴⁶⁾ پۈتۈلگەندۇر. ⁸ ئۇ تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە بەش ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا ئون ئالتە يىل سەلتەنەت قىلدى. ⁹ يوتام ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى ۋە «داۋۇتنىڭ شەھىرى» گە دەپنە قىلىندى؛ ئوغلى ئاھاز ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

ئاھاز يەھۇدا ئۈستىگە ھۆكۈم سۈرىدۇ

28

¹ ئاھاز تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا ئون ئالتە يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇ ئاتىسى داۋۇتقا ئوخشاش پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلماي، ² بەلكى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرىنىڭ يولىغا كىرىپ ماڭدى؛ ئۇ ھەتتا بائاللارغا ئاتاپ مەبۇدلارنى قۇيىدۇردى؛ ³ پەرۋەردىگار ئىسرائىللار زېمىنىدىن ھەيدەپ چىقارغان ئەللەرنىڭ يىرگىنچىلىك گۇناھلىرىنى دوراپ، ھىننوم جىلغىسىدا⁽¹⁴⁷⁾ كۈجە كۆيىدۇردى⁽¹⁴⁸⁾، ئۆزىنىڭ پەرزەنتلىرىنى ئوتتىن ئۆتكۈزۈپ كۆيىدۇردى⁽¹⁴⁹⁾؛ ⁴ يەنە «يۇقىرى جايلار» دا، دۆڭلەردە ۋە ھەرقايسى كۆكەرگەن دەرەخ ئاستىدا كۆيىدۈرمە قۇربانلىق قىلدى ۋە كۈجە كۆيىدۇردى. ⁵ شۇڭا، ئۇنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار ئۇنى سۈرىيە پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇردى؛ سۈرىيەلەر ئۇنى تارمار كەلتۈرۈپ، يەھۇدادىن نۇرغۇن خەلقنى تۇتقۇن قىلىپ دەمەشقكە ئېلىپ كەتتى. خۇدا يەنە ئۇنى ئىسرائىل پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇردى، ئىسرائىل پادىشاھى يەھۇدادا چوڭ قىرغىنچىلىق ئېلىپ باردى. ⁶ رەماليانىڭ ئوغلى پىكاھ يەھۇدادا بىر كۈن ئىچىدە بىر يۈز يىگىرمە مىڭ ئادەمنى ئۆلتۈردى، ئۇلارنىڭ

¹⁴⁶ «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى» — مۇمكىنچىلىكى باركى، بۇ كىتاب تەۋراتتىكى «پادىشاھلار» دۇر.

¹⁴⁷ «ھىننوم جىلغىسى» — ئىبرانىي تىلىدا «گە-ھىننوم»، ئەرەب تىلىدا «جەھەننەم». بۇ يىرگىنچىلىك جاي توغۇرلۇق «يەر.» 31:7-32 نى ۋە ئىزاھاتلىرىنى كۆرۈڭ.

¹⁴⁸ ياكى «قۇربانلىقلارنى كۆيىدۇردى».

¹⁴⁹ «پەرزەنتلىرىنى ئوتتىن ئۆتكۈزۈپ كۆيىدۇردى» بەلكىم ئاھازنىڭ پەرزەنتلىرىنى ئىنسان قۇربانلىقى قىلغانلىقىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

ھەممىسى ئەزىمەتلەر ئىدى؛ بۇنىڭ سەۋەبى، ئۇلار ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارىدىن ۋازكەچكەندى. ⁷ زىكرى ئىسىملىك بىر ئەفرائىمىي ئەزىمەت بار ئىدى؛ ئۇ پادىشاھنىڭ ئوغلى مائاسىياھانى، ئوردىنىڭ باش غوجىدارى ئازرىكام ۋە پادىشاھنىڭ باش ۋەزىرى ئەلكاناھنى قەتل قىلدى. ⁸ ئىسرائىللار ئۆز قېرىنداشلىرىدىن ئىككى يۈز مىڭ ئايال، ئوغۇل-قىز بالىلارنى تۇتقۇن قىلىپ ئېلىپ كەتتى؛ ئۇلار يەنە يەھۇدادىن نۇرغۇن ئۇرۇش غەنىمەتلىرىنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىپ سامارىيەگە ئەكەتتى.

⁹ لېكىن ئۇ يەردە پەرۋەردىگارىنىڭ ئۈدەد ئىسىملىك بىر پەيغەمبىرى بار ئىدى؛ ئۇ سامارىيەگە قايتىپ كەلگەن قوشۇننىڭ ئالدىغا چىقىپ ئۇلارغا: - قاراڭلار، ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار يەھۇدالارنى ئاچچىقىدا سىلەرنىڭ قولۇڭلارغا تاپشۇردى ۋە سىلەر پەلەككە يەتكەن قەھرى-غەزەپ بىلەن ئۇلارنى ئۆلتۈردۈڭلار. ¹⁰ ئەمدى سىلەر يەنە يەھۇدالار بىلەن يېرۇسالېملىقلارنى مەجبۇرىي ئۆزۈڭلارغا قۇل-دېدەك قىلماقچى بولۇۋاتسىلەر. لېكىن سىلەر ئۆزۈڭلارمۇ خۇدايىڭلار پەرۋەردىگار ئالدىدا گۇناھ-ئىتائەتسىزلىكلەر ئۆتكۈزدۈڭلارغۇ؟ ¹¹ ئەمدى گېپىمگە قۇلاق سېلىڭلار! قېرىنداشلىرىڭلاردىن تۇتقۇن قىلىپ كەلگەنلەرنى قايتۇرۇۋېتىڭلار، چۈنكى پەرۋەردىگارنىڭ قاتتىق غەزىپى بېشىڭلارغا چۈشەي دەپ قالدى، دېدى.

¹² شۇنىڭ بىلەن ئەفرائىملارنىڭ بىرقانچە يولباشچىلىرى، يەنى يوھانانىڭ ئوغلى ئازارىيا، مەشىلىموتنىڭ ئوغلى بەرەكيا، شالۇمنىڭ ئوغلى ھەزەكيا ۋە ھادلاينىڭ ئوغلى ئاماسا قوزغىلىپ چىقىپ جەڭدىن قايتىپ كەلگەن قوشۇننى توسۇۋېلىپ ¹³ ئۇلارغا: - بۇ تۇتقۇنلارنى بۇ يەرگە ئېلىپ كىرسەڭلار بولمايدۇ؛ بىزنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا گۇناھىمىز تۇرۇپ، يەنە تېخىمۇ كۆپ گۇناھلار ۋە ئىتائەتسىزلىكلەرنى ئاينىتماقچىمۇسىلەر؟ چۈنكى بىزنىڭ ئىتائەتسىزلىكىمىز ھېلىمۇ ئىنتايىن ئېغىردۇر، ئىسرائىلنىڭ بېشىغا ئوتلۇق قەھىر-غەزەپ چۈشەي دەپ قالدى، دېدى.

¹⁴ شۇنىڭ بىلەن لەشكەرلەر تۇتقۇنلار بىلەن ئۇرۇش غەنىمەتلىرىنى يولباشچىلار ۋە پۈتكۈل جامائەت ئالدىدا قالدۇرۇپ قويدى. ¹⁵ يۇقىرىدا ئىسمى تىلغا ئېلىنغان كىشىلەر قوزغىلىپ، تۇتقۇنلارنى باشلاپ چىقتى، ئۇرۇش

غەنىمەتلىرى ئىچىدىن كىيىم-كېچەك ۋە ئاياغلارنى ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بارلىق يالڭاش، يالاڭ ئاياغ تۇرغانلارغا كىيگۈزۈپ، ھەممىسىنى يېمەك-ئىچمەك بىلەن غىزالاندۇردى، ئۈستىباشلىرىنى مايلىدى، بارلىق ئاجىزلارنى ئېشەكلەرگە مىندۈرۈپ، ھەممىسىنى «خورما دەرەخلىرى شەھىرى» دەپ ئاتىلىدىغان يېرىخوغا، ئۆز قېرىنداشلىرىنىڭ قېشىغا ئاپىرىپ قويدى، ئاندىن سامارىيەگە قايتتى.

¹⁶ بۇ چاغدا ئاھاز پادىشاھ ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھلىرىغا ياردەم تىلەپ ئادەم ئەۋەتتى، ¹⁷ چۈنكى ئېدومىيلار يەنە يەھۇداغا ھۇجۇم قىلىپ نۇرغۇن ئادەمنى تۇتقۇن قىلىپ كەتكەنىدى. ¹⁸ فىلىستىيلەرمۇ شەفەلاھ تۈزلەڭلىكىدىكى ۋە يەھۇدانىڭ جەنۇبىدىكى شەھەرلەرگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىپ، بەيت-شەمەش، ئايچالون، گەدەروت، سوكوھ ۋە سوكوھقا تەۋە يېزا-قىشلاقلارنى، تىمناھ ۋە تىمناھقا تەۋە يېزا-قىشلاقلارنى، گىمزو ۋە گىمزوغا تەۋە يېزا-قىشلاقلارنى ئىشغال قىلىپ، شۇ يەرلەرگە جايلاشقانىدى. ¹⁹ پەرۋەردىگار يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئاھاز تۈپەيلىدىن يەھۇدانى خورلۇققا قالدۇردى؛ چۈنكى ئاھاز يەھۇدانى ئىتائەتسىزلىككە ئېزىقتۇردى ۋە ئۆزى پەرۋەردىگارغا ئېغىر ئاسىيلىق قىلدى. ²⁰ ئاسۇرىيەنىڭ پادىشاھى تىگلات-پىلنەسەر دەرۋەقە ئۇنىڭ يېنىغا كەلدى، لېكىن ياردەم بېرىشنىڭ ئورنىغا، ئۇنىڭغا كۆپ ئاۋارچىلىكلەرنى كەلتۈردى. ²¹ چۈنكى ئاھاز پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىن، پادىشاھنىڭ ئوردىسىدىن، شۇنداقلا ئەمەلدارلارنىڭ ئۆيلىرىدىن كۆپ مال-دۇنيانى چىقىرىپ، ئاسۇرىيە پادىشاھىغا بەرگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا ھېچ پايدىسى بولمىدى. ²² مۇشۇنداق ئىنتايىن مۈشكۈل پەيتتە بۇ پادىشاھ ئاھاز پەرۋەردىگار ئالدىدا تېخىمۇ ئېغىر قەبىھلىككە چۈكۈپ كەتتى. ²³ ئۇ ئۆزىنى مەغلۇپ قىلغان دەمەشقىنىڭ ئىلاھلىرىغا⁽¹⁵⁰⁾ قۇربانلىق سۇندى، چۈنكى ئۇ: «سۇرىيەنىڭ پادىشاھلىرىنىڭ ئىلاھلىرى ئۇلارغا ياردەم قىلدى، شۇڭا مەنمۇ ئۇلارغا قۇربانلىق سۇنۇپ، ئۇلارنى ماڭىمۇ ياردەم بېرىدىغان قىلىمەن» دېدى. لېكىن ئەكسىچە بۇ بۇتلار ئۇنىڭ ئۆزىنى، شۇنداقلا

¹⁵⁰ «ئۆزىنى مەغلۇپ قىلغان دەمەشقىنىڭ ئىلاھلىرى» — بۇ سۆزلەر ئاھازنىڭ ئويلىرى، ئەلۋەتتە؛ لېكىن مەلۇم تەرەپتىن ئېيتقاندا، ئۇنىڭ بۇتپەرەسلىكى ئۇنى ھەقىقەتەن مەغلۇبىيەتكە ئۇچراتقانىدى.

بارلىق ئىسرائىللارنى ھالاكەتكە ئېلىپ باردى. ²⁴ ئاھاز پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى ئەسۋاب-بۇيۇملارنى يىغىپ ئېلىپ چىقىپ، ئۇلارنى كېسىپ-ئېزىپ پارە-پارە قىلىۋەتتى؛ ۋە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ دەرۋازىلىرىنى پېچەتلىۋەتتى. ھەم ئۆزى ئۈچۈن يېرۇسالېمنىڭ ھەربىر دوقۇمۇشىدا قۇربانگاھلارنى سالغۇزدى. ²⁵ ئۇ يەنە يەھۇدانىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدە باشقا ئىلاھلارغا خۇشبۇي يېقىش ئۈچۈن «يۇقىرى جايلار»نى سالغۇزدى، شۇنداق قىلىپ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى قوزغالدى. ²⁶ مانا، ئۇنىڭ قالغان ئىشلىرى، جۈملىدىن بارلىق تۇتقان يوللىرى باشتىن-ئاخىرىغىچە «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى»دا پۈتۈلگەندۇر. ²⁷ ئاھاز ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۆخلدى؛ كىشىلەر ئۇنى يېرۇسالېم شەھىرىگە دەپنە قىلدى، لېكىن ئۇنى ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ قەبرىستانلىقىغا دەپنە قىلمىدى. ئوغلى ھەزەكىيا ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

ھەزەكىيا ھۆكۈم سۈرىدۇ؛ ئۇ مۇقەددەس خانىنى تازىلايدۇ

29

¹ ھەزەكىيا تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە بەش ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا يىگىرمە توققۇز يىل سەلتەنەت قىلدى. ئۇنىڭ ئانىسىنىڭ ئىسمى ئابىيا⁽¹⁵¹⁾ بولۇپ، زەكەرىيانىڭ قىزى ئىدى. ² ھەزەكىيا ئاتىسى داۋۇت بارلىق قىلغانلىرىدەك، پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلدى. ³ ئۇ تەختكە چىققان بىرىنچى يىلىنىڭ بىرىنچى ئېيىدا پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ دەرۋازىلىرىنى ئاچتۇرۇپ، يېڭىباشتىن ياساتتى. ⁴ ئۇ كاھىنلار بىلەن لاۋىيلارنى خۇدانىڭ ئۆيىگە چاقىرىپ كېلىپ، ئالدىنقى ھويلىسىنىڭ مەيدانىنىڭ شەرق تەرىپىگە يىغىپ، ⁵ ئۇلارغا: «ئى لاۋىيلار، گېپىمگە قۇلاق سېلىڭلار؛ ئۇزۇڭلارنى خۇداغا ئاتاپ پاكىزلانڭلار ۋە ئاتا-بوۋاڭلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئۇنىڭغا مۇقەددەس قىلىپ پاكىزلانڭلار، مۇقەددەس خانىدىن بارلىق پاسكىنا نەرسىلەرنى چىقىرىپ تاشلاڭلار. ⁶ چۈنكى بىزنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمىز

¹⁵¹ ياكى «ئابى»، «2 پاد.» 2:18 نى كۆرۈڭ.

ئاسىيلىق قىلىپ، خۇدايىمىز پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلىپ، ئۇنىڭدىن ۋاز كەچتى، پەرۋەردىگارنىڭ تۇرالغۇسىدىن يۈزىنى ئۈرۈپ، ئۇنىڭغا ئارقىنى قىلدى. ⁷ ئۇلار ئايۋاننىڭ ئىشىكلىرىنى ئېتىۋەتكەن، چىراغلارنى ئۆچۈرۈۋەتكەن، خۇشبۇي ياقىمىغاندى ۋە مۇقەددەس خانىدا ئىسرائىلنىڭ خۇداسىغا ھېچ كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى سۇنمايدىغان بولۇپ كەتكەندى؛ ⁸ شۇ سەۋەبتىن پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېمدىكىلەرنىڭ ئۈستىگە چۈشۈپ، خۇددى ئۆز كۈزۈڭلار بىلەن كۆرۈپ تۇرغىنىڭلاردەك، ئۇلارنى دەھشەتكە سېلىپ، ۋەھىمە بولۇشقا ⁽¹⁵²⁾ ھەم زاڭلىق قىلىپ ئۇش-ئۇش قىلىنىدىغان ئويىپىكتەك ئايلاندۇرۇپ قويدى. ⁹ شۇ سەۋەبتىن ئاتا-بوۋىلىرىمىز قىلىچ ئاستىدا قالدى؛ ئوغۇل-قىزلىرىمىز ۋە خوتۇنلىرىمىز تۇتقۇن قىلىندى. ¹⁰ ئەمدى مەن ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپىنىڭ بىزدىن ياندۇرۇلۇشى ئۈچۈن، ئۇنىڭ بىلەن ئەھدىلىشىش نىيىتىگە كەلدىم. ¹¹ ئى باللىرىم، غاپىل بولماڭلار؛ چۈنكى پەرۋەردىگار سىلەرنى ئۆز ئالدىدا تۇرۇپ خىزمىتىدە بولۇشقا، ئۇنىڭ خىزمەتكارى بولۇپ خۇشبۇي يېقىشقا ⁽¹⁵³⁾ تاللىغان، دېدى.

¹² شۇنىڭ بىلەن لاۋىيلاردىن تۆۋەندىكىلەر ئورنىدىن تۇرۇپ ئوتتۇرىغا چىقتى: – كوھاتلاردىن بولغان ئاماسايىنىڭ ئوغلى ماھات ۋە ئازارىيانىڭ ئوغلى يويېل، مەرابلاردىن ئابدىنىڭ ئوغلى كىش، يەھالەلەلنىڭ ئوغلى ئازارىيا، گەرشونلاردىن زىمماھنىڭ ئوغلى يوناھ، يوناھنىڭ ئوغلى ئېدەن، ¹³ ئەلزارفاننىڭ ئەۋلادلىرىدىن شىمىرى بىلەن جەئىيەل، ئاسافنىڭ ئەۋلادلىرىدىن زەكەرىيا بىلەن ماتتانيا؛ ¹⁴ ھېماننىڭ ئەۋلادلىرىدىن يەھىيەل بىلەن شىمىي، يەدۇتۇننىڭ ئەۋلادلىرىدىن شېمايا بىلەن ئۆزىيەللەر. ¹⁵ ئۇلار قېرىنداشلىرىنى يىغىپ، ئۆزلىرىنى خۇداغا ئاتاپ پاكلىدى، پادىشاھنىڭ تاپشۇرۇقى، پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرى بويىچە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى پاكىزلاشقا كىردى. ¹⁶ كاھىنلار پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئىچكىرىسىگە پاكىزلاشقا كىردى؛ ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ مۇقەددەس جايىدىن تاپقان بارلىق ناپاك-نجىس نەرسىلەرنى پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ ھويلىسىغا

¹⁵² ياكى «ئۇلارنى ئادەملەرگە دەھشەت سالىدىغان، قورقۇنچ باستۇرىدىغان... ئويىپىكت».

¹⁵³ ياكى «قۇربانلىق قىلىشقا».

توشۇپ چىقتى؛ ئاندىن ئۇلارنى لاۋىيلار ئېلىپ چىقىپ، شەھەر سىرتىدىكى كىدرون جىلغىسىغا ئاپرىپ تۈكتى.

¹⁷ ئۇلار بىرىنچى ئاينىڭ بىرىنچى كۈنىدىن باشلاپ، ئۆيىنى قايتىدىن خۇداغا ئاتاپ پاكىزلاشقا كىرىشىپ، سەككىزىنچى كۈنى پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ ئايۋىنىغا چىقتى؛ ئۇلار يەنە سەككىز كۈن ۋاقىت سەرپ قىلىپ پەرۋەردىگار ئۆيىنى پاكىزلاپ⁽¹⁵⁴⁾، بىرىنچى ئاينىڭ ئون ئالتىنچى كۈنىگە كەلگەندە ئىشنى تۈگەتتى.

¹⁸ ئاندىن ئۇلار ھەزەكىيا پادىشاھنىڭ ئالدىغا كىرىپ: — بىز پەرۋەردىگارنىڭ پۈتكۈل ئۆيىنى، جۈملىدىن كۆيدۈرمە قۇربانلىق قۇربانگاھىنى ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق قاچا-قۇچا، ئەسۋابلارنى، «تەقدىم نان» تىزىلىدىغان شىرەنى ۋە شىرە ئۈستىدىكى بارلىق قاچا-قۇچا، ئەسۋابلارنى پاكىزلىۋەتتۇق؛¹⁹ ئاھاز پادىشاھ تەختتىكى چېغىدا ئاسىيلىق قىلىپ تاشلىۋەتكەن بارلىق قاچا-قۇچا، ئەسۋابلارنى تەييارلاپ تەخ قىلىپ، پاكىزلاپ قويدۇق؛ مانا، ئۇلار ھازىر پەرۋەردىگارنىڭ قۇربانگاھى ئالدىغا قويۇلدى، دېدى.

²⁰ ھەزەكىيا پادىشاھ ئەتىگەندە تاڭ سەھەر ئورنىدىن تۇرۇپ شەھەردىكى ئەمەلدارلارنى يىغىپ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە چىقتى.²¹ ئۇلار پادىشاھلىق ئۈچۈن، مۇقەددەس خانا ۋە پۈتۈن يەھۇدىلار ئۈچۈن گۇناھ قۇربانلىقى قىلىشقا يەتتە بۇقا، يەتتە قوچقار، يەتتە قوزا ۋە يەتتە تېكە ئېلىپ كەلدى؛ پادىشاھ ھارۋى ئەۋلادلىرى بولغان كاھىنلارغا بۇلارنى پەرۋەردىگارنىڭ قۇربانگاھىغا سۇنۇشنى بۇيرۇدى.²² ئۇلار بۇقىلارنى بوغۇزلىدى، كاھىنلار قېنىنى ئېلىپ، قۇربانگاھقا سەپتى؛ ئاندىن ئۇلار قوچقارلارنىمۇ بوغۇزلاپ، قېنىنى قۇربانگاھقا سەپتى؛ قوزىلارنىمۇ بوغۇزلاپ، ئۇلارنىڭ قېنىنىمۇ قۇربانگاھقا سەپتى.²³ ئاخىرىدا گۇناھ قۇربانلىقى قىلىنىدىغان تېكىلەرنى پادىشاھ ۋە جامائەت ئالدىغا يېتىلەپ كېلىۋىدى، پادىشاھ ۋە جامائەت قوللىرىنى تېكىلەر ئۈستىگە قويۇشتى⁽¹⁵⁵⁾.²⁴ كاھىنلار تېكىلەرنى بوغۇزلاپ، قېنىنى بارلىق ئىسرائىللارنىڭ گۇناھى ئۈچۈن

¹⁵⁴ ياكى «شۇنداق قىلىپ ئۇلار سەككىز كۈن ئىچىدە خۇدانىڭ ئۆيىنى (مۇقەددەس جايىنى) پاكىزلىغان بولدى».

¹⁵⁵ «لاۋ. 4: 13-26 نى كۆرۈڭ.

كەچۈرۈم-كافارەت سۈپىتىدە قۇربانغاھقا سەپتى؛ چۈنكى پادىشاھ: «كۆيدۈرمە قۇربانلىق ۋە گۇناھ قۇربانلىقى بارلىق ئىسرائىللار ئۈچۈن سۇنۇلسۇن» دېگەندى. ²⁵ پادىشاھ يەنە لاۋىيلارنى پەرۋەردىگار ئۆيىدە داۋۇتنىڭ، داۋۇت پادىشاھنىڭ ئالدىن كۆرگۈچىسى گادنىڭ ۋە ناتان پەيغەمبەرنىڭ بۇيرۇغىنىدەك جاڭجاڭ، تەمبۇر ۋە چىلتار قاتارلىق سازلارنى تۇتۇپ، سەپ بولۇپ تۇرۇشقا تەيىنلىدى (چۈنكى ئەسلىدە بۇ ئەمىر پەرۋەردىگاردىن، ئۆز پەيغەمبەرلىرىنىڭ ۋاستىسى بىلەن تاپىلانغانىدى). ²⁶ شۇنىڭ بىلەن لاۋىيلار داۋۇتنىڭ سازلىرىنى، كاھىنلار كانايىلارنى تۇتقان ھالدا تۇرۇشتى. ²⁷ ھەزەكىيا كۆيدۈرمە قۇربانلىق قۇربانغاھ ئۈستىگە سۇنۇلسۇن، دەپ بۇيرۇدى. كۆيدۈرمە قۇربانلىق سۇنۇلغان ھامان، پەرۋەردىگارغا ئاتالغان نەغمە-ناۋا قىلىنىشقا، كانايىلار چېلىنىشقا ۋە ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى داۋۇتنىڭ سازلىرى تەڭكەش قىلىنىشقا باشلىدى. ²⁸ پۈتكۈل كۆيدۈرمە قۇربانلىق ئۆتكۈزۈلۈپ بولغۇچە، پۈتكۈل جامائەت سەجدىگە ئولتۇرۇشتى، نەغمە-ناۋاچىلار نەغمە-ناۋا قىلىشتى، كانايىچىلار كاناي چېلىپ تۇردى. ²⁹ كۆيدۈرمە قۇربانلىق ئۆتكۈزۈلۈپ بولغاندا، پادىشاھ ۋە ئۇنىڭ بىلەن ھازىر بولغانلارنىڭ ھەممىسى تىزلىنىپ سەجدە قىلىشتى. ³⁰ ھەزەكىيا پادىشاھ ۋە ئەمەلدارلار يەنە لاۋىيلارغا داۋۇتنىڭ ۋە ئالدىن كۆرگۈچى ئاسافنىڭ شېئىرلىرى بىلەن پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا ئوقۇشنى بۇيرۇدى؛ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار خۇشال-خۇراملىق بىلەن پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا ئوقۇشۇپ، باش ئېگىپ سەجدە قىلىشتى.

³¹ ھەزەكىيا: — سىلەر ئەمدى ئۆزۈڭلارنى پەرۋەردىگارغا مۇقەددەس بولۇشقا بېغىشلىغانىكەنسىلەر، ئالدىغا كېلىڭلار، قۇربانلىقلار ⁽¹⁵⁶⁾، تەشەككۈر قۇربانلىقلىرىنى رەببىڭ ئۆيىگە كەلتۈرۈپ سۇنۇڭلار، دېۋىدى، جامائەت قۇربانلىقلار ۋە تەشەككۈر قۇربانلىقلىرىنى كەلتۈرۈشتى؛ خالىغانلار كۆيدۈرمە

¹⁵⁶ مۇشۇ يەردە «قۇربانلىقلار» بەلكىم «ئىناقلىق قۇربانلىقلىرى»نى كۆرسىتىدۇ. 32-36-ئايەتلەرگە قارىغاندا، «كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار» بۇ ئىككى خىل قۇربانلىقلار (ئىناقلىق قۇربانلىقلىرى ۋە تەشەككۈر قۇربانلىقلىرى)دىن سىرت ئىدى. ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە باركى، ئىناقلىق قۇربانلىقلىرى ۋە تەشەككۈر قۇربانلىقلىرىنى كاھىنلار بىلەن شۇ قۇربانلىقلارنى سۇنغۇچىلار بېيىشكە بولاتتى؛ «كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار» پۈتۈنلەي خۇداغا ئاتاپ كۆيدۈرۈلەتتى.

قۇربانلىقنى كەلتۈرۈشتى. ³² جامائەت ئېلىپ كەلگەن كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار تۆۋەندىكىچە: — يەتمىش بۇقا، يۈز قوچقار، ئىككى يۈز قوز؛ بۇلارنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگارغا ئاتاپ كۆيدۈرمە قۇربانلىققا ئەكىلىنگەندى. ³³ بۇلاردىن باشقا پەرۋەردىگارغا ئاتالغان ئالتە يۈز بۇقا، ئۈچ مىڭ قويۇمۇ بار ئىدى ⁽¹⁵⁷⁾. ³⁴ كاھىنلار بەك ئاز بولغاچقا، كۆيدۈرمە قۇربانلىق ماللىرىنىڭ تېرىسىنى سويۇشقا ئۈلگۈرەلمەيتتى؛ شۇڭا لاۋىي قېرىنداشلىرى تاكى ماللار سويۇلۇپ بولغۇچە ھەم باشقا كاھىنلار ئۆزلىرىنى خۇداغا ئاتاپ پاكلاپ بولغۇچە ياردەملەشتى (چۈنكى لاۋىيلار ئۆزلىرىنى خۇداغا ئاتاپ پاكلاش ئىشىدا كاھىنلارغا نىسبەتەن بەكرەك ئىخلاسمەن ئىدى). ³⁵ ئۇنىڭ ئۈستىگە كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار ناھايىتى كۆپ ئىدى، شۇنداقلا ئىناقلىق قۇربانلىقلىرىنىڭ مېيى ۋە كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارغا قوشۇلغان شاراب ھەدىيىلىرىمۇ ناھايىتى كۆپ ئىدى.

شۇنداق قىلىپ پەرۋەردىگار ئۆيىدىكى ئىبادەت خىزمەتلىرى يېڭىباشتىن ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى. ³⁶ خۇدا ئۆز خەلقىگە بۇ ئىشلارنى ئورۇنلاشتۇرغانلىقى ئۈچۈن ھەزەكىيا ۋە پۈتكۈل خەلق تولمۇ خۇشال بولۇشتى؛ چۈنكى بۇ ئىشلار بەك تېزلا بېجىرىلىپ بولغانىدى.

«ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» يېڭىباشتىن تەبرىكلەندۇ

30

¹ ھەزەكىيا پۈتۈن ئىسرائىلغا ۋە يەھۇداغا ئادەم ئەۋەتىپ ھەمدە ئەفرائىملار بىلەن ماناسسەھلەرگە خەت يېزىپ، ئۇلارنى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنى سېغىنىپ «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى»نى ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن يېرۇسالېمغا، پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە يىغىلىشنى چاقىردى ² (پادىشاھ، ئەمەلدارلىرى ۋە يېرۇسالېمدىكى بارلىق جامائەت بىلەن بىللە مەسلىھەتلىشىپ، ئىككىنچى ئايدا ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنى ئۆتكۈزەيلى دەپ قارارغا كېلىشتى. ³ لېكىن پاكلاشقان كاھىنلار يېتىشمىگەچكە، خەلقىمۇ

¹⁵⁷ بۇ ئايەتتىكى كالا-قويلار بەلكىم ئىناقلىق قۇربانلىقلىرى ۋە تەشەككۈر قۇربانلىقلىرى سۈپىتىدە بېغىشلانغان بولۇشى مۇمكىن.

يېرۇسالېمغا يىغىلىپ بولمىغاچقا، ھېيتنى ۋاقتىدا ئۆتكۈزەلمىدى).⁴ پادىشاھ ۋە پۈتكۈل جامائەت بۇ پىلاننى ناھايىتى ياخشى بوپتۇ، دەپ قارىدى.⁵ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار پۈتكۈل ئىسرائىلنىڭ بەئەر-شېبادىن دانغىچە⁽¹⁵⁸⁾ بارلىق خەلقنى يېرۇسالېمغا كېلىپ، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارىنى سېغىنىپ ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنى ئۆتكۈزۈشكە چاقىرىقنامە ئەۋەتەيلى، دەپ بېكىتتى؛ چۈنكى ئۇلار ھېيتنى ئۇزۇن ۋاقىتلاردىن بۇيان پۈتۈلگەن بەلگىلىمە بويىچە ئۆتكۈزۈلمىگەنىدى.⁶ چاپارمەنلەر پادىشاھ بىلەن ئەمەلدارلارنىڭ خەتلىرىنى ئېلىپ، پۈتۈن ئىسرائىل ۋە يەھۇدا يۇرتىنى كېزىپ، پادىشاھنىڭ يارلىقى بويىچە مۇنداق خەۋەرنى جاكارلىدى: «ئى ئىسرائىللار، ئىبراھىم، ئىسھاق ۋە ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارغا يېنىپ كېلىڭلار، شۇنداق قىلساڭلار ئۇ ئاسۇرىيە پادىشاھلىرىنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلغان قالدېڭلارنىڭ يېنىغا يېنىپ كېلىدۇ.⁷ ئاتا-بوۋاڭلار ۋە قېرىندىشلىرىڭلارغا ئوخشاش بولماڭلار؛ ئۇلار ئۆز ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا ئاسىيلىق قىلغاچقا، ئۇ خۇددى سىلەر كۆرگەندەك ئۇلارنى خارابىچىلىككە تاپشۇرغان.⁸ ئاتا-بوۋاڭلارغا ئوخشاش بوينۇڭلارنى قاتتىق قىلماڭلار؛ پەرۋەردىگارنىڭ ئوتلۇق غەزىپىنىڭ سىلەردىن كۆتۈرۈلۈپ كېتىشى ئۈچۈن، ئەمدى سىلەر پەرۋەردىگارغا بېقىنىڭلار، ئۇ مەڭگۈگە ئۆزىگە خاس دەپ ئاتىغان مۇقەددەس خانىغا كېلىپ، خۇدايىڭلار بولغان پەرۋەردىگارنىڭ خىزمىتىدە بولۇڭلار.⁹ ئەگەر سىلەر پەرۋەردىگارغا قايتىساڭلار، قېرىنداشلىرىڭلار ۋە بالا-چاقىلىرىڭلار ئۆزلىرىنى تۇتقۇن قىلغانلارنىڭ ئالدىدا رەھىم-ئىلتىپاتقا ئېرىشىپ، بۇ يۇرتقا قايتىپ كېلىدۇ؛ چۈنكى خۇدايىڭلار بولغان پەرۋەردىگار شاپائەتلىك ۋە رەھىملىكتۇر؛ سىلەر ئۇنىڭ تەرىپىگە ئۆتسەڭلار، ئۇ سىلەردىن يۈز نۆرۈمەيدۇ».

¹⁰ چاپارمەنلەر شەھەر-مۇ-شەھەر بېرىپ، تاكى زەبۇلۇنغىچە ئەفرائىم ۋە ماناسسەھنىڭ يۇرتلىرىنى كېزىپ چىقتى؛ لېكىن ئۇ يەردىكىلەر ئۇلارنى زاڭلىق قىلىپ مەسخىرە قىلاتتى.¹¹ ھالبۇكى، ئاشىر، ماناسسەھ ۋە زەبۇلۇنلاردىن بەزىلىرى ئۆزلىرىنى تۆۋەن تۇتۇپ يېرۇسالېمغا كەلدى.¹² ئۇنىڭ ئۈستىگە،

¹⁵⁸ «بەئەر-شېبادىن دانغىچە پۈتكۈل ئىسرائىل» — بەئەر-شېبا ئىسرائىلنىڭ جەنۇبىي چېگرىسىدا، دان شىمالىي چېگرىسىدا ئىدى.

خۇدانىڭ قولى يەھۇدلارنىڭ ئۈستىدە بولۇپ، ئۇلارنى بىر نىيەتتە پادىشاھنىڭ ۋە ئەمەلدارلارنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ سۆزىگە ئاساسەن چىقارغان ئەمرىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا بىر جان بىر دىل قىلدى.

¹³ شۇنىڭ بىلەن ئىككىنچى ئايدا نۇرغۇن كىشىلەر پېتىر نان ھېيتىنى ⁽¹⁵⁹⁾ ئۆتكۈزۈش ئۈچۈن يېرۇسالېمغا يىغىلغانىدى؛ توپلانغان خەلق زور بىر تۈركۈم ئادەم ئىدى. ¹⁴ ئۇلار قوزغىلىپ يېرۇسالېم شەھىرىدىكى قۇربانگاھلارنى بۇزۇپ يوقىتىپ، ئىسرىقگاھلارنىمۇ ئېلىپ چىقىپ، كىدرۇن جىلغىسىغا ئاپىرىپ تاشلىدى. ¹⁵ ئۇلار ئىككىنچى ئاينىڭ ئون تۆتىنچى كۈنى ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتالغان قوزىلارنى سويدى. كاھىنلار بىلەن لاۋىيلار بۇنىڭغا قاراپ خىجىل بولۇپ، ئۆزلىرىنى خۇداغا مۇقەددەس بولۇشقا پاكلاپ، كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى پەرۋەردىگارىنىڭ ئۆيىگە ئېلىپ كېلىشتى. ¹⁶ ئۇلار خۇدانىڭ ئادىمى بولغان مۇساغا چۈشۈرۈلگەن تەۋرات قانۇنىغا ئاساسەن، بەلگىلىمە بويىچە ئۆز ئورۇنلىرىغا كېلىپ تۇرۇشتى. كاھىنلار لاۋىيلارنىڭ قولىدىن قاننى ئېلىپ قۇربانگاھقا سەپتى. ¹⁷ جامائەت ئىچىدە پاكلىنىپ بولمىغانلار خېلى بولغاچقا، لاۋىيلار پاكلانمىغان بارلىق كىشىلەرنىڭ ئورنىدا ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا بېغىشلانغان قوزىلارنى پەرۋەردىگارىغا ئاتاش ئۈچۈن سويۇشقا مەسئۇل ئىدى. ¹⁸⁻¹⁹ چۈنكى ئەفرائىم ۋە ماناسسەھ، ئىسساكار ۋە زەبۇلۇندىن كەلگەن كۆپىنچىسى، خېلى كۆپ بىر تۈركۈم كىشىلەر پاكلانماي تۇرۇپلا، تەۋرات بەلگىلىمىسىگە خىلاپ ھالدا ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتاپ سويۇلغان قوزا گۆشلىرىنى يېيىشكە كىرىشتى؛ بىراق ھەزەكيا ئۇلار ھەققىدە دۇئا قىلىپ: — كىمكى ئۆز ئاتا-بوۋىسىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارىنى چىن كۆڭلىدىن ئىزلەش نىيىتىگە كەلگەن بولسا، گەرچە ئۇلار مۇقەددەس خانىغا ئائىت پاكلىنىش بەلگىلىمىسىگە مۇۋاپىق پاك قىلىنمىسىمۇ، مېھرىبان پەرۋەردىگار ئۇلارنى ئەپۇ قىلغاي ⁽¹⁶⁰⁾، دېدى.

¹⁵⁹ «پېتىر نان ھېيتى» «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» بىلەن باشلىنىدۇ.

¹⁶⁰ «ئۇلارنى ئەپۇ قىلغاي» — ئىبرانىي تىلىدا «ئۇلار ئۈچۈن كەچۈرۈم-كافارەت قىلغاي».

²⁰ پەرۋەردىگار ھەزەكىيانىڭ دۇئاسىغا قۇلاق سېلىپ خەلقنى ئەپۇ قىلدى⁽¹⁶¹⁾.

²¹ يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقان ئىسرائىللار پېتىر نان ھېيتىنى يەتتە كۈن شۇنداق خۇشاللىق ئىچىدە ئۆتكۈزدى؛ لاۋىيلار بىلەن كاھىنلار ھەر كۈنى پەرۋەردىگارغا ئاتالغان مەدھىيە سازلىرى بىلەن پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا ئوقۇشتى.

²² ھەزەكىيا پەرۋەردىگارنىڭ ۋەھىيلىرىنى⁽¹⁶²⁾ چۈشەندۈرۈشكە ماھىر لاۋىيلارغا ئىلھام بېرىپ تۇردى؛ خەلق يەتتە كۈن ھېيت قۇربانلىقلىرىنى يېدى؛ ئۇلار ئىناقلىق قۇربانلىقلىرىنى سۈنۈپ، ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنى مەدھىيىلىدى.

²³ بارلىق جامائەت يەنە يەتتە كۈن ھېيت ئۆتكۈزۈش توغرىلىق مەسلىھەتلىشىپ، يەنە خۇشال-خۇراملىققا چۆمگەن ھالدا يەتتە كۈن ھېيت ئۆتكۈزدى.²⁴ چۈنكى يەھۇدانىڭ پادىشاھى ھەزەكىيا جامائەتكە مىڭ بۇقا ۋە يەتتە مىڭ قوي ھەدىيە قىلدى؛ ئەمەلدارلارمۇ جامائەتكە مىڭ بۇقا، ئون مىڭ قوي ھەدىيە قىلدى. نۇرغۇن كاھىنلار ئۆزلىرىنى خۇداغا ئاتاپ پاكلىدى.²⁵ پۈتكۈل يەھۇدا جامائىتى، كاھىنلار، لاۋىيلار، ئىسرائىلدىن چىققان بارلىق جامائەت، جۈملىدىن ئىسرائىلدا تۇرۇۋاتقان مۇساپىرلار ھەمدە يەھۇدادا تۇرۇۋاتقان مۇساپىرلارنىڭ ھەممىسى⁽¹⁶³⁾ ئالامەت خۇشال بولۇشتى.²⁶ يېرۇسالېمنى غايەت زور خۇشاللىق كەيپىيات قاپلىدى؛ چۈنكى ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايماننىڭ زامانىدىن بۇيان، يېرۇسالېمدا مۇنداق تەنتەنە بولۇپ باقمىغانىدى.²⁷ ئاخىرىدا لاۋىيلاردىن بولغان كاھىنلار ئورنىدىن قويۇپ، خەلققە بەخت-بەرىكەت تىلىدى؛ ئۇلارنىڭ ساداسى خۇداغا ئاڭلاندى، دۇئاسى ئاسمانلارغا، ئۇنىڭ مۇقەددەس تۇرالغۇسىغا يەتتى.

¹⁶¹ «ئەپۇ قىلدى» — ئىبرانى تىلىدا «ساقايتتى».

¹⁶² ئىبرانى تىلىدا «پەرۋەردىگارنىڭ بىلىمى» — بۇ بىلىم ۋەھىي ئارقىلىق كەلگەچكە، «ۋەھىيلەر» دەپ تەرجىمە قىلدۇق.

¹⁶³ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «جۈملىدىن ئىسرائىلدىن چىققان، يەھۇدادا تۇرۇۋاتقان مۇساپىرلارنىڭ ھەممىسى...».

31 ¹ بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى تۈگىگەندىن كېيىن، بۇ يەردە ھازىر بولغان ئىسرائىللارنىڭ ھەممىسى يەھۇدانىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىگە بېرىپ، ئۇ يەرلەردىكى «بۇت تۇۋرۇك»لەرنى چىقىپ، ئاشەراھ بۇتلىرىنى كېسىپ تاشلىۋەتتى؛ يەنە يەھۇدا ۋە بىنيامىن زېمىنىدا، شۇنداقلا ئەفرائىم ۋە ماناسسەھ زېمىنىنىڭ ھەرقايسى يەرلىرىدىكى «يۇقىرى جايلار» ۋە قۇربانگاھلارنى، ھەممىسىنى بۇزۇپ يوقاتقۇچە سۈكۈپ تاشلىدى. شۇنىڭدىن كېيىن ئىسرائىل خەلقىنىڭ ھەرقايسىسى ئۆز تەۋەلىكىگە، ئۆز شەھەرلىرىگە قايتىپ كېتىشتى.

مۇقەددەسخانىنىڭ ئىشلىرىنىڭ تەرتىپكە سېلىنىشى

² ھەزەكىيا كاھىنلار بىلەن لاۋىيلارنى نۆۋەت-گۈرۈپپىلارغا بۆلۈپ، كاھىنلار بىلەن لاۋىيلارنىڭ ھەرقايسىسىنى ئۆزىگە خاس خىزمىتىگە بېكىتىپ، كۆيدۈرمە قۇربانلىق ۋە ئىناقلىق قۇربانلىقلىرى سۇنۇپ، پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ ھويلىلىرىدا، ئىشىك-دەرۋازىلىرى ئىچىدە ۋەزىپە ئۆتەپ، پەرۋەردىگارغا تەشەككۈر-مەدھىيە ئوقۇيدىغان قىلدى. ³ پادىشاھ يەنە ئۆز مېلىدىن بىر ئۇلۇشنى ئېلىپ كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار ئۈچۈن ئىشلىتىشكە بۇيرۇدى؛ بۇلار پەرۋەردىگارنىڭ تەۋرات قانۇنىدا پۈتۈلگىنى بويىچە ئەتىگەنلىك ۋە كەچلىك كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار، شايات كۈنى، يېڭى ئاي ۋە ھېيت-بايرام كۈنلىرىدىكى كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار ئۈچۈن ئايرىلدى. ⁴ پادىشاھ يەنە كاھىنلار بىلەن لاۋىيلارنىڭ پەرۋەردىگارنىڭ تەۋرات قانۇنىنى چىڭ ئىجرا قىلىشى ئۈچۈن، تەقدىم قىلىشقا تېگىشلىك ئۇلۇشنى ئۇلارغا بېرىڭلار، دەپ يېرۇسالېمدا تۇرۇشلۇق خەلققە بۇيرۇدى. ⁵ بۇ بۇيرۇق چىقىرىلىشى بىلەنلا، ئىسرائىللار ھوسۇل-مەھسۇلاتلىرىنىڭ دەسلەپكى ئېلىنغان قىسمى ئاشلىق، يېڭى شاراب، زەيتۇن مېيى ۋە ھەسەللەرنى ھەمدە ئېتىزلىقتىن چىققان ھەرخىل مەھسۇلاتلارنىڭ ھوسۇللىرىدىن ئەكىلىشتى، يەنە ھەرخىل نەرسىلىرىنىڭ ئوندىن بىرىنى ئۆشۈرگە تۈركۈملەپ ئەكىلىشتى. ⁶ يەھۇدانىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدە تۇرۇۋاتقان ئىسرائىللار بىلەن يەھۇدالارمۇ ⁽¹⁶⁴⁾ قوي-

¹⁶⁴ «يەھۇدانىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدە تۇرۇۋاتقان ئىسرائىللار» — 2:1-30، «2 پاد»، 6:17،

كالىلىرىنىڭ ئوندىن بىرىنى ئۆشۈرگە ۋە پەرۋەردىگار خۇداسىغا ئاتالغان مۇقەددەس بۇيۇملارنىڭ ئوندىن بىرىنى⁽¹⁶⁵⁾ ئۆشۈرگە ئەكىلىپ، دۆۋە-دۆۋە دۆۋىلىۋەتتى. ⁷ ئۈچىنچى ئايدىن باشلاپ دۆۋىلىنىپ، يەتتىنچى ئايغا كەلگەندە توختىدى. ⁸ ھەزەكىيا ئەمەلدارلار بىلەن بىللە كېلىپ، دۆۋە-دۆۋە بولغان بۇ مەھسۇلاتلارنى كۆرۈپ پەرۋەردىگارغا تەشەككۈر-مەدھىيە ئوقۇدى ۋە ئۇنىڭ خەلقى بولغان ئىسرائىللارغا⁽¹⁶⁶⁾ بەخت-ساۋادەت تىلىدى. ⁹ ھەزەكىيا كاھىنلار بىلەن لاۋىيلاردىن بۇ دۆۋە-دۆۋە مەھسۇلاتلار توغۇرلۇق سورىۋىدى، ¹⁰ زادوڭ جەمەتىدىن بولغان باش كاھىن ئازاريا ئۇنىڭغا جاۋاپ بېرىپ: – خەلق پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە ھەدىيە كەلتۈرگىلى باشلىغاندىن بۇيان توغۇدەك يېدۇق، يەنە نۇرغۇن ئېشىپ قالدى. چۈنكى پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىنى بەرىكەتلىگەن، شۇڭا ئېشىپ قالغىنىمۇ شۇنچە كۆپ، دېدى.

¹¹ ھەزەكىيا پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە ئامبارلارنى تەييارلاشنى بۇيرۇۋىدى، ئۇلار شۇنداق قىلدى. ¹² ئۇلار سەممىي-ساداقەتلىك بىلەن ھەدىيەلەرنى، ئوندىن بىر ئۆشۈر ۋە خۇداغا ئالاھىدە ئاتالغان نەرسىلەرنى ئامبارلارغا ئەكىردى. لاۋىيلاردىن بولغان كونونىيا باش ئامبارچى، ئىنىسى شىمىي مۇئاۋىن باش ئامبارچى بولدى. ¹³ كونونىيا ۋە ئىنىسى شىمىينىڭ قول ئاستىدا يەھىيەل، ئازاريا، ناخات، ئاساھەل، يەرىموت، يوزاباد، ئەلىيەل، يىسماقىيا، ماھات ۋە بىنايىلار نازارەت قىلىش خىزمىتىگە مەسئۇل بولدى؛ بۇلارنىڭ ھەممىسىنى ھەزەكىيا پادىشاھ بىلەن خۇدانىڭ ئۆيىنىڭ باشقۇرغۇچىسى ئازاريانىڭ

23 نىمۇ كۆرۈڭ. بۇ ئىبارىگە قارىغاندا شىمالىي پادىشاھلىق («ئىسرائىل») ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن سۈرگۈن قىلىنغان مەزگىلدە ياكى ھەتتا شۇنىڭدىن ئىلگىرى، شىمالىي پادىشاھلىقتىكى «ئون قەبىلە»دىن يەھۇدا تەرەپكە قېچىپ، يەھۇدا شەھەرلىرىدە ئولتۇراقلاشقانلار ئاز ئەمەس ئىدى.

¹⁶⁵ بۇ «خۇداغا ئاتالغان مۇقەددەس بۇيۇملار» بەلكىم بارلىق مەھسۇلاتلاردىن ئوندىن بىرى ئىدى. «قان». 14: 28-29 بويىچە، مۇشۇ بۇيۇملارنى خەلق «ئۆز ئىشىك-دەرۋازىلىرى ئىچىدە لاۋىيلار ۋە كەمبەغەللەر ئۈچۈن توپلاش كېرەك» ئىدى. بىزنىڭچە 6-ئايەتتىكى «ئوندىن بىرى» «خۇداغا ئاتالغان مۇقەددەس بۇيۇملار»دىن ئېلىنغان ئوندىن بىرىنى كۆرسىتىدۇ. بۇ «ئوندىن بىرى» شۇ چاغدا يېرۇسالېمغا ئاپىرىلاتتى.

¹⁶⁶ 6-ئايەت ۋە ئۇنىڭدىكى ئىزاھاتنى كۆرۈڭ.

كۆرسەتمىسى بىلەن ئىشلەيتتى. ¹⁴ شەرقىي دەۋازىنىڭ دەۋازىنى لاۋىي يىمناھنىڭ ئوغلى كورە خۇداغا خالىس قىلىنغان ھەدىيە-سۇۋغاتلارغا مەسئۇل ئىدى؛ ئۇ پەرۋەردىگارغا سۇنۇلغان ۋە «ئەڭ مۇقەددەس» بولغان نەرسىلەرنى ⁽¹⁶⁷⁾ تەقسىم قىلاتتى. ¹⁵ ئېدەن، مېنامىن، يەشۇئا، شېمايا، ئامارىيا ۋە شېكانىيالار ئۇنىڭ قول ئاستىدا بولۇپ، ئۇلار كاھىنلارنىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدە، چوڭ-كىچىكلىكىگە قارالماي، ئۆۋەت بويىچە ئۆز قېرىنداشلىرىغا بۇلارنى ئۆلەشتۈرۈپ بېرىشكە تەيىنلەندى؛ ¹⁶ بۇنىڭدىن باشقا، ئۇلار نەسەبنامىگە تىزىملىغان ئۈچ ياشتىن يۇقىرى ئەركەكلەردىن، ھەر كۈنى ئۆۋىتى بويىچە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ، يۈكلەنگەن ۋەزىپىسىنى ئورۇنلايدىغانلارنىڭ ھەممىسىگىمۇ تەقسىم قىلىپ بېرەتتى ⁽¹⁶⁸⁾. ¹⁷ ئۇلار نەسەبى تىزىملىغان جەمەتلىرى بويىچە كاھىنلارغىمۇ ھەمدە يىگىرمە ياشتىن ئاشقان لاۋىيلارغا ئۆۋىتى ۋە ۋەزىپىسىگە قاراپ تەقسىم قىلىپ بېرەتتى؛ ¹⁸ نەسەبنامىدە «لاۋىي جامائىتى» دەپ، پۈتۈلگىنىگە قاراپ بۇلارنىڭ بارلىق كىچىك بالىلىرىغا، خوتۇنلىرى ۋە ئوغۇل-قىز پەرزەنتلىرىگىمۇ تەقسىم قىلىپ بېرەتتى؛ چۈنكى ئۇلار ساداقەتلىك بىلەن ئۆزلىرىنى خۇداغا ئاتاپ پاكلىنىپ، مۇقەددەس بولۇشقا بېغىشلىغانىدى. ¹⁹ ھەرقايسى شەھەرلەرنىڭ ئەتراپلىرىدا ئولتۇراقلاشقان، ھارۇننىڭ ئەۋلادلىرى بولغان كاھىنلارغا بولسا، ھەربىر شەھەردە مەخسۇس تىزىملىغان ئادەم قويۇلغانىدى؛ ئۇلار كاھىنلار ئىچىدىكى بارلىق ئەركەكلەرگە ۋە شۇنداقلا نەسەبنامىدە پۈتۈلگەن بارلىق لاۋىيلارغا تېگىشلىك ئۆلۈشلىرىنى بېرەتتى.

²⁰ ھەزەكىيا پۈتۈن يەھۇدا زېمىنىدا شۇنداق قىلدى؛ ئۇ ئۆز خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار ئالدىدا ياخشى، دۇرۇس ۋە ھەق بولغاننى قىلدى. ²¹ مەيلى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى خىزمەتلىرىگە ئائىت ئىشتا بولسۇن، مەيلى تەۋرات قانۇنىغا ھەم ئەمىرلىرىگە ئەمەل قىلىش نىيىتىدە خۇداسىنى ئىزدەشتە بولسۇن، ئۇ پۈتۈن قەلبى بىلەن قىلدى ۋە روناق تاپتى.

¹⁶⁷ «ئەڭ مۇقەددەس» بولغان نەرسىلەر» بولسا كاھىنلارغا بېرىشكە ئالاھىدە بېكىتىلگەن، بەزى قۇربانلىقلاردىن ئايرىپ ئېلىنغان مەلۇم قىسمىنى كۆرسىتىدۇ. «لاۋىي»، 2-، 6- ۋە 7- بابلارنى كۆرۈڭ. ¹⁶⁸ «ئۈچ ياشتىن ئاشقانلار» — بۇ ئايەتكە قارىغاندا، كاھىنلارنىڭ كىچىك ئوغۇل بالىلىرى خىزمەت نۆۋىتى كەلگەن ئاتىلىرىنىڭ ئىگىدارچىلىقىدا ئىبادەتخانىغا كىرىشكە رۇخسەت ئىدى.

ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىپ يەھۇداغا تاجاۋۇز قىلىدۇ

32

¹ بۇ بارلىق ئىشلارنى ۋە ساداقەتلىك ئەمەللەرنى بېجىرگەندىن كېيىن، ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىپ يەھۇداغا تاجاۋۇز قىلىپ، قورغانلىق شەھەرلىرىگە ھۇجۇم قىلىپ بۆسۈپ كىرىپ، ئۇلارنى ئىشغال قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنى قورشىۋالدى. ² ھەزەكىيا سەنناخېرىپنىڭ كەلگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۇنىڭ يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىش نىيىتىنىڭ بارلىقىنى بىلگەندە، ³ ئەمەلدارلىرى ۋە باتۇر ئەزىمەتلىرى بىلەن شەھەر سىرتىدىكى بۇلاق-ئېرىقلارنى توسۇۋېتىش توغرىلىق مەسلىھەتلەشتى؛ ئۇلار ئۇنى قوللىدى. ⁴ شۇنىڭ بىلەن نۇرغۇن كىشىلەر يىغىلىپ: «نېمە ئۈچۈن ئاسۇرىيە پادىشاھلىرىغا مول سۇ مەنبەسىنى تېپىۋېلىشىغا قالدۇرىدىكەنمىز؟» دەپ بارلىق بۇلاق كۆزلىرىنى ئېتىۋەتتى ۋە ئۇ يۇرت ئوتتۇرىسىدىن ئېقىپ ئۆتىدىغان ئېرىقنى توسۇۋەتتى. ⁵ ھەزەكىيا ئۆزىنى غەيرەتلەندۈرۈپ، بۇزۇلۇپ كەتكەن سېپىللارنى يېڭىلاشتىن ئوڭلاتتى، ئۈستىگە قاراۋۇلخانلارنى سالدۇردى، يەنە بىر تاشقى سېپىلمۇ ياساتتى ھەمدە داۋۇت شەھىرىدىكى «مىللو» قەلئەسىنى مۇستەھكەملىدى؛ ئۇ يەنە نۇرغۇن قورال-ياراغ ۋە قالقانلارنى ياساتتى. ⁶ ئۇ خەلقنىڭ ئۈستىگە سەردارلارنى تەيىنلىدى ئاندىن ئۇلارنى شەھەر دەرۋازىسىدىكى مەيدانغا، ئۆز ئالدىغا يىغدۇرۇپ، ئۇلارغا ئىلھام-رىغبەت بېرىپ: ⁷ «ئىرادەڭلارنى چىڭ قىلىپ باتۇر بولۇڭلار، ئاسۇرىيە پادىشاھىدىن ۋە ئۇنىڭغا ئەگەشكەن زور قوشۇندىن قورقماڭلار ياكى ئالاقزادە بولۇپ كەتمەڭلار؛ چۈنكى بىز بىلەن بىرگە بولغۇچىلار ئۇلار بىلەن بىرگە بولغۇچىلاردىن كۆپتۇر» ¹⁶⁹. ⁸ ئۇنىڭ بىلەن بىرگە بولغۇچى ناھايىتى بىر ئىنسانىي ئەتلىك بىلەك، خالاس؛ لېكىن بىز بىلەن بىللە بولغۇچى بولسا بىزگە مەدەتكار بولۇپ، بىز ئۈچۈن جەڭ قىلغۇچى خۇدايمىز پەرۋەردىگار باردۇر! - دېدى. خەلق يەھۇدانىڭ پادىشاھى ھەزەكىيانىڭ سۆزلىرىگە ئىشىنىپ تاياندى.

⁹ شۇنىڭدىن كېيىن ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىپ پۈتكۈل كۈچ-قوشۇنى بىلەن لاقيش شەھىرىنى مۇھاسىرىگە ئالدى؛ شۇ چاغدا ئۇ خىزمەتكارلىرىنى

¹⁶⁹ ياكى «بىز بىلەن بولغۇچى ئۇنىڭ بىلەن بولغۇچىدىن ئۇلۇغدۇر». «2پاد.» 16:6 نى كۆرۈڭ.

يېرۇسالېمغا، يەھۇدانىڭ پادىشاھى ھەزەكىياغا، شۇنداقلا يېرۇسالېمدىن تۇرۇۋاتقان بارلىق يەھۇدىلارغا ئەۋەتىپ، ئۇلارغا مۇنداق سۆزلەرنى يەتكۈزۈپ: ¹⁰ «ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىب: «يېرۇسالېم مۇھاسىرە ئىچىدە تۇرۇقلۇق، سىلەر زادى نېمىگە تايىنىپ ئۇنىڭدا تېخىچە تۇرۇۋاتىسىلەر؟ ¹¹ ھەزەكىيا سىلەرگە: «پەرۋەردىگار خۇدايىمىز بىزنى ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلدۇرىدۇ»، دەپ ئىشەندۈرۈپ، سىلەرنى ئاچلىق ۋە ئۇسسۇزلۇقتىن ئۆلۈمگە تاپشۇرماقچى بولۇۋاتىمىدۇ؟ ¹² شۇ ھەزەكىيا پەرۋەردىگارغا ئاتالغان «يۇقىرى جايلار»نى ھەم قۇربانگاھلارنى يوق قىلىۋەتتىغۇ؟ ئاندىن يەھۇدادىكى ۋە يېرۇسالېمدىكىلەرگە: «سىلەر بىرلا قۇربانگاھ ئالدىدا سەجدە قىلىسىلەر ۋە شۇنىڭ ئۈستىگىلا خۇشبۇي ياقىسىلەر» دەپ ئەمر قىلغان ئەمەسمىدى؟ ⁽¹⁷⁰⁾

¹³ مېنىڭ ۋە مېنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمنىڭ بارلىق ئەل خەلقلەرگە نېمە قىلغانلىقىنى بىلىمەيسىلەر؟ ئەل-يۇرتلارنىڭ ئىلاھ-بۇتلىرى ئۆز زېمىنىنى مېنىڭ قولىمدىن قۇتقۇزۇشقا بىرەر ئامال قىلالىغانمۇ؟ ¹⁴ مېنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىم ئۆزۈل-كېسىل يوقاتقان ئەشۇ ئەل-يۇرتلارنىڭ بۇت-ئىلاھلىرىنىڭ قايسىسى ئۆز خەلقىنى مېنىڭ قولىمدىن قۇتقۇزغان؟ ئۇنداقلا سىلەرنىڭ خۇدايىڭلار سىلەرنى مېنىڭ قولىمدىن قۇتقۇزالامتى؟ ¹⁵ سىلەر ئەمدى ھەزەكىياغا ئالدىنماڭلار، سىلەرنى شۇنداق قايىل قىلىشىغا يول قويماڭلار ياكى ئۇنىڭغا ئىشىنىپمۇ ئولتۇرماڭلار؛ چۈنكى مەيلى قايسى ئەلنىڭ، قايسى پادىشاھلىقنىڭ ئىلاھى بولسۇن، ھېچقايسىسى ئۆز خەلقىنى مېنىڭ قولىمدىن ياكى مېنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىمنىڭ قولىدىن ھېچ قۇتقۇزۇپ چىقالمىدى؛ سىلەرنىڭ خۇدايىڭلار سىلەرنى مېنىڭ چاڭگىلىمدىن تېخىمۇ قۇتۇلدۇرۇۋالالمايدۇ ئەمەسمۇ؟ - دەيدۇ» - دېدى.

¹⁶ سەنناخېرىبىنىڭ خىزمەتكارلىرى داۋاملىق يەنە پەرۋەردىگار خۇدانى ۋە ئۇنىڭ خىزمەتكارى ھەزەكىيانى ھاقارەتلەيدىغان گەپلەرنىمۇ قىلدى. ¹⁷ ئاندىن سەنناخېرىب تېخى خەت يېزىپ، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنى ھاقارەتلەپ، زاڭلىق قىلىپ: «خۇددى ھەرقايسى ئەل-

¹⁷⁰ سەنناخېرىبىنىڭ ئەلچىسى ئىنتايىن ھېلىگەرلىك بىلەن قىلىنغان بۇ گەپ بىلەن خەلققە: «ھەزەكىيا پەرۋەردىگارغا ھەقىقەتەن ئىشەنمەيدۇ. ئۇ پەقەت ھەممىڭلار يېرۇسالېمدا قۇربانلىقلىرىڭلارنى قىلىشىڭلار كېرەك دەپ سىلەردىن پايدىلانماقچى» دەپ گۇمانلاندۇرماقچى.

يۇرتلارنىڭ ئىلاھلىرى ئۆز خەلقىنى مېنىڭ چاڭگىلىمدىن قۇتقۇزالمىغاندەك، ھەزەكىيانىڭ خۇداسىمۇ ئۇنىڭ خەلقىنى مېنىڭ چاڭگىلىمدىن قۇتقۇزالمىدۇ» دېدى. ¹⁸ ئۇلار شەھەرنى ئېلىش غەرىزىدە يېرۇسالېم سېپىلىدە تۇرۇۋاتقان خەلقنى قورقۇتۇپ، پاتىپاراقچىلىققا چۆمدۈرۈش ئۈچۈن يەھۇدىي تىلىدا ئۇلۇك تۈۋلاپ تۇردى. ¹⁹ ئۇلار يېرۇسالېمنىڭ خۇداسىنى خۇددى يەر يۈزىدىكى يات خەلقلەرنىڭ ئىنساننىڭ قولىدا ياسالغان ئىلاھلىرىغا ئوخشىتىپ سۆزلىدى. ²⁰ شۇنىڭ تۈپەيلىدىن ھەزەكىيا پادىشاھ ۋە ئاموزنىڭ ئوغلى يەشاييا پەيغەمبەر دۇئا قىلىپ ئاسمانغا قاراپ ندا قىلىۋىدى، ²¹ پەرۋەردىگار بىر پەرىشتە ئەۋەتتى، ئۇ ئاسۇرىيە پادىشاھى قوشۇنىنىڭ لەشكەرگاھىغا كىرىپ، پۈتكۈل باتۇر جەڭچىلەرنى، ئەمەلدارلار ۋە سەردارلارنى قويماي قىرىۋەتتى. شۇنىڭ بىلەن ئاسۇرىيە پادىشاھى شەرمەندە بولۇپ ئۆز يۇرتىغا قايتىپ كەتتى. ئۆزىنىڭ بۇتخانىسىغا كىرگەن چېغىدا ئۆز پۇشتىدىن بولغان ئوغۇللىرى ئۇنى قىلىچ بىلەن چېپىپ ئۆلتۈردى. ²² ئەنە شۇ تەرىقىدە، پەرۋەردىگار ھەزەكىيانى ۋە يېرۇسالېم ئاھالىسىنى ئاسۇرىيە پادىشاھى سەنناخېرىمنىڭ ۋە باشقا بارلىق دۈشمەنلەرنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتقۇزۇپ قالدى ۋە ئۇلارنى ھەر تەرەپتە قوغدىدى. ⁽¹⁷¹⁾ ²³ نۇرغۇن كىشىلەر ھەدىيەلەرنى پەرۋەردىگارغا ئاتاش ئۈچۈن يېرۇسالېمغا ئەكەلدى، شۇنداقلا نۇرغۇن ئېسىل نەرسىلەرنى ئەكىلىپ يەھۇدا پادىشاھى ھەزەكىياغا سۇندى؛ شۇنىڭدىن ئېتىۋارەن ھەزەكىيا بارلىق ئەل-يۇرتلارنىڭ ئىززەت-ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولدى. ²⁴ شۇ كۈنلەردە ھەزەكىيا كېسەل بولۇپ ساكراتقا چۈشۈپ قالدى؛ ئۇ پەرۋەردىگارغا تىلاۋەت قىلدى ۋە پەرۋەردىگار سۆز قىلىپ، ئۇنىڭغا بىر مۆجىزىلىك ئالامەت كۆرسەتتى. ⁽¹⁷²⁾ ²⁵ لېكىن ھەزەكىيا ئۆزىگە كۆرسىتىلگەن ئىلتىپاتقا مۇۋاپىق تەشەككۈر ئېيتىمىدى؛ ئۇ كۆڭلىدە تەكەببۇرلىشىپ كەتتى. شۇڭا خۇدانىڭ غەزىپى ئۇنىڭغا ۋە شۇنىڭدەك يەھۇدا ۋە يېرۇسالېمدىكىلەرگە قوزغالدى. ²⁶ لېكىن ھەزەكىيا ۋە يېرۇسالېمدىكىلەر تەكەببۇرلىقىدىن يېنىپ ئۆزلىرىنى تۆۋەن تۇتۇپ يۈرگەچكە، پەرۋەردىگارنىڭ غەزىپى ھەزەكىيانىڭ كۈنلىرىدە ئۇلارغا چۈشمىدى.

¹⁷¹ ياكى «ھەر تەرەپتە ئەمىنلىككە ئېرىشتۈردى» ياكى «ھەر تەرەپتە يېتەكچىلىك قىلدى».

¹⁷² «يەش»، 38-بابنى كۆرۈڭ.

²⁷ ھەزەكىيانىڭ دۇنياسى تولىمۇ كۆپ، ئىززەت-ھۆرمىتى قەۋەتلا يۇقىرى ئىدى؛ ئۇ ئۆزىگە ئالتۇن، كۈمۈش، گۆھەر-ياقۇت، خۇشبۇي دورا-دەرمەك، قالقان ۋە ھەرخىل قىممەتلىك بۇيۇملارنى ساقلايدىغان خەزىنىلەرنى سالدۇردى؛²⁸ ئۇ يەنە ئاشلىق، يېڭى شاراب ۋە زەيتۇن مېيى ساقلايدىغان ئامبارلارنى، يەنە ھەر تۈرلۈك ماللار ۋە پادىلىرى ئۈچۈن ئېغىل-قوتانلارنى سالدۇردى.²⁹ ئۇ ئۆزىگە شەھەرلەر بىنا قىلدۇردى ۋە نۇرغۇن قوي-كالىلارغا ئىگە بولدى، چۈنكى خۇدا ئۇنىڭغا غايەت كۆپ دەپنە-دۇنيا ئاتا قىلغانىدى.³⁰ ھەزەكىيانىڭ ئىبارەت بۇ كىشى گىھون ئېقىنىنىڭ يۇقىرى ئېقىمىدىكى سۇنى توسۇپ، سۇنى تويىتوغرا داۋۇت شەھىرىنىڭ كۈنپېتىش تەرىپىگە ئېقىپ كېلىدىغان قىلغانىدى. ھەزەكىيانىڭ بارلىق قىلغان ئەمەللىرىدە روناق تاپتى.³¹ ھالبۇكى، بابىل ئەمىرلىرىنىڭ ئەلچىلىرى كېلىپ ھەزەكىيانى بىلەن كۆرۈشۈپ، يەھۇدا زېمىنىدا يۈز بەرگەن بۇ مۆجىزىلىك ئالامەت توغرىلىق گەپ سورىغان چاغدا، ئۇنىڭ كۆڭلىدە نېمە بارلىقىنى مەلۇم قىلىشقا سىنىماقچى، خۇدا ئۇنى يالغۇز قالدۇرۇپ، ئۇنىڭدىن كەتتى⁽¹⁷³⁾.³² ھەزەكىيانىڭ قالغان ئىشلىرى ۋە ياخشى ئەمەللىرى بولسا، مانا ئۇلار «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخنامىسى»دا، ئاموزنىڭ ئوغلى يەشايا پەيغەمبەرنىڭ كۆرگەن ۋە ھىيلىلىك خاتىرىسىدە پۈتۈلگەندۇر.

³³ ھەزەكىيانى ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۇخلىدى؛ ئۇلار ئۇنى داۋۇت ئەۋلادلىرى قەبرىستانلىقى ئېگىزلىكىدە دەپنە قىلدى؛ ئۇ ئۆلگەن چاغدا بارلىق يەھۇدا خەلقى بىلەن يېرۇسالېملىكلەر ئۇنىڭغا ھۆرمەت بىلدۈردى. ئۇنىڭ ئورنىغا ئوغلى ماناسسەھ پادىشاھ بولدى.

ماناسسەھ سەلتەنەت قىلدۇ؛ ئۇنىڭ رەزىل ئىشلىرى

33

¹ ماناسسەھ پادىشاھ بولغاندا ئون ئىككى ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا ئەللىك بەش يىل سەلتەنەت قىلدى.² ئۇ پەرۋەردىگار ئىسرائىللارنىڭ ئالدىدىن ھەيدەپ چىقىرىۋەتكەن يات ئەللىكلەرنىڭ يىرگىنچىلىك ئادەتلىرىگە ئوخشاش ئىشلار بىلەن پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە

رەزىل بولغاننى قىلدى. ³ ئۇ ئاتىسى ھەزەكىيا چېقىپ تاشلىغان «يۇقىرى جايلا»نى قايتىدىن ياساتتى؛ ئۇ بائاللارغا ئاتاپ قۇربانگاھلارنى سالدۇرۇپ، ئاشەراھ مەبۇدلارنى ياسىدى؛ ئۇ ئاسماندىكى نۇرغۇنلىغان ئاي-يۇلتۇزلارغا⁽¹⁷⁴⁾ باش ئۇردى ۋە ئۇلارنىڭ قۇللۇقىغا كىردى. ⁴ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىمۇ قۇربانگاھلارنى ياساتتى. شۇ ئىبادەتخانا توغرىلىق پەرۋەردىگار: «يېرۇسالېمدا مېنىڭ نامىم مەڭگۈ قالدۇ» دېگەندى. ⁵ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئىككى ھويلىسىدا «ئاسماننىڭ قوشۇنى»غا⁽¹⁷⁵⁾ قۇربانگاھلارنى ئاتاپ ياساتتى. ⁶ ئۇ بەن-ھىننومنىڭ جىلغىسىدا⁽¹⁷⁶⁾ ئۆز بالىلىرىنى ئوتتىن ئۆتكۈزدى⁽¹⁷⁷⁾؛ جادۇگەرچىلىك، پالچىلىق ۋە دەمىدېچىلىك ئىشلەتتى، ئۆزىگە جىنكەشلەر بىلەن ئەپسۇنچىلارنى بېكىتتى؛ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە سان-ساناقسىز رەزىللىكنى قىلىپ ئۇنىڭ غەزىپىنى قوزغىدى. ⁷ ئۇ ياساتقان ئويما مەبۇدىنى خۇدانىڭ ئۆيىگە تىكلىدى. شۇ ئۆي توغرىلىق پەرۋەردىگار داۋۇتقا ۋە ئۇنىڭ ئوغلى سۇلايمانغا: «بۇ ئۆيدە، شۇنداقلا ئىسرائىلنىڭ ھەممە قەبىلىلىرىنىڭ زېمىنلىرى ئارىسىدىن مەن تاللىغان يېرۇسالېمدا ئۆز نامىمنى ئەبەدىگىچە قالدۇرىمەن؛ ⁸ ئەگەر ئىسرائىل پەقەت مەن مۇسانىڭ ۋاسىتىسى بىلەن ئۇلارغا تاپىلىغان بارلىق ئەمرلەرگە، يەنى بارلىق قانۇن، بەلگىلىمىلەر ۋە ھۆكۈملەرگە مۇۋاپىق ئەمەل قىلىشقا كۆڭۈل قويىسلا، مەن ئۇلارنىڭ پۇتلىرىنى ئاتا-بوۋىلىرىغا بېكىتكەن بۇ زېمىندىن قايتىدىن ئېرى قىلمايمەن» - دېگەندى.

⁹ لېكىن ماناسسەھ يەھۇدلارنى ۋە يېرۇسالېمدىكىلەرنى شۇنداق ئازدۇردىكى، ئۇلار پەرۋەردىگار ئىسرائىللارنىڭ ئالدىدىن ھالاك قىلغان يات ئەللىكلەرنىڭ قىلغىنىدىنمۇ ئاشۇرۇپ رەزىللىك قىلاتتى. ¹⁰ پەرۋەردىگار ماناسسەھ ۋە ئۇنىڭ خەلقىگە ئاگاھلاندۇرۇپ سۆزلىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار قۇلاق سالمىدى.

¹⁷⁴ ياكى «ئاسماننىڭ قوشۇنى»، يەنى ئاسماندىكى نۇرغۇنلىغان ئاي-يۇلتۇزلارنى كۆرسىتىدۇ. تەۋراتتىن بىلىمىزكى، ئاسماندىكى يۇلتۇزلارنىڭ پەرىشتىلەر ۋە بەلىكىم ئاسماندىكى يامان كۈچلەر بىلەنمۇ مۇناسىۋىتى بار («زەب»، 4:147؛ «ئايۇپ»، 7-4:38؛ «ۋەھ»، 4:12؛ كۆرۈڭ).

¹⁷⁵ «ئاسماننىڭ قوشۇنى» مۇشۇ يەردە قۇياش، ئاي ۋە يۇلتۇزلارنى كۆرسىتىدۇ.

¹⁷⁶ «بەن-ھىننومنىڭ جىلغىسى» - يەنى «ھىننومنىڭ ئوغلنىڭ جىلغىسى». «يەشۇئا» 29:8 نى كۆرۈڭ. بۇ جىلغا ئەسلى «گى-ھىننوم» دەپ ئاتىلاتتى (ئەرەبچە «جەھەننەم»).

¹⁷⁷ «...بالىلىرىنى ئوتتىن ئۆتكۈزۈش» - بەلىكىم «ئىنسانىي قۇربانلىق»نى كۆرسىتىشى مۇمكىن.

¹¹ شۇ سەۋەبتىن پەرۋەردىگار ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ قوشۇندىكى سەردارلارنى ئۇلارنىڭ ئۈستىگە ھۇجۇمغا سالدۇردى. ئۇلار ماناسسەھنى ئىلمەك بىلەن ئېلىپ (178)، مىس زەنجىرى بىلەن باغلاپ بابىلغا ئەكەلدى. ¹² ماناسسەھ مۇشۇنداق ئازابقا چۈشكەندە خۇداسى پەرۋەردىگارغا يالۋۇرۇپ، ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى ئالدىدا ئۆزىنى بەك تۆۋەن تۇتتى. ¹³ ئۇ دۇئا قىلىۋىدى، پەرۋەردىگار ئۇنىڭ دۇئاسىغا قۇلاق سېلىپ، تىلىكىنى قوبۇل قىلىپ، ئۇنى يېرۇسالېمغا قايتۇرۇپ، پادىشاھلىقىغا قايتىدىن ئىگە قىلدى. ماناسسەھ شۇ چاغدىلا پەرۋەردىگارنىڭلا خۇدا ئىكەنلىكىنى بىلىپ يەتتى.

¹⁴ بۇ ئىشلاردىن كېيىن ماناسسەھ «داۋۇت شەھىرى» نىڭ سىرتىغا، جىلغا ئۆتتۈرىسىدىكى گىئوننىڭ كۈنپېتىش تەرىپىدىن تاكى بېلىق دەرۋازىسى ئاغزىغىچە، ئوفەلنى چۆرىدەپ سېپىل ياساتتى ۋە ئۇنى ناھايىتى ئېگىز قىلدى؛ يەھۇدانىڭ ھەرقايسى قورغانلىق شەھەرلىرىدە قوشۇن سەردارلىرى تەيىنلىدى. ¹⁵ ئۇ يەنە پەرۋەردىگار ئۆيىدىن يات ئەللىكلەرنىڭ مەبۇدلىرى بىلەن ئۆزى قويغان بۇتنى، ئۆزى پەرۋەردىگار ئۆيىنىڭ تېغى بىلەن يېرۇسالېمدا ياساتقۇزغان بارلىق قۇربانگاھلارنى ئېلىۋېتىپ، شەھەر سىرتىغا تاشلاشقۇزۇۋەتتى. ¹⁶ ماناسسەھ پەرۋەردىگار قۇربانگاھىنى يېڭىباشتىن تىكلەپ، قۇربانگاھقا ئىناقلىق قۇربانلىقى بىلەن تەشەككۈر قۇربانلىقلىرىنى سۇندى ۋە يەھۇdalارغا ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ خىزمىتىگە كىرىشىنى بۇيرۇدى. ¹⁷ شۇنداقتىمۇ، خەلق قۇربانلىقنى يەنىلا «يۇقىرى جايلار» دا ئۆتكۈزەتتى؛ لېكىن ئۇلارنىڭ قۇربانلىقلىرى ئۆزلىرىنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا سۇنۇلاتتى. ¹⁸ ماناسسەھنىڭ قالغان ئىشلىرى، جۈملىدىن ئۇنىڭ خۇداسىغا قىلغان دۇئاسى ۋە ئالدىن كۆرگۈچىلەرنىڭ ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنىڭ نامىدا ئۇنىڭغا ئېيتقان گەپلىرى بولسا، مانا ئۇلار «ئىسرائىلنىڭ پادىشاھلىرىنىڭ خاتىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەندۇر. ¹⁹ ئۇنىڭ دۇئاسى، خۇدانىڭ ئۇنىڭ تىلەكلىرىنى قانداق ئىجابەت قىلغانلىقى، ئۇنىڭ ئۆزىنى تۆۋەن قىلىشىدىن ئىلگىرى قىلغان بارلىق گۇناھى ۋە ۋاپاسىزلىقى، شۇنداقلا ئۇنىڭ قەيەردە «يۇقىرى

¹⁷⁸ ئاسۇرىيە پادىشاھلىرى تۇتقۇنلارنى خارلاش ئۈچۈن ئىلمەكلەرنى بۇرىندىن ئۆتكۈزۈپ يېتەلەيتتى. «يەش». 29:37 ۋە «ھاب». 15:1 بىلەن سېلىشتۇرۇڭ.

جايلار» سالدۇرغانلىقى، ئاشەراھ مەبۇدلىرى ھەم ئويما مەبۇدلارنى تىكلەنگەنلىكى بولسا، مانا ھەممىسى «ئالدىن كۆرگۈچىلەرنىڭ خاتىرىلىرىدە»⁽¹⁷⁹⁾ پۈتۈلگەندۇر. ²⁰ ماناسسەھ ئاتا-بوۋىلىرى ئارىسىدا ئۆخلىدى؛ كىشىلەر ئۇنى ئۆز ئوردىسىغا دەپنە قىلدى؛ ئوغلى ئامون ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

ئامون سەلتەنەت قىلدۇ

²¹ ئامون تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە ئىككى ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا ئىككى يىل سەلتەنەت قىلدى. ²² ئۇ ئاتىسى ماناسسەھ قىلغىنىدەك پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى. ئۇ ئاتىسى ماناسسەھ ياساتقان بارلىق ئويما مەبۇدلارغا قۇربانلىق سۇندى ۋە ئۇلارنىڭ قۇللۇقىغا كىردى. ²³ ئۇ ئۆزىنى پەرۋەردىگار ئالدىدا ئاتىسى ماناسسەھ ئۆزىنى تۆۋەن تۇتقاندەك تۆۋەن تۇتمىدى؛ بۇ ئاموننىڭ بولسا گۇناھ-قەبىھلىكلىرى بارغانسېرى ئېشىپ باردى. ²⁴ كېيىن ئۇنىڭ خىزمەتكارلىرى ئۇنى قەستلەپ ئۆز ئوردىسىدا ئۆلتۈرۈۋەتتى. ²⁵ لېكىن يەھۇدا زېمىندىكىلەر ئامون پادىشاھىنى قەستلىگەنلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆلتۈردى؛ ئاندىن يۇرت خەلقى ئۇنىڭ ئورنىدا ئوغلى يوسىيانى پادىشاھ قىلدى.

ھەققانىي پادىشاھ يوسىيا سەلتەنەت قىلدۇ

¹ يوسىيا پادىشاھ بولغاندا سەككىز ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا ئۆتتۈز بىر يىل سەلتەنەت قىلدى. ² ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلىپ، ھەر ئىشتا ئاتىسى داۋۇتنىڭ يوللىرىدا يۈرۈپ، نە ئوڭغا نە سولغا چەتنەپ كەتمىدى. ³ ئۇنىڭ سەلتەنتىنىڭ سەككىزىنچى يىلى، ئۇ تېخى گۈدەك چېغىدىلا، ئاتىسى داۋۇتنىڭ خۇداسىنى ئىزلەشكە باشلىدى؛ سەلتەنتىنىڭ ئون ئىككىنچى يىلىغا كەلگەندە يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېمدىكى «يۇقىرى جايلار»، ئاشەراھ مەبۇدلىرى، ئويما بۇتلار ۋە قۇيما بۇتلارنى يوقىتىپ، زېمىننى پاكىزلاشقا كىرىشتى. ⁴ خەلق ئۇنىڭ كۆز ئالدىدىلا «بالالار»نىڭ

34

قۇربانگاھلىرىنى چېقىپ تاشلىدى؛ ئۇ قۇربانگاھلارنىڭ ئۈستىگە ئېگىز قىلىپ ئورۇنلاشتۇرۇلغان «كۈن تۇۋرۇكلىرى» نى⁽¹⁸⁰⁾ كېسىپ تاشلىدى؛ ئۇ يەنە ئاشەراھ مەبۇدلىرى، ئۆيما-قۇيما بۇتلارنى چېقىپ، ئۇنىڭ توپىسىنى بۇ مەبۇدلارغا قۇربانلىق سۇنغانلارنىڭ قەبرىلىرىگە چېچىۋەتتى.⁵ بۇت كاھىنلىرىنىڭ ئۈستىخانلىرىنى قۇربانگاھلىرىنىڭ ئۈستىدە كۆيدۈرۈۋەتتى؛ شۇنداق قىلىپ، ئۇ يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېمنى پاكىزلىدى.⁶ ئۇ ماناسسەھ، ئەفرائىم، شىمىئون ھەتتا نافتاالىغىچە ئۇلارنىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىدە ۋە ئەتراپىدىكى خارابىلەردە شۇنداق قىلدى؛⁷ ئۇ قۇربانگاھلارنى چېقىپ، ئاشەراھ مەبۇدلىرى ۋە ئۆيما بۇتلارنى كۆكۈم-تالقان قىلىۋەتتى، پۈتۈن ئىسرائىلدىكى «كۈن تۇۋرۇكلىرى» نىڭ⁽¹⁸¹⁾ ھەممىسىنى كېسىپ تاشلاپ، يېرۇسالېمغا قايتتى.

⁸ ئۇنىڭ سەلتەنتىنىڭ ئون سەككىزىنچى يىلى يەھۇدا زېمىنىنى ۋە مۇقەددەس خانىنى پاكىزلاپ بولغاندىن كېيىن، ئازالىيانىڭ ئوغلى شافان، شەھەر باشلىقى ماناسىپياھ ۋە يوناھازنىڭ ئوغلى تەزكىرىچى يوناھنى خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئوڭلاشقا ئەۋەتتى.⁹ شۇنىڭ بىلەن ئۇلار باش كاھىن ھىلقىيانىڭ ئالدىغا كېلىپ، ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە بېغىشلاپ ئەكەلگەن پۇلنى تاپشۇردى. بۇ پۇلنى ئەسلىدە دەرۋازىۋەن لاۋىيلار ماناسسەھ، ئەفرائىم ۋە ئىسرائىلنىڭ قالدسىدىن⁽¹⁸²⁾، شۇنىڭدەك يەھۇدا ۋە بىنيامين زېمىندىكىلەر ۋە يېرۇسالېمدىكىلەردىن يىغقاندى.¹⁰ ئۇلار پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئوڭشايدىغان ئىشلارنى نازارەت قىلغۇچى ئىشچىلارغا تاپشۇرۇپ بەردى. بۇلار ھەم پۇلنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى ئوڭشاش ۋە مۇستەھكەملەشكە ئىشلىگۈچىلەرگە بەردى؛¹¹ ئۇلار بولسا پۇلنى يەھۇدا پادىشاھلىرى خارابىلەشتۈرگەن ئۆي-ئىمارەتلەرگە لازىملىق كېسىپ-ئويۇلغان تاشلارنى ۋە تۈۋرۈك-لىملارغا ياغاچ سېتىۋالاشقا ياغاچچىلار بىلەن تامچىلارغا تاپشۇرۇپ بەردى.¹² بۇ ئادەملەر ساداقەتلىك بىلەن ئىشلىدى. ئۇلارنى باشقۇرىدىغان،

¹⁸⁰ «كۈن تۇۋرۇكلىرى» — باشقا بىر تەرجىمىسى «قۇياش بۇتلىرى» ياكى «ئىسرىقگاھلار».

¹⁸¹ «كۈن تۇۋرۇكلىرى» — باشقا بىر تەرجىمىسى «قۇياش بۇتلىرى» ياكى «ئىسرىقگاھلار».

¹⁸² «ئەفرائىم ۋە ئىسرائىلنىڭ قالدسى» — ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى شىمالىي پادىشاھلىق («ئىسرائىل» تىن ئاھالىنىڭ كۆپ قىسمىنى تۇتقۇن قىلىپ ئېلىپ كەتكەندى؛ ئايەتتە تلغا ئېلىنغان مۇشۇ خەلق يۇرتتا قالدۇرۇلغان ئىسرائىللار ئىدى.

نازارەتكە مەسئۇل لاۋىي مەبرارنىڭ ئەۋلادلىرىدىن جاھات بىلەن ئويادىيا، كوھاتنىڭ ئەۋلادلىرىدىن زەكەريا بىلەن مەشۇلام بار ئىدى؛ بۇ لاۋىيلارنىڭ ھەممىسى ھەرخىل سازلارغىمۇ ماھىر ئىدى؛¹³ ئۇلار يەنە ھاممالار ۋە ھەرخىل ئىشلار ئۈستىدىكى نازارەتچىلەرنى باشقۇراتتى؛ لاۋىيلاردىن پۈتۈنچىلەرمۇ، ئەمەلدارلارمۇ، دەرۋازىۋەنلەرمۇ بار ئىدى.

¹⁴ ئۇلار پەرۋەردىگار ئۆيىگە بېغىشلاپ ئەكەلگەن پۇللارنى ئېلىپ چىقىدىغان چاغدا، ھىلقىيا كاھىن پەرۋەردىگارنىڭ مۇسانىڭ ۋاستىسى بىلەن بەرگەن تەۋرات قانۇنى كىتابىنى تېپىۋالدى. ¹⁵ ھىلقىيا كاتىپ شافانغا: – مەن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدە تەۋرات-قانۇنى كىتابىنى تېپىۋالدىم، دېدى. شۇنى ئېيتىپ، ھىلقىيا كىتابىنى شافانغا بەردى. ¹⁶ شافان ئۇنى پادىشاھنىڭ يېنىغا ئاپاردى ۋە ئۇنىڭغا: «خىزمەتكارلىرى تاپشۇرۇلغان ئىشلارنى بولسا، ھەممىسىنى ئادا قىلىۋاتىدۇ. ¹⁷ ئۇلار پەرۋەردىگار ئۆيىگە بېغىشلىغان پۇللارنى تۆكۈپ⁽¹⁸³⁾، ئۇنى نازارەتچىلەر ۋە ئىشچىلارنىڭ قولىغا تاپشۇرۇپ بەردى» دەپ مەلۇمات بەردى. ¹⁸ شافان كاتىپ يەنە پادىشاھقا: – ھىلقىيا كاھىن يەنە ماڭا بىر ئورام كىتاب بەردى دەپ ئۇنى پادىشاھ ئالدىدا ئوقۇدى.

¹⁹ ۋە شۇنداق بولدىكى، پادىشاھ تەۋرات قانۇنىدىكى سۆزلەرنى ئاڭلاپ، ئۆز كىيىملىرىنى يىرتتى. ²⁰ پادىشاھ ھىلقىيا بىلەن شافاننىڭ ئوغلى ئاھىكامغا، مىكاهىننىڭ ئوغلى ئابدون بىلەن شافان كاتىپقا ۋە پادىشاھنىڭ خىزمەتكارى ئاسايىغا بۇيرۇپ: – ²¹ بېرىپ مەن ئۈچۈن ۋە ئىسرائىلدا ھەم يەھۇدا قالدۇرۇلغان خەلق ئۈچۈن بۇ تېپىلغان كىتابنىڭ سۆزلىرى توغرىسىدا پەرۋەردىگاردىن يول سوراڭلار. چۈنكى ئاتا-بوۋىلىرىمىز بۇ كىتابتا بارلىق پۈتۈلگەنلەرگە ئەمەل قىلماي، پەرۋەردىگارنىڭ سۆزىنى تۇتمىغانلىقى تۈپەيلىدىن، پەرۋەردىگارنىڭ بىزگە تۆكۈلىدىغان غەزىپى ئىنتايىن دەھشەتلىك بولدى، دېدى ⁽¹⁸⁴⁾. ²² شۇنىڭ بىلەن ھىلقىيا ۋە پادىشاھ تەيىنلىگەن كىشىلەر

¹⁸³ ياكى «كۈمۈشنى ئېرىتىپ،...»

¹⁸⁴ «تېپىۋېلىنغان كىتاب» تەۋراتنىڭ قايسى قىسمى بولۇشى كېرەك؟ پادىشاھنىڭ ئىنكاسى، يەنى كېيىنكى ھەرىكەتلىرىگە، بولۇپمۇ «يۇقىرى جايلار»نى يوقىتىشقا قارىغاندا، «تېپىۋېلىنغان كىتاب» چوقۇم بۇ ئىشنى تەكىتلەيدىغان «قانۇن شەرىھى»نى ئۆز ئىچىگە ئالغان.

ئايال پەيغەمبەر ھۇلداھنىڭ قېشىغا باردى؛ ھۇلداھ خاسراھنىڭ نەۋرىسى، توكمەھاتنىڭ ئوغلى كىيىم-كېچەك بېگى شاللىۋىنىڭ ئايالى ئىدى؛ ئۇ ئۆزى يېرۇسالېم شەھىرىنىڭ ئىككىنچى مەھەللىسىدە ئولتۇراتتى. ئۇلار ئۇنىڭ بىلەن بۇ ئىشلار توغرىلىق سۆزلەشتى. ²³ ئۇ ئۇلارغا مۇنداق دېدى: — ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — «سەلەرنى ئەۋەتكەن كىشىگە مۇنداق دەڭلار: — ²⁴ پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — مانا مەن يەھۇدانىڭ پادىشاھى ئالدىدا ئوقۇلغان بۇ كىتابتىكى بارلىق لەنەتلەرنى ئەمەلگە ئاشۇرۇپ، بۇ جايغا ۋە بۇ يەردە تۇرغۇچىلارغا بالايىناپەت چۈشۈرىمەن. ²⁵ چۈنكى ئۇلار مېنى تاشلاپ، باشقا ئىلاھلارغا خۇشبۇي يېقىپ، قوللىرىنىڭ ھەممە ئىشلىرى بىلەن مېنىڭ ئاچچىقىمنى كەلتۈردى. ئۇنىڭ ئۈچۈن مېنىڭ قەھرىم بۇ يەرگە تۈگۈلدۈ، ئۆچۈرۈلمەيدۇ.

²⁶ لېكىن سەلەرنى پەرۋەردىگاردىن يول سورىغىلى ئەۋەتكەن يەھۇدانىڭ پادىشاھىغا بولسا، مۇنداق دەڭلار: — سەن ئاڭلىغان سۆزلەر توغرىسىدا ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار مۇنداق دەيدۇ: — ²⁷ چۈنكى كۆڭلۈڭ يۇمشاق بولۇپ، خۇدانىڭ مۇشۇ جاي ۋە ئۇنىڭدا تۇرغۇچىلارنى ئەيىبلەپ ئېيتقان سۆزلىرىنى ئاڭلىغىنىڭدا، ئۇنىڭ ئالدىدا ئۆزۈڭنى تۆۋەن قىلىدىك، شۇنىڭدەك ئۆزۈڭنى شۇنداق تۆۋەن قىلغىنىڭدا، كىيىملىرىڭنى يىرتىپ، مېنىڭ ئالدىمدا يىغلىغىنىڭ ئۈچۈن، مەنمۇ دۇنياڭنى ئاڭلىدىم، دەيدۇ پەرۋەردىگار. ²⁸ مانا، سېنى ئاتا-بوۋىلىرىڭ بىلەن يىغىلىشقا، ئۆز قەبرەڭگە ئامان-خاتىرجەملىك ئىچىدە بېرىشقا نېسىپ قىلىمەن؛ سېنىڭ كۆزلىرىڭ مەن بۇ جاي ئۈستىگە چۈشۈرىدىغان بارلىق كۈلپەتلەرنى كۆرمەيدۇ».

ئۇلار يېنىپ بېرىپ، بۇ خەۋەرنى پادىشاھقا يەتكۈزدى.

²⁹ پادىشاھ ئادەم ئەۋەتىپ، يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېمنىڭ ھەممە ئاقساقاللىرىنى چاقىرتىپ كەلدى. ³⁰ پادىشاھ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە چىقتى؛ بارلىق يەھۇدادىكى ئەر كىشىلەر ۋە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسى، كاھىنلار بىلەن لاۋىيلار، شۇنداقلا بارلىق خەلق، ئەڭ كىچىكىدىن تارتىپ چوڭىغىچە ھەممىسى ئۇنىڭ بىلەن بىللە چىقتى. ئاندىن پەرۋەردىگارنىڭ

ئۆيىدە تېپىلغان ئەھدە كىتابىنىڭ ھەممە سۆزلىرىنى ئۇلارغا⁽¹⁸⁵⁾ ئوقۇپ بەردى. ³¹ پادىشاھ ئۆز ئورنىدا تۇرۇپ پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا: – پەرۋەردىگارغا ئەگىشىپ پۈتۈن قەلبىم ۋە پۈتكۈل جېنىم بىلەن ئۆزىڭنىڭ ئەمرلىرىنى، ھۆكۈم-گۇۋاھلىقلىرى ۋە بەلگىلىمىلىرىنى تۇتۇپ، ئۇشبۇ كىتابتا پۈتۈلگەن ئەھدىگە⁽¹⁸⁶⁾ ئەمەل قىلىمەن دەپ ئۆزىنى ئەھدىگە باغلىدى. ³² شۇنىڭ بىلەن خەلقنىڭ ھەممىسىمۇ ئەھدە ئالدىدا تۇرۇپ ئۆزىگە ئۆزىنى باغلىدى.

ئۇ يەنە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىنى ۋە بىنيامىندىكى خەلقنىمۇ بۇ ئەھدە ئالدىدا تۇرغۇزۇپ ئۆزىگە ئۆزىنى باغلاتتى. شۇنىڭ بىلەن يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار خۇدانىڭ، يەنى ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسىنىڭ ئەھدىسى بويىچە ئىش قىلىدىغان بولدى. ³³ يوسىيا ئىسرائىللارغا قاراشلىق يۇرتلاردىن بارلىق يىرگىنچىلىك نەرسىلەرنى چىقىرىپ تاشلاپ، ئىسرائىلدا تۇرۇۋاتقانلارنىڭ ھەممىسىنى پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ خىزمىتىگە كىرىدىغان قىلدى. يوسىيانىڭ بارلىق كۈنلىرىدە خەلق ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارغا ئەگىشىشتىن ھېچ يانمىدى.

يوسىيا «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى» نى ئۆتكۈزدى

35

¹ يوسىيا پەرۋەردىگارنى سېغىنىپ ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنى يېرۇسالېمدا ئۆتكۈزمەكچى بولدى؛ بىرىنچى ئاينىڭ ئون تۆتىنچى كۈنى ئۇلار ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتالغان قوزلارنى سويدى. ² پادىشاھ كاھىنلارنىڭ ۋەزىپىلىرىنى بەلگىلىدى، ئۇلارنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى خىزمەتنى قىلىشقا رىغبەتلەندۈردى. ³ ئۇ يەنە پۈتكۈل ئىسرائىل خەلقىگە ئۆزلىرىنى پەرۋەردىگارغا ئاتاپ پاك-مۇقەددەس بولۇشقا تەلىم بەرگۈچى لاۋىيلارغا⁽¹⁸⁷⁾: – سىلەر مۇقەددەس ئەھدە ساندۇقىنى ئىسرائىل پادىشاھى

¹⁸⁵ ئىبرانىي تىلىدا: «ئۇلارنىڭ قۇلاقلىرىغا».

¹⁸⁶ ئىبرانىي تىلىدا «ئەھدە سۆزلىرىگە».

¹⁸⁷ باشقا ئىككى خىل تەرجىمىسى: (1) «پۈتكۈل ئىسرائىلغا تەلىم بېرىدىغان، ئۆزلىرىنى پەرۋەردىگارغا ئاتاپ بېغىشلىغان لاۋىيلارغا...»؛ (2) «پۈتكۈل ئىسرائىلغا پەرۋەردىگارغا خاس مۇقەددەس ئىشلار توغرىلىق تەلىم بېرىدىغان لاۋىيلارغا...».

داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايمان سالدۇرغان ئۆيگە ئەكىرىپ ئورۇنلاشتۇرۇڭلار؛ ئەمدى ئۇنى مۇرەككەپلەردە كۆتۈرۈپ يۈرۈش ۋەزىپىسى قالمىدى. ئەمدى سىلەر خۇدايىڭلار پەرۋەردىگارىڭلارنىڭ خىزمىتىدە، شۇنداقلا ئۇنىڭ خەلقى ئىسرائىلنىڭ خىزمىتىدە بولۇڭلار⁽¹⁸⁸⁾. شۇنىڭ ئۈچۈن جەمەتلىكلەر ۋە نۆۋەت-گۇرۇپپاڭلار بويىچە، ئىسرائىلنىڭ پادىشاھى داۋۇتنىڭ يازغىنى ۋە ئۇنىڭ ئوغلى سۇلايماننىڭ يازغىنىغا ئاساسەن، ئۆزۈڭلارنى ئوبدان تەييارلاڭلار. ⁵ سىلەر ئۆز ئاتا جەمەتلىرىڭلارنىڭ نۆۋەت-گۇرۇپپا تەرتىپى بويىچە قېرىنداشلىرىڭلاردىن ئىبارەت شۇ ئاددىي خەلق-پۇقرالار جەمەت-جەمەتلىرىگە ۋەكىل بولۇپ، مۇقەددەسگاھتا تۇرىسىلەر؛ ھەربىر گۇرۇپپىدا لاۋىي جەمەتىدىن بىرنەچچە ئادەم بولسۇن. ⁶ سىلەر ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتالغان قوزلارنى سويىسىلەر، ئۆزۈڭلارنى پاكلاڭلار، ئىسرائىلدىكى قېرىنداشلىرىڭلار ئۈچۈن، يەنى ئۇلارنىڭ پەرۋەردىگار مۇساڭنىڭ ۋاستىسى بىلەن تاپىلغان سۆز-كلامىغا بېقىنىشى ئۈچۈن، ھەممە ئىشنى تەييار قىلىڭلار، دېدى.

⁷ يوسىيا شۇ يەردە ھازىر بولغان بارلىق خەلق-پۇقرالارنىڭ ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتىغان قۇربانلىقى بولسۇن دەپ، جەمئىي ئۆتۈز مىڭ قوزا ۋە ئوغلاق، ۋە يەنە ئۈچ مىڭ بۇقا ھەدىيە قىلدى؛ بۇ ماللارنىڭ ھەممىسى پادىشاھنىڭ مېلىدىن چىقىرىلغانىدى. ⁸ ئۇنىڭ ئەمەلدارلىرىمۇ ئۆز ئىختىيارلىقى بىلەن خەلققە ۋە كاھىنلار بىلەن لاۋىيلارغا قۇربانلىق مېلى «كۆتۈرمە ھەدىيە» قىلدى؛ پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى باشقۇرغۇچىلاردىن ھىلقىيا، زەكەرىيا ۋە يەھىيەلەمۇ

¹⁸⁸ بۇ ئايەتتىكى خەۋەرگە قارىغاندا: (1) مەلۇم سەۋەبتىن ئەھدە ساندۇقى ئەڭ مۇقەددەس جايدىن يۆتكىۋېتىلگەنىدى. مۇمكىنچىلىكى بولغان سەۋەبلىرى بولسا (ئا) يوسىيا ئىبادەتخانىنى پاكلاش ئۈچۈن ئۇنى ۋاقىتلىق يۆتكەپ تۇرغان؛ (ئە) مەلۇم بىر رەزىل پادىشاھ بۇتپەرەسلىك مەقسىتى بىلەن ئۇنى ئۇ يەردىن يۆتكەۋەتكەنىدى؛ (ب) كاھىنلار بۇتپەرەسلىرىنىڭ رەزىل نىيەتلىرىدىن قوغداش ئۈچۈن ئۇنى يۆتكەپ يوشۇرۇپ قويغانىدى؛ (پ) كاھىنلار يېرۇسالېمنى بۇلاڭ-تالاڭ قىلىدىغان تاجاۋۇزچىلارنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلدۇرۇش ئۈچۈن ئۇنى يۆتكەپ يوشۇرۇپ قويغانىدى (مەسىلەن، 9:12 ۋە 4:25).

(2) بۇ ئايەتكە قارىغاندا لاۋىيلارنىڭ (شۇنداقلا كاھىنلارنىڭ) ئەڭ مۇھىم ۋە چوڭ رولى ھازىر (ئىبادەتخانىدا) پەرۋەردىگارنىڭ مەدھىيە ئىشلىرىدىن باشقا) ئىسرائىلغا تەلىم بېرىش كېرەك ئىدى (22:30 نى كۆرۈڭ). ئىسرائىل سۈرگۈن بولغاندىن كېيىن ئەزرا بۇلارنىڭ ياخشى بىر ئۈلگىسى بولغانىدى.

ئىككى مىڭ ئالتە يۈز قوزا-ئۆچكە بىلەن ئۈچ يۈز بۇقنى كاھىنلارغا ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتاپ قۇربانلىق قىلىش ئۈچۈن ھەدىيە قىلىپ تاپشۇردى. ⁹ لاۋىيلارنىڭ يولباشچىلىرى بولغان كونانىيا ۋە ئۇنىڭ قېرىنداشلىرىدىن شېمايا بىلەن نەتانەل، شۇنداقلا ھاشابىيا، جەئىيەل ۋە يوزابادمۇ بەش مىڭ قوزا بىلەن بەش يۈز بۇقنى لاۋىيلارنىڭ ھېيتىغا ئاتاپ قۇربانلىق قىلىشىغا «كۆتۈرمە ھەدىيە» قىلدى.

¹⁰ شۇنداق قىلىپ، ئۆتىلىدىغان ۋەزىپىلەر ئورۇنلاشتۇرۇپ بولۇنغاندىن كېيىن، پادىشاھنىڭ تاپىلىغىنى بويىچە، كاھىنلار ئۆز ئورنىدا تۇردى، لاۋىيلارمۇ ئۆزلىرىنىڭ نۆۋەت-گۈرۈپپا تەرتىپى بويىچە تۇرۇشتى. ¹¹ لاۋىيلار ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتالغان قوزىلارنى بوغۇزلىدى؛ كاھىنلار ئۇلارنىڭ قولىدىن قاننى ئېلىپ قۇربانغا ھەسەتتى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا لاۋىيلار قۇربانلىق مالنىڭ تېرىسىنى سويدى. ¹² كۆيدۈرمە قۇربانلىققا سۈنۈلىدىغان ماللارنى بولسا، ئۇلار خەلق-پۇقرالارغا ۋەكىل بولغان جەمەتلەر بويىچە خەلققە بۆلۈپ بېرىپ، ئۇلارنى مۇسانىڭ كىتابىدا يېزىلغىنىغا مۇۋاپىق، پەرۋەردىگارغا سۈنۈشقا تەييارلىدى. سۈنۈلىدىغان بۇقلارنىمۇ شۇنداق قىلدى. ¹³ ئاندىن بەلگىلىمە بويىچە ئۇلار ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتالغان قوزا-ئۆچكىلەرنى ئوتقا قاقلاپ كاۋاپ قىلدى؛ باشقا قۇربانلىقلاردىن قالغان، يەنى خۇداغا ئاتالغان قىسىملارنى قازاندا، داڭقاندا ياكى داستا پىشۇرۇپ تېزدىن خەلق-پۇقرالارغا ئۆلەشتۈرۈپ بەردى؛ ¹⁴ شۇنىڭدىن كېيىن ئۆزلىرىگە ۋە كاھىنلارغا قۇربانلىقلاردىن تەييارلىدى، چۈنكى كاھىنلار، يەنى ھارۇننىڭ ئەۋلادلىرى كەچ كىرگۈچە كۆيدۈرمە قۇربانلىق قىلىش ۋە مايلىرىنى كۆيدۈرۈش بىلەن ئالدىراش بولۇپ كەتكەندى؛ شۇڭا لاۋىيلار ئۆزلىرىگە ۋە كاھىنلار بولغان ھارۇننىڭ ئەۋلادلىرىغىمۇ قۇربانلىقلاردىن گۆش تەييارلاپ قويۇشتى. ¹⁵ ئاۋ-ئەغمىچىلەر، يەنى ئاسافنىڭ ئەۋلادلىرى داۋۇت، ئاساف، ھېمان ۋە داۋۇت پادىشاھنىڭ ئالدىن كۆرگۈچىسى يەدۇتۇننىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە ئۆز ئورۇنلىرىدا تۇرۇشتى؛ دەرۋازىۋەنلەر ھەرقايسىسى ئۆز دەرۋازىسى ئالدىدا تۇردى؛ ئۇلارنىڭ ئىش ئورنىدىن ئاجرىشىشنىڭ ھاجىتى بولمىدى، چۈنكى ئۇلارنىڭ قېرىنداشلىرى بولغان لاۋىيلار قۇربانلىقلاردىن تەييارلاپ قوياتتى. ¹⁶ شۇنداق قىلىپ، شۇ بىر

كۈن ئىچىدە يوسىيا پادىشاھنىڭ تاپشۇرۇقى بويىچە، ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى ئۆتكۈزۈلۈپ، پەرۋەردىگارنىڭ قۇربانغا كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار سۇنۇلۇشى بىلەن پەرۋەردىگارغا بېغىشلاپ ئۆتكۈزۈلگەن ئىبادەت تولۇق ئورۇنلاندى. ¹⁷ شۇ چاغدا ھازىر بولغان ئىسرائىللار ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنى ئۆتكۈزۈپ بولغاندىن كېيىن، يەتتە كۈن پېتىر نان ھېيتىنى ئۆتكۈزدى. ¹⁸ ساموئىل پەيغەمبەرنىڭ زامانىدىن بۇيان ئىسرائىلدا ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى مۇنداق ئۆتكۈزۈلۈپ باقمىغانىدى؛ ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ ھېچقايسىسىمۇ يوسىيا، كاھىنلار، لاۋىيلار ۋە شۇ يەردە ھازىر بولغان يەھۇدىلار بىلەن ئىسرائىللار ۋە يېرۇسالېمدا تۇرۇۋاتقانلار ئۆتكۈزگەندەك مۇنداق ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى ئۆتكۈزۈپ باقمىغانىدى. ¹⁹ بۇ قېتىمقى ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى يوسىيانىڭ سەلتەنتىنىڭ ئون سەككىزىنچى يىلى ئۆتكۈزۈلدى.

يوسىيانىڭ سەلتەنتى ئاخىرلىشىدۇ

²⁰ يوسىيا مۇقەددەس ئۆيىنىڭ ھەممە ئىشىنى مۇشۇنداق تەرتىپكە سېلىپ بولغاندىن كېيىن، مىسىر پادىشاھى نەقو ئەفرات دەرياسىنىڭ بويىدىكى كارىكىمىش شەھىرىدە ئۇرۇشقا چىقتى، يوسىيا ئۇنىڭ ئالدىنى توسقىلى چىقتى. ²¹ نەقو يوسىيانىڭ ئالدىغا ئەلچىلەرنى ئەۋەتىپ ئۇنىڭغا: «ئى يەھۇدا پادىشاھى، ئۆزلىرىنىڭ مېنىڭ بىلەن نېمە كارلىرى بار؟ بۈگۈن مەن سىلى بىلەن ئۇرۇشقىلى ئەمەس، بەلكى مېنىڭ بىلەن ئۇرۇش قىلىۋاتقان جەمەت بىلەن ئۇرۇشقىلى چىققانمەن؛ يەنە كېلىپ، خۇدا مېنى تېز ھۇجۇم قىل، دېدى؛ خۇدانىڭ سىلنى ھالاك قىلىۋەتمەسلىكى ئۈچۈن، ئۇنىڭ ئىشىغا كاشىلا قىلمىسلا، چۈنكى ئۇ مېنىڭ بىلەن بىللەدۇر» دېدى. ²² لېكىن يوسىيا ئۇنىڭ بىلەن قارشىلىشىشتىن يانمىدى، ئەكسىچە ئۆزىنى نىقابلاپ ئۇنىڭغا جەڭ قىلغىلى چىقتى؛ ئۇ خۇدانىڭ نەقونىڭ ۋاستىسى بىلەن ئېيتقان گېپىگە قۇلاق سالماي، مەگىددو تۈزلەڭلىكىگە كېلىپ نەقو بىلەن تۇتۇشتى. ²³ ئوقياچىلار يوسىيا پادىشاھقا ئوق ئېتىپ ئۇنىڭغا تەگكۈزدى؛ پادىشاھ خىزمەتكارلىرىغا: – مەن ئېغىر يارىلاندىم، مېنى ئېلىپ كېتىڭلار،

دېدى. ²⁴ ئۇنىڭ خىزمەتكارلىرى ئۇنى جەڭ ھارۋىسىدىن يۆلەپ چۈشۈرۈپ، ئۇنىڭ ئىككىنچى جەڭ ھارۋىسىغا ياتقۇزۇپ يېرۇسالېمغا ئېلىپ مېڭىۋىدى، ئۇ شۇ يەردە ئۆلدى. ئۇ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ قەبرىستانلىقىغا دەپنە قىلىندى؛ بارلىق يەھۇدا ۋە يېرۇسالېمدىكىلەر يوسىياغا تەزىيە تۇتۇشتى. ²⁵ يەرمىيا يەيغەمبەر يوسىيا ئۈچۈن مەرسىيە ئوقۇدى ⁽¹⁸⁹⁾؛ نەغمە-ناۋاجى ئەر-ئاياللارنىڭ ھەممىسى تاكى بۈگۈنگىچە يوسىيانى تەرىپلەپ مەرسىيە ئوقۇپ كەلمەكتە؛ ئۇ ئىش ئىسرائىلدا بەلگىلىمىگە ئايلاندى. مانا بۇلار «مەرسىيىلەر» دېگەن كىتابقا پۈتۈلگەندۇر. ²⁶ يوسىيانىڭ قالغان ئىشلىرى، ئۇنىڭ پەرۋەردىگارىنىڭ تەۋرات كىتابىدا يېزىلغانلىرىغا ئەگەشكەن ياخشى ئەمەللىرى، ²⁷ قىلغانلىرى باشتىن-ئاخىرىغىچە ھەممىسى «يەھۇدا ۋە ئىسرائىل پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەندۇر.

يەھوئاھاز سەلتەنەت قىلدۇ

36

¹ يەھۇدا زېمىنىدىكى خەلق يوسىيانىڭ ئوغلى يەھوئاھازنى تاللاپ، يېرۇسالېمدا ئاتىسىنىڭ ئورنىغا پادىشاھ قىلىپ تىكلدى. ² يەھوئاھاز تەختكە چىققان چاغدا يىگىرمە ئۈچ ياشتا ئىدى؛ ئۇ يېرۇسالېمدا ئۈچ ئاي سەلتەنەت قىلدى. ³ مىسىر پادىشاھى ئۇنى يېرۇسالېمدا پادىشاھلىقتىن بىكار قىلدى ۋە يەھۇدا زېمىنىغا بىر يۈز تالانت كۈمۈش، بىر تالانت ئالتۇن ⁽¹⁹⁰⁾ جەرىمانە قويدى. ⁴ ئاندىن مىسىر پادىشاھى يەھوئاھازنىڭ ئورنىغا ئۇنىڭ ئىنىسى ئېلىئاكىمنى يەھۇدا بىلەن يېرۇسالېم ئۈستىگە پادىشاھ قىلىپ، ئۇنىڭ ئىسمىنى يەھوئاكىمغا ئۆزگەرتتى؛ ئاندىن نەقۇ ئىنىسى يەھوئاھازنى مىسىرغا ئېلىپ كەتتى.

¹⁸⁹ ياكى «مەرسىيە يازدى».

¹⁹⁰ 100 تالانت كۈمۈش بەلكىم 3400 كىلوگرام، بىر تالانت ئالتۇن 34 كىلوگرام بولۇشى مۇمكىن.

يەھوئاكىم سەلتەنەت قىلدۇ

⁵ يەھوئاكىم تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە بەش ياشتا بولۇپ، ئۇ يېرۇسالېمدا ئون بىر يىل سەلتەنەت قىلدى؛ ئۇ پەرۋەردىگار خۇداسىنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى. ⁶ بابىل پادىشاھى نېبۇقادنەسار ئۇنىڭغا ھۇجۇم قىلغىلى چىقىپ، ئۇنى مىس زەنجىرى بىلەن باغلاپ بابىلغا ئېلىپ كەتتى. ⁷ نېبۇقادنەسار يەنە پەرۋەردىگار ئۆيىدىكى بىر قىسىم ئەسۋاب-بۇيۇملارنى بابىلغا ئاپىرىپ، ئۆزىنىڭ بابىلدىكى بۇتخانىسىغا قويدى. ⁸ يەھوئاكىمنىڭ قالغان ئىشلىرى، ئۇنىڭ يىرگىنچلىك ئىشلىرى، ئۇنىڭدىكى ئەيىبلەر بولسا مانا، «ئىسرائىل ۋە يەھۇدا پادىشاھلىرىنىڭ تارىخ-تەزكىرىلىرى» دېگەن كىتابتا پۈتۈلگەندۇر. ئۇنىڭ ئوغلى يەھوئاكىن ئۇنىڭ ئورنىغا پادىشاھ بولدى.

يەھوئاكىن سەلتەنەت قىلدۇ

⁹ يەھوئاكىن تەختكە چىققان چېغىدا ئون سەككىز ياشتا ⁽¹⁹¹⁾ بولۇپ، ئۇ يېرۇسالېمدا ئۈچ ئاي ئون كۈن سەلتەنەت قىلدى؛ ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى. ¹⁰ يېڭى يىل ئۆتكەندە، نېبۇقادنەسار ئادەم ئەۋەتىپ يەھوئاكىننى پەرۋەردىگار ئۆيىدىكى ئېسىل بۇيۇملار بىلەن بىرلىكتە بابىلغا ئەكەلدۈرۈپ، يەھوئاكىننىڭ تاغىسى ⁽¹⁹²⁾ زەدەكيانى يەھۇدا ۋە يېرۇسالېم ئۈستىگە پادىشاھ قىلىپ تەكلىدى.

زەدەكيا سەلتەنەت قىلدۇ

¹¹ زەدەكيا تەختكە چىققان چېغىدا يىگىرمە بىر ياشتا بولۇپ، يېرۇسالېمدا ئون بىر يىل سەلتەنەت قىلدى؛ ¹² ئۇ پەرۋەردىگارنىڭ نەزىرىدە رەزىل بولغاننى قىلدى؛ يەرەميا پەيغەمبەر ئۇنىڭغا پەرۋەردىگارنىڭ سۆزلىرىنى يەتكۈزگەن

¹⁹¹ بەزى كونا كۆچۈرمىلەردە «سەككىز ياشتا» دېيىلىدۇ.

¹⁹² ئىبرانىي تىلىدا «قېرىندىشى».

بولسىمۇ، ئۇ يەرەمييانىڭ ئالدىدا ئۆزىنى تۆۋەن قىلىمىدى؛¹³ ئۇ ئۆزىنى خۇدانىڭ نامىدا بېقىنىش قەسىمىنى ئىچكىۈزگەن نېپوقادىنە ساردىن يۈز ئۆردى؛ بويىنى قاتتىق قىلىپ، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا توۋا قىلىپ يېنىشقا كۆڭلىنى جاھىل قىلدى.¹⁴ ئۇنىڭ ئۈستىگە، كاھىنلارنىڭ بارلىق باشلىرى بىلەن خەلقنىڭ ھەممىسى يات ئەللىكلەرنىڭ ھەممە يىرگىنچلىك ئىشلىرىنى دوراپ، ئاسىيلىقلىرىنى ئاشۇردى؛ ئۇلار پەرۋەردىگار يېرۇسالېمدا ئۆزىگە ئاتاپ مۇقەددەس قىلغان ئۆيىنى بۇلغىۋەتتى.

¹⁵ ئۇلارنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار ئۆز خەلقىگە ۋە تۇرالغۇسىغا ئىچىنى ئاغرىتقاچقا، تاڭ سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ ئەلچىلىرىنى ئەۋەتىپ⁽¹⁹³⁾ ئۇلارنى ئىزچىل ئاگاھلاندۇرۇپ تۇردى.¹⁶ بىراق ئۇلار خۇدانىڭ ئەلچىلىرىنى مازاق قىلىپ، سۆز-كلاملىرىنى مەنسىتمەيتتى، پەيغەمبەرلىرىنى زاڭلىق قىلاتتى؛ ئاخىر بېرىپ پەرۋەردىگارنىڭ قەھرى ئۆرلەپ، قۇتقۇزغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە⁽¹⁹⁴⁾ خەلقنىڭ ئۈستىگە چۈشتى.

بابىلار يېرۇسالېمنى ۋەيران قىلدۇ

¹⁷ پەرۋەردىگار شۇنىڭ بىلەن كالىدىلەرنىڭ پادىشاھىنى ئۇلارغا ھۇجۇمغا سېلىۋىدى، پادىشاھ ئۇلارنىڭ مۇقەددەس ئۆيىدە ياشلىرىنى قىلىچىلىدى؛ قىز-يىگىتلەر، قېرىلار، بېشى ئاقارغانلارغا ھېچ ئىچ ئاغرىتىپ ئۆلتۈرماي، ھەممىنى ئۆلتۈرۈۋەتتى؛ خۇدا بۇلارنىڭ ھەممىسىنى كالىدىيە پادىشاھىنىڭ قولىغا تاپشۇردى.¹⁸ كالىدىيە پادىشاھى خۇدانىڭ ئۆيىدىكى چوڭ-كىچىك دېمەي، بارلىق قاچا-بۇيۇملارنى، شۇنداقلا پەرۋەردىگار ئۆيىدىكى خەزىنىلەرنى، شۇنىڭدەك پادىشاھنىڭ ۋە ئەمەلدارلىرىنىڭ خەزىنىلىرىنى قويماي، بابىلغا ئېلىپ كەتتى.¹⁹ كالىدىلەر خۇدانىڭ ئۆيىنى كۆيدۈرۈۋەتتى، يېرۇسالېمنىڭ سېپىلىنى چېقىۋەتتى، شەھەردىكى ھەممە ئوردا-قورغانلارغا ئوت قويۇپ كۆيدۈرۈپ، يېرۇسالېمدىكى بارلىق قىممەتلىك قاچا-بۇيۇملارنى چېقىپ

¹⁹³ «تاڭ سەھەردە ئورنىدىن تۇرۇپ... ئەۋەتىپ» — خۇدانىڭ ئۇلارنى بالدۇر ۋە كۆپ قېتىم ئاگاھلاندۇرغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ.

¹⁹⁴ «قۇتقۇزغىلى بولمايدىغان دەرىجىدە» — ئىبرانى تىلىدا «داۋالغۇسىز دەرىجىدە».

كۆكۈم-تالقان قىلدى. ²⁰ قىلىچتىن ئامان قالغانلارنىڭ ھەممىسىنى كالدېيە پادىشاھى بابىلغا تۇتقۇن قىلىپ ئەكەتتى؛ ئۇلار تاكى پارس پادىشاھلىقىنىڭ سەلتەنتىگىچە بابىل پادىشاھى ۋە ئەۋلادلىرىنىڭ قۇللۇقىدا بولۇپ تۇردى. ²¹ بۇلارنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگارنىڭ يەرەمىيانىڭ ۋاستىسى بىلەن ئالدىن ئېيتقان ئاگاھ سۆزى ئىشقا ئاشۇرۇلۇش ئۈچۈن بولدى ⁽¹⁹⁵⁾. شۇنىڭ بىلەن زېمىن ئۆزىگە تېگىشلىك شابات كۈنلىرىگە مۇيەسسەر بولدى؛ چۈنكى زېمىن يەتمىش يىل توشقۇچە خارابىلىكتە تۇرۇپ «شابات تۇتۇپ» دەم ئېلىپ راھەتلەندى ⁽¹⁹⁶⁾.

²² پارس پادىشاھى قۇرەشنىڭ بىرىنچى يىلى، پەرۋەردىگارنىڭ يەرەمىيانىڭ ئاغزى ئارقىلىق ئېيتقان سۆزى ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇپ، پەرۋەردىگارنىڭ پارس پادىشاھى قۇرەشنىڭ روھىنى قوزغىشى بىلەن پۈتۈن پادىشاھلىقى تەۋەسىدە ئۇ مۇنداق بىر جاكارنامە چىقاردى، شۇنداقلا ئۇنى يازما قىلىپ پۈكۈپ: ²³ «پارس پادىشاھى قۇرەش مۇنداق دەيدۇ: — ئاسمانلارنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار يەر يۈزىدىكى بارلىق پادىشاھلىقلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىنى ماڭا بەردى؛ ئۇ شۇنداقلا مېنى يەھۇدا زېمىنىغا جايلاشقان يېرۇسالېمدا ئۆزىگە بىر ئۆي سېلىشقا بۇيرۇدى. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاراڭلاردا خۇدانىڭ خەلقى بولغان ھەرقايسىڭلارغا بولسا، ئۇنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغاي، ئۇ شۇ يەرگە چىقسۇن!» دېدى.

¹⁹⁵ كۆرسىتىلگەن سۆز «يەر.» 11:25، 10:29 قاتارلىق ئايەتلەردە تېپىلىدۇ.

¹⁹⁶ «زېمىن «شابات تۇتۇپ» دەم ئالدى» — ئىنتايىن ھەجۋىي گەپتۇر. ئەسلىدە مۇسا پەيغەمبەرگە تاپشۇرۇلغان تەۋرات قانۇنى بويىچە («لاۋ.» 4:25) زېمىن ھەر يەتتىنچى يىلىدا بىر يىل («شابات يىلى» دا) دەم ئېلىشى كېرەك ئىدى — دېمەك، ئۇنىڭدا ھېچ تېرىقچىلىق قىلىشقا بولمايتتى. ئەمەلىيەتتە ئىسرائىللار زېمىننى ئىگىلىگەندىن تارتىپ يەرەمىيا پەيغەمبەرنىڭ دەۋرىگىچە بولغان 490 يىلدا زېمىن ھېچ «دەم ئالغان» ئەمەس ئىدى. شۇڭا زېمىننىڭ خەلقىتىن ئالدىغان 70 يىللىق ئاراملىق قەرزى بار ئىدى؛ خەلق بابىلدا 70 يىل سۈرگۈن بولغاندا زېمىن ئۇلاردىن، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ رەزىللىكىدىن «دەم ئالدى».

بۇ تېمىدا يەنە «يەرەمىيا» دىكى «قوشۇمچە سۆز» بىمىزنى كۆرۈڭ.

قوشۇمچە سۆز

نېمىشقا «سامۇئىل» ۋە «پادىشاھلار» دا خاتىرىلەنگەن تارىخلاردىن بەزىلىرىنىڭ تەپسىلاتلىرى «تارىخ-تەزكىرە» دە قايتىلىنىدۇ؟
 بۇ ئورۇنلۇق سوئال، ئەلۋەتتە. ھەربىر ئىشەنچلىك تارىخ بولسا ھەقىقەتنىڭ مەلۇم بىر جەھەتلىرىنى كۆرسىتىش ياكى تەكىتلەش ئۈچۈن مەلۇم بىر نۇقتىئىنەزەردىن يېزىلىدۇ ئەمەسمۇ؟ گەرچە «تارىخ-تەزكىرە» بىلەن «سامۇئىل» ۋە «پادىشاھلار» نىڭ كۆپ ئورتاق تەپسىلاتلىرى بولسىمۇ، ئۇلار ئوخشىمىغان ئىشلارنى تەكىتلەش ئۈچۈن يېزىلغان. «تارىخ-تەزكىرە» بىلەن «سامۇئىل» ۋە «پادىشاھلار» دىكى ئوخشىمايدىغان جەھەتلەرنى تۆۋەندىكى ئاددىي سېلىشتۇرمىدىن كۆرەيلى: -

«ساموئىل»\«پادشاھلار»	«تارىخ-تەزكىرە»
سائۇل دەۋرىدىن سۈرگۈن بولۇشقىچە (500 يىللىق مەزگىل)	ئادەمئائىمىزدىن باشلاپ، سۈرگۈن بولۇپ قايتقۇچە (بىرنەچچە مىڭ يىللىق مەزگىل)
ئىش-ۋەقەلەردىن ئۇزۇن ئۆتمەي يېزىلغان	ئىش-ۋەقەلەردىن ئۇزۇن ۋاقىتتىن كېيىن يېزىلغان
ئاساسەن سىياسىي تارىخ	ئاساسەن «روھىي تارىخ»
پەيغەمبەرلەرنىڭ خىزمىتىنى تەكىتلەيدۇ	كاھىنلارنىڭ خىزمىتىنى تەكىتلەيدۇ
شىمالىي ۋە جەنۇبىي پادشاھلار توغرۇلۇق	جەنۇبىي پادشاھلار توغرۇلۇق
ئىنسانلارنىڭ گۇناھ-قەبىھلىكلىرى پاش قىلىنغان	خۇدانىڭ سۆزىدە تۇرىدىغانلىقى كۆرسىتىلگەن
پادشاھلارنىڭ گۇناھلىرى تەكىتلىنىدۇ	پادشاھلارنىڭ ياخشى ئەمەللىرى (بار بولسا) تەكىتلىنىدۇ

روشنەنكى، ئېيتقىنىمىزدەك «تارىخ-تەزكىرە»نى يازغان تەزكىرىچى جەنۇبىي پادشاھلىقنى، بولۇپمۇ داۋۇتنى ئۈلگە قىلغان، شۇنداقلا خۇدانىڭ ئىلتىپات-ياردىمىگە ئېرىشكەن ياخشى پادشاھلارنى نۇقتا قىلغان. ئۇ شىمالىي پادشاھلىقنىڭ تارىخىنى بايان قىلمايلا قالماي، بەلكى تۆۋەندىكى ئىشلارنىمۇ تىلغا ئالمايدۇ: -

(ئا) سامۇئىل پەيغەمبەرنىڭ پادىشاھلارنى تاللاش جەريانىدا ئوينىغان رولىنى تىلغا ئالمايدۇ؛

(ئە) سائۇل پادىشاھنىڭ تارىخى بەك قىسقا بايان قىلىنىدۇ؛

(ب) گەرچە داۋۇت پادىشاھنىڭ بەزى ئىشلىرى بەك تەپسىلىي ھالدا بايان قىلىنغان بولسىمۇ، ئۇ سائۇل پادىشاھ تەرىپىدىن ئۇچرىغان زىيانكەشلىك، ئۇنىڭ ھېبروندا يەھۇدا ئۈستىدىكى ئايرىم سەلتەنتى، ئۇنىڭ كۆپلىگەن ئاياللىرى، ئۇنىڭ بات-شېبا بىلەن ئۆتكۈزگەن ئېغىر گۇناھى ۋە نەتىجىسى بولغان ئوغلى ئابشالوم كۆتۈرگەن ئىسيان ھېچ تىلغا ئېلىنمايدۇ.

(پ) سۇلايماننىڭ ئىبادەتخانىنى سالغانلىقى ئالتە باب سەھىپىنى ئىگىلەيدۇ، لېكىن ئۇنىڭ نۇرغۇن ئايال-كېنىزەلىرى، ئۇنىڭ بۇتلارنى ئوردىغا كىرگۈزۈشكە يول قويغانلىقى تىلغا ئېلىنمايدۇ.

بۇنداق «سۈكۈت» يانباسارلىق ياكى تەرەپپازلىق ياكى مىللەتچىلىكمۇ؟ «كىرىش سۆز»ىمىزدە ئېيتقىنىمىزدەك، بىز ھەرگىز ئۇنداق قارىمايمىز. «تارىخ-تەزكىرە»نىڭ مۇئەللىپى ئوقۇرمەنلەرنى خېلى بۇرۇنلا «سامۇئىل» ۋە «پادىشاھلار»نى ئوقۇغان، داۋۇت ۋە سۇلايماننىڭ ئۆتكۈزگەن گۇناھلىرىنى ئاللىقاچان ئوبدان بىلگەن، دەپ ھېسابلايدۇ. شۇڭا بۇ ئىشلارنى قايتىلاشنىڭ ھاجىتى يوقتۇر. خۇدا «كونا خامانى سوريغۇچى» ئەمەس، ۋە ئۇنىڭ خەلقىمۇ ئۇنداق بولماسلىقى كېرەكتۇر. ئۇ ئىنساننىڭ مەلۇم گۇناھلارنى ئوچۇق پاش قىلىشىدىن ھېچ ھۇزۇر ئالمايدۇ ۋە ئەگەر شۇنداق قىلسا، پەقەت بىزلەر ئۇلارنىڭ ئىشلىرىدىن ساۋاق ئېلىشىمىز ئۈچۈن قىلىدۇ ۋە تەپسىلاتلىرىنى كۆرسىتىشتە كېرەكلىك دەرىجىدىن ھەرگىز ئاشۇرمايدۇ.

يەھۇدىيلار بابىل ئىمپېرىيەسىگە سۈرگۈن بولۇپ، يەتمىش يىل ئۆتكەندە خېلى گۈللىنىپ قالغانىدى. ئەمدى بۇ ھالاۋەت ۋە بىخەتەرلىك ھالەتنى تاشلاپ، پەلەستىندە (قانائان زېمىنىدا) يېڭى دۆلەت بەرپا قىلىشقا قايتقان جۈرئەتلىك ئەر-ئاياللارغا بولسا قايسى ئىشلارنىڭ ئەسلىدە ئۆزلىرىنىڭ بابىلغا سۈرگۈن قىلىنىشقا سەۋەب بولغانلىقى توغرىلىق ھېچ ئەسكەرتىشنىڭ ھاجىتى يوق ئىدى. ئۇلارغا كېرەك بولغىنى بولسا، ئۆز شەھەرلىرىنى ۋە ئىبادەتخانىنى قايتىدىن قۇرۇشقا رىغبەت-ئىلھامدىن ئىبارەت ئىدى. «تارىخ-تەزكىرە»نىڭ مۇئەللىپى ياكى مۇئەللىپلىرى دەل مۇشۇ رىغبەت-ئىلھامنى تەمىنلەيدۇ. رىغبەت بېرىشكە ئوقۇرمەنلەرنىڭ دىققەت-

زوقلىرىنى تارتىدىغان تۆۋەندىكى ئامىللار بار: -

(ئا) خۇدانىڭ ئىبراھىمدىن باشلاپ يەھۇدىي خەلقىنى ئەللەر ئارىسىدىن ئالاھىدە ئۆز خەلقى بولۇشقا چاقىرغانلىقى (ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئېسىدە بولۇشى كېرەككى، مەزكۇر كىتابتىكى نەسەبنامىلەر ئادەمئائىمىزدىن باشلىنىدۇ).

(ئە) خۇدانىڭ داۋۇتقا «مەڭگۈ ئۆچۈرمەس چىراغ بولغان بىر پادىشاھلىق» توغرىلىق بەرگەن ۋەدىسى.

(گەرچە سۇرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەنلەر تېخى پارس ئىمپېرىيەسى ھۆكۈمرانلىقى ئاستىدا بولغىنى بىلەن، خۇدانىڭ داۋۇتنىڭ تەختى توغرىلىق بولغان بۇ قىممەتلىك ۋەدىلىرى ئۇلارنىڭ كۆزلىرىنى داۋۇتنىڭ ئەۋلادى بولىدىغان، ئىسرائىلنىڭ ئۈستىگىلا ئەمەس، بەلكى پۈتكۈل ئالەمنىڭ ئۈستىگە پادىشاھ بولىدىغان، بەيت-لەھەمدە تۇغۇلىدىغان مەسىھ-قۇتۇزغۇچىغا تىكتۈرىدۇ. ئوقۇرمەنلەر كىتابتىكى نەسەبنامىلەردە زەرۇببابل دېگەن ئادەم توغرىلىق تەپسىلىي كۆرسىتىلگەنلىكىنى بايقايدۇ. زەرۇببابل ئىككى تەرەپتىن رەب ئەيسا مەسىھنىڭ ئەجدادى، يەنى ھەم يۈسۈپ تەرەپتىن (يۈسۈپ تەۋرات قانۇنى جەھەتتىن ئۇنىڭ ئاتىسى دەپ ھېسابلانغان) ھەم مەريەم تەرەپتىن مەسىھنىڭ ئەجدادى بولغان «مات.» 12:1، 13 ۋە 16 ۋە «لۇقا» 23:3 ۋە 27نى كۆرۈڭ).

(ب) گەرچە ئەل-يۇرت ئىچىدە قەبىھلىك ئېغىر بولغىنى بىلەن، خۇدا ئۆزىنى ئىزدىگەن، شۇنداقلا ئۇنىڭ سۇلايمان ئارقىلىق قۇرغۇزغان ئىبادەتخانىسىدا ئۆزىنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىدىغان پادىشاھلارغا كۈچلۈك ياردەم ۋە بەرىكەت بەرگەنلىكى؛

(پ) خۇدا شۇ ئىبادەتخانا توغرىلىق «مېنىڭ نامىم شۇ يەردە بولۇش ئۈچۈن مەن شۇ يەرنى تاللىغانمەن» دەپ ئېيتقانلىقى («1تار.» 9:22-10، «2تار.» 1:2، 6:6، 8:6، 9:6، 14:7، 20:7، 29:8، 33:4، 33:7).

(ت) داۋۇتنىڭ ئوغلى سۇلايماننىڭ ئىبادەتخانىنى قۇرۇشى ۋە شۇنىڭ بىلەن خۇدانىڭ ئۇنى ئۆز شان-شەرىپىگە تولدۇرغانلىقى («2تار.» 5-6-بابلار) ئوقۇرمەنگە شۇ ئۈمىدنى يەتكۈزىدۇكى، «داۋۇتنىڭ تېخىمۇ ئۇلۇغ ئوغلى» مەسىھ-قۇتۇزغۇچى كەلگەندە تېخىمۇ ئۇلۇغ ۋە شەرىپلىك مەڭگۈلۈك بىر ئىبادەتخانىنى قۇرىدۇ. سۇرگۈن بولۇشتىن قايتىپ كەلگەنلەرگە يەتكۈزۈلگەن بىرنەچچە بېشارەتلەرنىڭ تۈپ مەنبەسى شۇبھىسىزكى، دەل شۇ مەنبەدە (مەسىلەن «ھاگ.» 9:2نى ۋە ئۇنىڭ توغرىلىق

ئىزاھاتلىرىمىزنى كۆرۈڭ).

ئوقۇرمەنلەرنىڭ ئۆزلىرى مەسىھكە ئېتىقاد باغلىغۇچى بولسا بىز ئۇلارغا: «بىز ئۇشۇ «تارىخ-تەزكىرە»نى بىرىنچى بولۇپ ئوقۇغانلارغا ئوخشاش، بۇ دۇنيادا «ۋەتىنىمىز ئەرشتىن ۋاقىتلىق ئايرىلغان مۇساپىرلار» سۈپىتىدە بولىمىز» دەپ ئەسلىتىمىز («ياق.» 1:1، «1پېت.» 1:1 ۋە 2:1نى كۆرۈڭ). گەرچە ھەرخىل ئېغىر قەيىپلىك ۋە چىرىكلىشىشلەر (ھەتتا خۇدانىڭ ئۆز جامائىتىدە) ئەتراپىمىزغا ئولاشقان بولسىمۇ، «تارىخ-تەزكىرە»دىكى قەدىمكى پادىشاھلاردەك بىز خۇدانى ئىزدەيدىغان، ئۆز ھاياتىمىزدىن ھەرتۈرلۈك «بۆتپەرەسلىك» ۋە ناپاكلىقنى چىقىرىۋېتەلەيدىغان بولدۇق؛ ۋە شۇنداق قىلساق، ئۇنىڭدىن كۈچلۈك مەدەت كۆرۈشمىز مۇمكىن. مەسىھنىڭ ئالەمشۇمۇل جامائىتىنىڭ تارىخىدا شۇ مەدەت بىلەن نۇرغۇن ئادەملەر رەزىل يوللىرىدىن قۇتقۇزۇلۇپ نىجات تاپقان ۋە گاھى ۋاقىتلاردا خۇدانىڭ شۇ مەدەتى بىلەن ھەتتا تولۇق بىر ئەل-يۇرتنى باسقان بۇزۇقچىلىق ئاشۇ دەۋردە كەينىگە ياندۇرۇلغان.

نەسەبنامىلەر — نېمىشقا خاتىرىلىنىدۇ؟

بۇ سوئالغا يۇقىرىقى ئابزاستا قىسمەن جاۋاب بەردۇق، دەپ ئويلايمىز. «تارىخ-تەزكىرە»نى بىرىنچى بولۇپ ئوقۇغانلار سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەنلەر ئىدى. ئۇلارنىڭ سانلىرى ئىنتايىن ئاز ئىدى («ئەزرا» 2-باب، «نەھ.» 7-بابنى كۆرۈڭ). بۇلارنىڭ ھەممىسى خۇدانىڭ ئىبراھىمغا بەرگەن ۋەدىسىنى چىڭ تۇتۇشى ئىنتايىن مۇھىم ئىدى: -

«مەن سېنى ئۇلۇغ بىر خەلق قىلىپ، ساڭا بەخت-بەرىكەت ئاتا قىلىپ، نامىڭنى ئۇلۇغ قىلىمەن؛
شۇنىڭ بىلەن سەن ئۆزۈڭ باشقىلارغا بەخت-بەرىكەت بولسەن؛
كىملىرى سېنى بەرىكەتلىسە مەن ئۇلارنى بەرىكەتلىمەن،
كىمكى سېنى خورلىسا مەن چوقۇم ئۇنى لەنەتكە قالدۇرىمەن؛
سەن ئارقىلىق يەر يۈزىدىكى بارلىق ئائىلە-قەبىلىلەرگە بەخت-بەرىكەت ئاتا قىلىنىدۇ!» («يار.» 2:12-3).

بۇ ۋەدىلەرگە ئىبراھىمنىڭ بارلىق جىسمانىي ئەۋلادلىرى_ۋارىسلىق قىلاتتى. بۇ بەختنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، ئىسرائىلنىڭ بارلىق قەبىلە-جەمەتلىرىنىڭ ھەربىر ئەزاسى يەشۇئا پەيغەمبەر ئارقىلىق پەلەستىندىكى بىر پارچە يەرگە ۋارىسلىق قىلدى. بۇ پارچە زېمىن ئاۋۋال ئۆزىگە ئاندىن ئۇنىڭ ئەۋلادلىرىغا مەڭگۈ تەۋە، ئۇلارنىڭ قولىدىن ھەرگىز چىقمايدىغان بولاتتى. ھەتتا ئۇلار ئۇنى باشقىلارغا سېتىپ بەرگەن بولسىمۇ، «ئازادلىق يىلى»دا ئۇ بارلىق مۇناسىۋەتلىك قەرزلەردىن خالاس بولغان ھالەتتە ئۇلارغا ياكى ئەۋلادلىرىغا قايتۇرۇلىدۇ («لاۋ»، 25:10-55، بولۇپمۇ 23-28). ئەمما سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەن ئادەملەر ئۆزى ۋارىسلىق قىلىدىغان يەرلەرنىڭ قەيەر ئىكەنلىكىنى قانداق بىلەلەيتتى؟ ئۇلارغا تېگىشلىك بولغان مىراس نېمە بولاتتى؟ بۇ ئەھۋاللار ئاستىدا ئۆزىنىڭ ئەجدادىنىڭ كىم ئىكەنلىكىنى بىلىشى مۇتلەق زۆرۈر ئىدى. شۇ سەۋەبتىن «تەزكىرە»چى ئەستايىدىللىق بىلەن ئىمكانىيەتنىڭ بارىچە ئون ئىككى قەبىلىنىڭ نەسەبىگە مۇناسىۋەتلىك بارلىق مەلۇماتلارنى توپلايدۇ. ئۇ ھەتتا ئالدى-كەينىدىكى مەلۇماتلار ئانچە باغلاشمايدىغان، مەنىسىنى چۈشىنىش تەس بولغان بەزى ئۇچۇرلارنى نەسەبنامىنىڭ ئىچىگە كىرگۈزىدۇ (مەسىلەن «1تار»، 4:11-14نى كۆرۈڭ). بۇ بارلىق تىرىشچانلىقلارنىڭ مەقسىتى بولسا، قايتىپ كەلگەن مۇساپىرلارنىڭ ئۆزىنىڭ كېلىپ چىقىشىنى تېپىشى ئۈچۈن، شۇنداقلا ئۆزىنىڭ پەرۋەردىگار ئاتا قىلغان مىراسقا مۇيەسسەر بولۇشىدىكى ئەڭ چوڭ ئىمكانىيىتى بولۇشى ئۈچۈن ئىدى.

قەدىرلىك ئوقۇرمەن، سىزنىڭ روھىي نەسەبنامىڭىز بارمۇ؟ ئېسىڭىزدە بولسۇنكى، خۇدانىڭ ئىبراھىمغا جىسمانىي بەختلەر توغۇرۇلۇق ۋەدىلىرى ئۇنىڭ جىسمانىي ئەۋلادلىرىغا قىلىنغان، لېكىن بۇلاردىن تېخىمۇ ئۇلۇغ روھىي بەختلەر مەسىھگە ئېتىقاد باغلاش ئارقىلىق ئىبراھىمنىڭ «روھىي ئەۋلادلىرى»غا ۋەدە قىلىنغاندۇر («رىملىقلارغا» 4-باب، «گال»، 3:9-29، 4:31-21نى كۆرۈڭ). ھېچكىم بۇ روھىي بەختلەرگە ئۆز جىسمانىي ئاتا-ئانىسى ئارقىلىق ياكى مەلۇم بىر مىللەتتىن كېلىپ چىققانلىقى بىلەن ۋارىسلىق قىلالمايدۇ. پەقەت «خۇدادان قايتىدىن تۇغۇلغانلار» بۇ مىراسنى ئالىدۇ («يۇھ»، 1:10-14).

سىز خۇدادان تۇغۇلغانمۇ؟

باشقا «ئىسىم تىزىملىكلىرى»

نەسەبنامىلەردىن باشقا «تارىخ-تەزكىرە» دە باشقا تىزىملىكلەر، مەسىلەن، داۋۇتنىڭ «باتۇر پالۋانلىرى» نىڭ تىزىملىكى ۋە داۋۇت قىيىن ئەھۋالدا قالغان ۋاقىتلىرىدا ئۇنىڭغا قوشۇلغان كىشىلەرنىڭ تىزىملىكلىرى ئۇچرايدۇ («1 تار.» 11-12-بابلارنى كۆرۈڭ). بۇلارنىڭ ئەھمىيىتى نېمە؟

بىز يەنە بىر قېتىم بۇ قايتىپ كەلگەن مۇساپىرلارنىڭ ئەھۋالى توغرىلىق ئويلىشىمىزغا توغرا كېلىدۇ. شۈبھىسىزكى، خۇداغا سادىق بولغان بۇ «خەلقنىڭ قالدسى» نىڭ ئۆزلىرىنىڭ سانىنىڭ ئازلىقى، باشقا ئەللەرنىڭ ئۇلارنىڭ شەھەر ۋە ئىبادەتخانا قۇرۇشىغا بولغان كۈچلۈك قارشىلىقى ۋە قۇرۇۋاتقان ئىبادەتخانىنىڭ كۆلىمىنىڭ كىچىكلىكى تۈپەيلىدىن نۇرغۇن قېتىملاپ رايىدىن قايتقۇسى كېلەتتى («ھاگ.» 1:2-9). لېكىن «تارىخ-تەزكىرە» دىكى بۇ خاتىرە-تىزىملىكلەر ئۇلارغا خۇدا ئالدىدا ھەربىرىمىزنىڭ شەخسىي خىزمىتىدىكى ھەربىر ئايرىم ئىشنىڭ ئەھمىيىتى باردۇر، دەپ ئەسلىتىدۇ. گەرچە خۇدانىڭ بەندىلىرىنىڭ ئەمەللىرى يەر يۈزىدە خاتىرىلەنمىگەن ياكى ئۇنتۇلغان بولسىمۇ، ئۇلار ئەزەلدىن خاتىرىلەردە مەڭگۈ پۈتۈكلۈكتۇر. «تارىخ-تەزكىرە» بىزگىمۇ مۇشۇ توغرىلىق ئەسلىتمەمدۇ؟

«شۇڭا، ئى قېرىنداشلار، ياخشى ئىشلارنى قىلىشتىن ھارمايلى. ئۇنىڭغا ئېرىنىمىسەك ۋاقتى-سائىتى توشقاندا چوقۇم ھوسۇل ئالالايمىز» («گال.» 9:6).